

Funded by
the European Union

Regional Cooperation Council

Zloupotreba vatrenog oružja u nasilju u porodici na Zapadnom Balkanu: ključni trendovi i izazovi

Centar za kontrolu malokalibarskog i lakog naoružanja u Jugoistočnoj i Istočnoj Evropi (SEESAC) je zajednička inicijativa Programa Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP) i Saveta za regionalnu saradnju (RCC), koja se finansira od strane EU i za cilj ima jačanje nacionalnih i regionalnih kapaciteta za kontrolu i smanjenje širenja i zloupotrebe malokalibarskog i lakog naoružanja, čime doprinosi većoj stabilnosti, bezbednosti i razvoju u Jugoistočnoj i Istočnoj Evropi.

Ova publikacija je izrađena uz finansijsku pomoć Evropske Unije, kroz projekat *Podrška suzbijanju nedozvoljenog posedovanja, zloupotrebe i trgovine malokalibarskim i lakim oružjem (SALW) na Zapadnom Balkanu* koji se finansira kroz Instrument za pretpristupnu pomoć (IPA II).

Kontakt za dalje informacije:

Šefica kancelarije SEESAC
Bulevar Zorana Đinđića 64
11000 Beograd, Srbija
Tel: +381 11 415 5300
www.seesac.org

Izjava o odricanju od odgovornosti

Stavovi izneseni u ovoj publikaciji ne odražavaju stavove Programa Ujedinjenih nacija za razvoj, Saveta za regionalnu saradnju ili Evropske unije. Oznake i materijali upotrebljeni u ovoj publikaciji ne odražavaju nužno i stavove Programa Ujedinjenih nacija za razvoj, Saveta za regionalnu saradnju ili Evropske unije u pogledu: 1) pravnog statusa bilo koje države, teritorije ili oblasti, njihovih nadležnih organa ili oružanih grupa; ili 2) obeležavanja njihovih granica ili zona razgraničenja.

Urednik:

Dragan Božanić

Dizajn i prelom:

KNAP

Prevod:

Dušan Miljković

Mesto i godina izdavanja:

Beograd 2025

Štamparija:

Bigraf Plus, Beograd

Tiraž:

50 kopija

ISBN-978-86-7728-395-7

© SEESAC 2025 – Sva prava zadržana

Izraz zahvalnosti

Želimo da izrazimo zahvalnost ministarstvima unutrašnjih poslova i policijskim upravama u jurisdikcijama Zapadnog Balkana na njihovoj podršci i doprinosu sprovođenju ovog istraživanja, kako kroz obezbeđivanje kvantitativnih podataka, tako i kroz dragocene uvide koje su podelili njihovi predstavnici/ce, čime je omogućeno sveobuhvatno razumevanje institucionalnog odgovora na zloupotrebu vatrenog oružja u nasilju u porodici.

Podjednako smo zahvalni i ženskim organizacijama na njihovom učešću u fokus grupnim diskusijama i pružanju ključnih uvida iz perspektive žena koje su preživele nasilje u porodici, posebno u pogledu uloge vatrenog oružja u tom kontekstu. Ove organizacije obuhvataju *Centar za pravne građanske inicijative, Centar „Prihvatište Edlira Haxhiymeri“, Društvo za pravnu pomoć Tirana, Different & Equal, Medica Zenica, Fondaciju lokalne demokratije, Fondaciju Lara Bijeljina, Fondaciju Udružene žene Banja Luka, Centar za zaštitu žena i dece, Nacionalnu mrežu protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, Helsinški komitet za ljudska prava, Makedonsko udruženje mladih pravnik, Safe Life Tuzi, SOS telefon za žene i decu žrtve nasilja Nikšić, Sigurnu žensku kuću u Podgorici i Centar za ženska prava.*

Uspešna realizacija istraživanja takođe je omogućena stručnom podrškom u različitim fazama sprovođenja istraživanja koju su pružile Jasminika Frishchikj, Kosana Beker, Elona Dini i Maja Branković Đundić. Podršku u sprovođenju diskusija u fokus grupama pružili su i Ivan Mehmedović, Raisa Shehu i Stojan Mišev.

U sprovođenju istraživanja veliku podršku su pružili članovi i članice SEESAC-ovog tima: Violeta Gaši, Tatjana Višacki, Jana Ilić i Andreja Marčenko. Pored toga, Juliana Buzi, Vesna Cipruš i Martin Van Der Meij dali su dragocene komentare na nacrt izveštaja.

Sadržaj

SPISAK SKRAĆENICA	11
REZIME	12
STRUKTURA IZVEŠTAJA	15
1. POGLAVLJE UVOD	16
2. POGLAVLJE METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	19
3. POGLAVLJE NASILJE U PORODICI – OBIM PROBLEMA	24
4. POGLAVLJE UTICAJ ZLOUPOTREBE VATRENOG ORUŽJA U KONTEKSTU NASILJA U PORODICI	32
4.1 Izazovi u utvrđivanju učestalosti zloupotrebe vatrenog oružja u nasilju u porodici	33
4.2 Karakteristike incidenata sa vatrenim oružjem u kontekstu nasilja u porodici	37
4.3 Smrtni ishodi incidenata sa vatrenim oružjem u porodičnom kontekstu	43
4.4 Povrede	52
4.5 Pretnje	52
4.6 Pregled administrativnih podataka	53
4.7 Učinioci incidenata povezanih sa vatrenim oružjem u kontekstu nasilja u porodici	54
4.8 Pripadnici sektora bezbednosti kao učinioci incidenata povezanih sa vatrenim oružjem u kontekstu nasilja u porodici	56
4.9 Ubistvo praćeno samoubistvom učinioca/femicid praćen samoubistvom učinioca	57
5. POGLAVLJE KARAKTERISTIKE VATRENOG ORUŽJA KORIŠĆENOG U NASILJU U PORODICI I INSTITUCIONALNI POSTUPCI	61
5.1 Vrsta oružja korišćenog u nasilju u porodici	62
5.2 Odobravanje, obnavljanje i oduzimanje dozvola za vatreno oružje uzimajući u obzir nasilje u porodici	65

---

6. POGLAVLJE VIŠE OD BROJEVA: KVALITATIVNI UVIDI U VATRENO ORUŽJE I NASILJE U PORODICI	67
6.1 Uloga vatrenog oružja u nasilju u porodici	68
6.1.1 Prinuda, kontrola i prepreke za prijavljivanje	68
6.1.2 Kulturološki značaj i normalizacija držanja vatrenog oružja	69
6.1.3 Vatrene oružje kao faktor rizika	69
6.1.4 Specifični izazovi za ranjive grupe	70
6.1.5 Pripadnici sektora bezbednosti kao učinioci	70
6.2 Institucionalni odgovor na zloupotrebu vatrenog oružja u nasilju u porodici	71
6.2.1 Postupanje policije i procena rizika	71
6.2.2 Izazovi u upravljanju informacijama	72
6.2.3 Kapacitet i međusektorska saradnja	73
6.2.4 Odgovor pravosudnog sistema	73
6.3 Regulisanje legalnog civilnog posedovanja vatrenog oružja: Odobravanje i oduzimanje dozvola	74
6.3.1 Zakonodavni okvir i bezbednosne provere	74
6.3.2 Procena zdravstvene sposobnosti	76
6.3.3 Praćenje načina čuvanja, obnavljanje i opravdanost	76
6.3.4 Bezbednost službenika/ca koji rade na izdavanju dozvola	76
7. POGLAVLJE ZAKLJUČCI I PREPORUKE	77
7.1 Zaključci	78
7.2 Preporuke	82

Spisak grafikona

Grafikon 1	Rasprostranjenost različitih oblika nasilja nad ženama, %, od 15. godine života
Grafikon 2	Rasprostranjenost različitih oblika psihološkog nasilja od strane intimnih partnera, u %
Grafikon 3	Kontakt žrtve sa policijom nakon najtežeg incidenta nasilja počinjenog od strane sadašnjeg ili bivšeg partnera ili osobe koja im nije (bila) partner
Grafikon 4	Kako je policija saznala za najteži incident (svi učinioci)?
Grafikon 5	Da li poznajete nekoga (u porodici, komšiluku ili zajednici) ko je doživeo nasilje u porodici?
Grafikon 6	U kojoj meri se slažete sa sledećom izjavom: Nasilje u porodici predstavlja ozbiljnu bezbednosnu pretnju?
Grafikon 7	Broj incidenata nasilja u porodici prijavljenih policiji, 2019-2021
Grafikon 8	Broj incidenata nasilja u porodici prijavljenih policiji, 2019-2021
Grafikon 9	Broj incidenata počinjenih sa vatrenim oružjem na Zapadnom Balkanu (ZB), prema vrsti incidenta, 2019-2023
Grafikon 10	Broj incidenata počinjenih sa vatrenim oružjem na ZB (isključujući zaplene oružja), prema vrsti incidenta i godini, 2019-2023
Grafikon 11	Žrtve zloupotrebe vatrenog oružja u nasilju u porodici na ZB, po polu, 2019-2023
Grafikon 12	Žene žrtve incidenata počinjenih sa vatrenim oružjem na ZB, prema vrsti incidenta, 2019-2023
Grafikon 13	Muškarci žrtve incidenata počinjenih sa vatrenim oružjem na ZB, prema vrsti incidenta, 2019-2023
Grafikon 14	Udeo incidenata povezanih sa vatrenim oružjem u nasilju u porodici u odnosu na ukupan broj incidenata na ZB, po polu žrtve i godini
Grafikon 15	Incidenti povezani sa vatrenim oružjem prema učiniocu (intimni partneri i drugi članovi porodice) na ZB, 2019-2023
Grafikon 16	Broj incidenata povezanih sa vatrenim oružjem koje su počinili intimni partneri i drugi članovi porodice na ZB, po godinama

Grafikon 17	Žrtve incidenata povezanih sa vatrenim oružjem koje su počinili intimni partneri na ZB, po polu i godini
Grafikon 18	Žrtve incidenata počinjenih vatrenim oružjem koje su počinili drugi članovi porodice na ZB, 2019-2023
Grafikon 19	Mikrolokacija incidenata povezanih sa vatrenim oružjem u kontekstu nasilja u porodici na ZB, 2019-2023
Grafikon 20	Broj smrtnih ishoda povezanih sa vatrenim oružjem prema vrsti incidenta na ZB, 2019-2023
Grafikon 21	Broj smrtnih ishoda povezanih sa vatrenim oružjem prema vrsti incidenta i jurisdikciji, 2019-2023
Grafikon 22	Broj smrtnih ishoda povezanih sa vatrenim oružjem na ZB, prema vrsti incidenta i godini
Grafikon 23	Broj žena i muškaraca ubijenih vatrenim oružjem u kontekstu nasilja u porodici na ZB, po godinama
Grafikon 24	Smrtni slučajevi žena povezani sa vatrenim oružjem na ZB prema vrsti incidenta, 2019-2023
Grafikon 25	Smrtni slučajevi muškaraca povezani sa vatrenim oružjem na ZB prema vrsti incidenta, 2019-2023
Grafikon 26	Rodno diferencirani efekti zloupotrebe vatrenog oružja u kontekstu nasilja u porodici na ZB, 2019-2023
Grafikon 27	Ubistva povezana sa vatrenim oružjem u kontekstu nasilja u porodici na ZB, prema učiniocu, 2019-2023
Grafikon 28	Udeo žena ubijenih vatrenim oružjem od strane sadašnjih i bivših partnera na ZB, 2019-2023
Grafikon 29	Albanija, 2019-2023
Grafikon 30	Bosna i Hercegovina, 2019-2023
Grafikon 31	Kosovo, ¹ 2019-2023
Grafikon 32	Crna Gora, 2019-2023
Grafikon 33	Severna Makedonija, 2019-2023

1 Za Program Ujedinjenih nacija za razvoj, pominjanje Kosova treba tumačiti u kontekstu Rezolucije Saveta bezbednosti 1244 (1999). Za Evropsku uniju, ova oznaka ne prejudicira stavove o statusu i u skladu je sa Rezolucijom SB UN 1244/1999 i Mišljenjem Međunarodnog suda pravde o proglašenju nezavisnosti Kosova.

Grafikon 34	Srbija, 2019-2023
Grafikon 35	Broj povreda povezanih sa vatrenim oružjem u kontekstu nasilja u porodici na ZB, po godini i polu žrtve
Grafikon 36	Učinioci incidenata sa vatrenim oružjem u kontekstu nasilja u porodici na ZB, po polu, 2019-2023
Grafikon 37	Učinioci incidenata sa vatrenim oružjem u kontekstu nasilja u porodici na ZB, po polu i godini
Grafikon 38	Učinioci incidenata sa vatrenim oružjem u kontekstu nasilja u porodici na ZB, po polu, 2019-2023
Grafikon 39	Muškarci učinioci incidenata sa vatrenim oružjem u kontekstu nasilja u porodici na ZB, po starosti, 2019-2023
Grafikon 40	Broj intimno-partnerskih femicida praćenih samoubistvom učinioca počinjenih vatrenim oružjem, 2019-2023
Grafikon 41	Broj ubistava praćenih samoubistvom učinioca počinjenih vatrenim oružjem u kontekstu nasilja prema drugim članovima porodice, 2019-2023
Grafikon 42	Kako biste se osećali da imate vatreno oružje kod kuće...?, po polu, 2024
Grafikon 43	Vrste vatrenog oružja korišćene u incidentima nasilja u porodici na ZB, 2019-2023
Grafikon 44	Zakonski status vlasništva nad oružjem korišćenim u incidentima nasilja u porodici na ZB, 2019-2023
Grafikon 45	Incidenti sa vatrenim oružjem u kojima su učinioci koristili lovačko oružje u kontekstu nasilja u porodici na ZB, 2019-2023

Spisak tabela

Tabela 1	Rasprostranjenost fizičkog i/ili seksualnog nasilja od 15. godine života, prema vrsti učinioca
Tabela 2	Broj prijavljenih incidenata nasilja u porodici u kojima je registrovano da je učinilac nasilja u porodici posedovao legalno ili nelegalno vatreno oružje
Tabela 3	Žrtve incidenata počinjenih vatrenim oružjem u vezi sa nasiljem u porodici, po polu, godini i jurisdikciji
Tabela 4	Broj smrtnih ishoda prema vrsti incidenta na ZB, po polu i godini
Tabela 5	Percepcije o vatrenom oružju kod kuće u % po jurisdikciji, 2025

Tabela 6 Vrste vatrenog oružja zaplenjenog i trajno oduzetog u slučajevima nasilja u porodici u % i komadima u Albaniji, 2019–2021

Tabela 7 Vrste vatrenog oružja zaplenjenog i trajno oduzetog u slučajevima nasilja u porodici u % i komadima u BiH, 2019–2021

Spisak okvira

Okvir 1 Korišćenje istraživanja kako bi se obezbedile informacije za institucionalni odgovor i unapređenje sprečavanja zloupotrebe vatrenog oružja u nasilju u porodici

Okvir 2 Razumevanje slučajeva ubistva praćenih samoubistvom učinioca/femicida praćenog samoubistvom učinioca

Okvir 3 Percepcije o vatrenom oružju kod kuće

Spisak skraćenica

AVMP Platforma za praćenje oružanog nasilja

BiH Bosna i Hercegovina

OCD Organizacija civilnog društva

MUP Ministarstvo unutrašnjih poslova

OEBS Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju

RCC Savet za regionalnu saradnju

SALW Malokalibarsko i lako oružje

JIE Jugoistočna Evropa

SEESAC Centar za kontrolu malokalibarskog i lakog naoružanja u Jugoistočnoj i Istočnoj Evropi

CSR Centar za socijalni rad

UNDP Program Ujedinjenih nacija za razvoj

ZB Zapadni Balkan

Rezime

Na Zapadnom Balkanu, dugogodišnji napori bili su usmereni na dokumentovanje uticaja zloupotrebe vatrenog oružja u nasilju u porodici i unapređenje mera prevencije. Kroz opsežna istraživanja i saradnju sa regionalnim institucijama, SEESAC je sproveo pionirske analize o ulozi vatrenog oružja u nasilju u porodici, pružio podršku u kreiranju politika i unapređenju zakonodavstva i razvio praktične alate i smernice za jačanje prevencije i odgovora na zloupotrebu vatrenog oružja.

Ipak, zloupotreba vatrenog oružja u nasilju u porodici i dalje ima negativan uticaj na bezbednost žena i muškaraca na Zapadnom Balkanu i predstavlja poseban izazov u kontekstu kontrole malokalibarskog i lakog oružja (SALW). Ovaj izveštaj pruža sveobuhvatnu analizu uticaja vatrenog oružja u nasilju u porodici i detaljno dokumentuje njegovu rodno zasnovanu prirodu. Ima za cilj da poveća svest o ulozi vatrenog oružja u nasilju u porodici i specifičnim rizicima koje ono predstavlja u tom kontekstu.

Iako je prvenstvena namera da se pruži podrška kreatorima politika i organima za sprovođenje zakona u suočavanju sa prepoznatim izazovima i unapređenju bezbednosti i dobrobiti žena i muškaraca na Zapadnom Balkanu, analiza je namenjena i međunarodnim i regionalnim organizacijama, grupama iz civilnog društva, istraživačima i drugim zainteresovanim stranama u regionu.

Analiza koristi sveobuhvatan pristup kombinovanih metoda koji uključuje kvantitativnu analizu podataka preuzetih sa Platforme za praćenje oružanog nasilja (AVMP)

i onih koje su dostavila ministarstva unutrašnjih poslova na Zapadnom Balkanu. Takođe su tu i kvalitativni uvidi dobijeni kroz 15 fokus grupnih diskusija organizovanih širom regiona sa policijskim službenicima/cama koji rade na slučajevima nasilja u porodici, službenicima/cama zaduženim za izdavanje dozvola za nabavljanje vatrenog oružja i predstavnicama ženskih organizacija. Ove diskusije se zasnivaju na neposrednim iskustvima u radu sa osobama koje su preživele nasilje u porodici i nude dubinsko razumevanje uticaja vatrenog oružja na žrtve. Uvidi iz diskusija posebno naglašavaju aspekte koji prevazilaze kvantitativne podatke i koje je često teško obuhvatiti zbog nedostatka informacija i nedovoljnog prijavljivanja nasilja u porodici. Pored toga, detaljno su razmotreni izazovi i dobre prakse u institucionalnom odgovoru.

Kombinovanjem različitih izvora podataka, analiza naglašava štetne i široke posledice zloupotrebe vatrenog oružja na žene i muškarce u regionu, pri čemu obuhvata kako smrtonosne tako i nesmrtonosne fizičke povrede, kao i psihološku traumu. Opšti nalaz analize jeste da su identifikovani trendovi zloupotrebe vatrenog oružja u nasilju i porodici zabrinjavajuće postojani, pri čemu su dokumentovani složeni rizici koje vatreno oružje nosi u ovom kontekstu.

Nalazi predstavljeni u ovom izveštaju ukazuju na višestruki uticaj vatrenog oružja na bezbednost i dobrobit žrtava nasilja u porodici, te dokumentuju brojne načine na koje ono pojačava postojeće faktore rizika i značajno povećava verovatnoću od smrtnih ishoda.

Vatreno oružje se koristi kao sredstvo prinude i kontrole u nasilnim odnosima, gde učvršćuje rodno nejednakost i neravnotežu moći. Njegovo prisustvo dodatno smanjuje ionako ograničenu verovatnoću da će žrtve prijaviti nasilje. To je naročito izraženo u slučajevima koji uključuju posedovanje nelegalnog vatrenog oružja, gde žrtve mogu odlučiti da ne prijave nasilje zbog straha od odmazde, kao i zbog zabrinutosti u vezi sa mogućim pravnim posledicama za učinioce. Vatreno oružje takođe umanjuje sposobnost žrtava da pruže otpor i da se odbrane, što zajedno sa težinom povreda izazvanih vatrenim oružjem, dodatno povećava verovatnoću od smrtnog ishoda. Izveštaj takođe pruža dokaze o tome kako kulturološki značaj koji se pridaje vatrenom oružju kao delu muškog identiteta može značajno otežati prijavljivanje nasilja u porodici i zloupotrebu vatrenog oružja.

Ti nalazi su dobro potkrepljeni empirijskim podacima, što se vidi kroz značajan jaz između broja evidentiranih incidenata nasilja u porodici koji uključuju vatreno oružje i nesrazmerno velikog broja smrtnih ishoda. Dok su u periodu od 2019. do 2023. godine incidenti nasilja u porodici povezani sa vatrenim oružjem činili samo 3,1% svih prijavljenih incidenata koji uključuju vatreno oružje, u istom periodu je nasilje u porodici bilo glavni uzrok smrtnih ishoda povezanih sa vatrenim oružjem u regionu. Više ljudi je ubijeno u incidentima nasilja u porodici koji uključuju vatreno oružje (152 – 93 žena i 59 muškaraca) nego u bilo kom drugom kontekstu, uključujući kriminalne aktivnosti (144) i javne rasprave (135). 2020. godina je obeležena izbijanjem pandemije COVID-19 i tada je zabeležen najveći broj smrtnih ishoda, što ukazuje na potrebu za daljim ispitivanjem uticaja specifičnih okolnosti, kao što su zabrane kretanja, na povećanje rizika.

Analiza pokazuje da zloupotreba vatrenog oružja u nasilju u porodici pogađa i žene i muškarce. Međutim, stepen izloženosti i obrasci viktimizacije značajno se razlikuju, pri čemu su žene nesrazmerno više pogođene. Od svih žena ubijenih vatrenim oružjem u regionu, 68,4% je ubijeno u kontekstu nasilja u porodici, naspram 10,9% muškaraca. Slični obrasci zabeleženi su i u pojedinačnim jurisdikcijama Zapadnog Balkana. U kontekstu nasilja u porodici, žene su najčešće

bile izložene riziku od upotrebe vatrenog oružja od strane svojih partnera. 50,7% žena na Zapadnom Balkanu ubijenih vatrenim oružjem ubili su njihovi partneri (u poređenju sa 0,6% svih muškaraca ubijenih vatrenim oružjem), što ukazuje na rodno zasnovanu prirodu oružanog nasilja nad ženama. Nasuprot tome, nasilje nad muškarcima obično nije rodno zasnovano i muškarci su primarno izloženi riziku od strane drugih muških članova porodice. Ono proizlazi iz porodičnih sukoba, imovinskih pitanja, međugeneracijskog nasilja, itd. U kontekstu nasilja u partnerskim odnosima, žene tri puta češće bivaju ubijene vatrenim oružjem od strane sadašnjih partnera nego bivših. Ipak, značajan broj žena ubijenih od strane bivših partnera pokazuje da nasilje ne prestaje nužno nakon raskida, čak često i eskalira, pri čemu učinioci koriste vatreno oružje kao sredstvo za ponovno uspostavljanje kontrole nad žrtvom.

Iako su podaci o zloupotrebi vatrenog oružja prvenstveno dostupni za ubistva, femicide, povrede i napade, vatreno oružje se takođe koristi kao sredstvo za vršenje drugih oblika rodno zasnovanog nasilja – uključujući psihološko i seksualno nasilje (poput silovanja), emocionalne povrede, prinudu i ekonomsko zlostavljanje. Iako ovi oblici nasilja često prethode smrtonosnim incidentima, oni se nedovoljno često prijavljuju. Žene iz ranjivih grupa – kao što su žene koje žive u ruralnim područjima, žene sa invaliditetom i Romkinje – suočavaju se sa dodatnim preprekama za prijavljivanje nasilja, a informacije o njihovoj izloženosti zloupotrebi vatrenog oružja ostaju na niskom nivou.

Oružano nasilje u porodičnom kontekstu pretežno je nasilje koje vrše muškarci. Stalan trend pokazuje da muškarci čine više od 98% učinilaca u slučajevima nasilja u porodici koji uključuju vatreno oružje.

Analiza takođe pruža uvid u karakteristike oružja korišćenog za izvršenje nasilja u porodici. Pištolji su najčešće korišćeni tip vatrenog oružja u nasilju u porodici, zatim slede puške i sačmarice, slučajevi sa više komada malokalibarskog i lakog oružja, automatsko/vojno oružje, eksplozivi i vazdušne puške. Kada su podaci o zakonskom statusu vlasništva nad vatrenim oružjem bili dostupni, oni su redovno pokazivali da se vatreno oružje u nelegalnom posedu prijavljivalo

češće od onog u legalnom posedu, ističući izazove u rešavanju problema nelegalnog oružja. Ipak, s obzirom na visoku stopu neprijavljenih slučajeva nasilja u porodici, analiza sugeriše da takve podatke treba tumačiti sa oprezom, jer zloupotreba vatrenog oružja u legalnom posedu može biti nedovoljno prijavljivana, naročito kada se ono ne koristi za napad ili ne dovodi do posledica opasnih po život.

Kada je reč o institucionalnom odgovoru, izveštaj ističe značajan napredak u jačanju zakonodavnih i strateških okvira usmerenih na suzbijanje i prevenciju nasilja u porodici, uključujući i zloupotrebu vatrenog oružja u ovom kontekstu. Ovi pomaci se dodatno odražavaju u praksi službenika/ca organa za sprovođenje zakona širom regiona, koji su sve pažljiviji u prepoznavanju i odgovoru na faktore rizika povezane sa nasiljem u porodici, uključujući i one koji se odnose na posedovanje i upotrebu vatrenog oružja.

Uprkos ovim naprecima, i dalje postoje brojni izazovi. Procene rizika se ne sprovode sistematski, a u pojedinim slučajevima se sprovode neadekvatno. Policijski službenici/ce često nemaju informacije o tome da li je zaplenjeno oružje trajno oduzeto ili je vraćeno učiniocima, što može ugroziti njihovu bezbednost, kao i bezbednost žrtava. Pored toga, ograničeni pristup registrima oružja i nedostaci u bazama podataka o posedovanju vatrenog oružja mogu otežati delotvornu procenu rizika i upravljanje slučajevima.

Izazovi u međusektorskoj saradnji i dalje postoje; međutim, u regionu su identifikovane i pozitivne prakse. One uključuju proaktivni rad policijskih službenika/ca, unapređenu saradnju sa organizacijama civilnog društva i podsticanje horizontalne razmene iskustava i učenja.

Takođe, u regionu se sprovode značajne zakonodavne reforme i radi se na sveobuhvatnom uređenju civilnog posedovanja vatrenog oružja. Procedure za razmatranje zahteva za izdavanje dozvole za vatreno oružje su u načelu stroge i jasno regulisane širom regiona. Međutim, ograničena dostupnost podataka ne dozvoljava potpuno razumevanje toga u kojoj meri se u tim procedurama uzimaju u obzir aspekti nasilja u porodici, iako postojeći dokazi sugerišu da se takvi faktori retko navode kao

osnov za odbijanje zahteva. Značaj sprovođenja temeljnih bezbednosnih provera – koje idu dalje od pregleda administrativnih baza podataka i uključuju terenske posete i razgovore – naširoko je istaknut u regionu. Postupak izdavanja lekarskih uverenja za odobravanje dozvole za vatreno oružje, kao i saradnja sa zdravstvenim ustanovama, beleže brojne izazove u različitim jurisdikcijama na Zapadnom Balkanu i zahtevaju hitno delovanje.

Izveštaj se završava strateškim preporukama za smanjenje i prevenciju zloupotrebe vatrenog oružja u nasilju u porodici, koje su organizovane u šest celina: (1) Podizanje svesti i smanjenje širenja i cirkulacije vatrenog oružja u nelegalnom posedu, (2) Unapređenje procene rizika i operativnog odgovora, (3) Jačanje procedura u vezi sa odobravanjem zahteva za izdavanje dozvola za vatreno oružje, (4) Unapređenje sistema vođenja evidencija i praćenja, (5) Jačanje pristupa usmerenog na osobu koja je preživela nasilje i intersekcionalnosti, (6) Regionalna saradnja i razmena dobrih praksi. Kroz sve ove preporuke, izveštaj naglašava potrebu za kontinuiranom izgradnjom kapaciteta kako bi se obezbedilo održivo i delotvorno sprovođenje.

Struktura izveštaja

Analiza je strukturirana u sedam poglavlja.

Prvo poglavlje ukratko predstavlja specifičan kontekst Zapadnog Balkana u kojem je analiza sprovedena i daje pregled prethodnih istraživanja u ovoj oblasti.

Drugo poglavlje opisuje glavni metodološki pristup primenjen u analizi, njen obim i svrhu.

Treće poglavlje ima za cilj da pruži osnovne informacije o nasilju u porodici i nasilju nad ženama u regionu uopšte, kao osnovu za razumevanje načina na koji vatreno oružje povećava rizike u tom kontekstu. Analiza se nadovezuje na prethodna istraživanja sprovedena u regionu, posebno na Anketu o nasilju nad ženama koju je sproveo OEBS.

Četvrto poglavlje pruža detaljnu analizu podataka prikupljenih od institucija i sa SEESAC-ove Platforme za praćenje oružanog nasilja, sa fokusom na ulogu vatrenog oružja u nasilju u porodici i njegov različiti uticaj na žene i muškarce.

Peto poglavlje se fokusira na karakteristike oružja korišćenog u incidentima nasilja u porodici u regionu, kao i odgovor na zloupotrebu vatrenog oružja, uključujući zvanične podatke o zaplenjenom i trajno oduzetom oružju, kao i oduzetim dozvolama za oružje.

Šesto poglavlje integriše nalaze iz fokus grupnih diskusija sa policijskim službenicima/cama koji rade na slučajevima nasilja u porodici, službenicima/cama uključenim u postupke odobravanja zahteva za dozvole za vatreno

oružje za civile i predstavnicama ženskih organizacija. Cilj ovog poglavlja je da pruži i dokumentuje kvalitativne uvide o uticaju vatrenog oružja na žene i muškarce i time doprinese prevazilaženju izazova povezanih sa nedovoljnim prijavljivanjem. U ovom poglavlju se takođe razmatraju izazovi u vezi sa prevencijom zloupotrebe vatrenog oružja i dobre prakse identifikovane u regionu.

Na kraju, nadovezujući se na prethodna poglavlja, **sedmo poglavlje** sumira ključne nalaze analize i daje preporuke zasnovane na dokazima za dalje unapređenje prevencije zloupotrebe vatrenog oružja u nasilju u porodici, uključujući i one koje su izneli učesnici/ce fokus grupnih diskusija.

---

1. Poglavlje

Uvod

Istraživanja na Zapadnom Balkanu su opsežno dokumentovala rodno zasnovane uticaje malokalibarskog i lakog oružja, te istakla ulogu vatrenog oružja u pogoršavanju nasilja u porodici i da ono predstavlja ozbiljan rizik po bezbednost žena, ali i muškaraca. Ovi nalazi bili su od suštinskog značaja za oblikovanje javnih politika i praktičnih strategija usmerenih na sprečavanje zloupotrebe vatrenog oružja i unapređenje bezbednosti i sigurnosti najteže pogođenih i žena i muškaraca.

Još 2007. godine, SEESAC je preduzeo pionirski poduhvat da istraži povezanost između posedovanja vatrenog oružja i nasilja u porodici kroz komparativnu studiju² relevantnog zakonodavstva i mehanizama za primenu. Regionalna studija³ o rodnom aspektima i malokalibarskom i lakom oružju sprovedena 2016. godine dodatno je ispitala ulogu vatrenog oružja u nasilju u porodici, identifikujući je kao primarni problem u oblasti kontrole SALW. Studija je takođe pružila opsežne preporuke zasnovane na dokazima, koje su služile kao baza informacija i usmeravale javne politike i programe.

Oslanjajući se na Istraživanja u oblasti SALW⁴ sprovedena u regionu, analiza⁵ zloupotrebe vatrenog oružja u nasilju u porodici iz 2019. godine ukazala je na obim i složenost ovog problema. Analiza je utvrdila da je u Jugoistočnoj Evropi (JIE) 61% žena ubio član porodice, dok isto važi za 12,4% muškaraca. Žene su bile neproporcionalno više pogođene nasiljem od strane partnera, pri čemu je 38,6% žena i samo 1,2% muškaraca ubijeno od strane svojih partnera. Tokom analiziranog perioda, vatreno oružje je često bilo sredstvo izvršenja nasilja u porodici: 37,7% ubistava koja su počinili članovi

porodice uključivalo je vatreno oružje, a 43,5% žena u JIE ubijeno je vatrenim oružjem od strane svojih partnera.

Od 2020. godine, SEESAC objavljuje tematsku seriju publikacija pod nazivom *In Focus - Armed Violence Monitors*,⁶ zasnovanu na podacima sa AVMP, koja ispituje incidente povezane sa vatrenim oružjem u kontekstu nasilja u porodici u JIE. Publikacije pružaju redovni pregled incidenata koje su počinili intimni partneri i bliski članovi porodice, što je bilo ključno za dokumentovanje nesrazmerno velikog uticaja zloupotrebe vatrenog oružja na žene, naročito u kontekstu partnerskog nasilja.

U okviru sprovođenja Mape puta za kontrolu SALW na Zapadnom Balkanu, kancelarije UNDP-a u regionu takođe su sprovele značajna istraživanja o ovom pitanju. UNDP u Srbiji je, na primer, sproveo više studija koje ukazuju na štetne efekte zloupotrebe vatrenog oružja na žene i njegovu specifičnu ulogu u femicidima,⁷ uključujući analizu administrativnih podataka⁸ i normativnog okvira i prakse,⁹ kao i istraživanja o krivično-pravnom odgovoru u slučajevima femicida počinjenih vatrenim oružjem. UNDP u Severnoj Makedoniji je analizirao femicide, čime je rasvetljena i uloga vatrenog oružja.

Uporedo sa tim, ženske organizacije širom regiona već dugo dokumentuju uticaj vatrenog oružja na bezbednost i dobrobit žena. One su godinama služile kao glavni, i često jedini, izvor informacija o femicidima, uključujući one počinjene vatrenim oružjem.

Dalje, 2021. i 2022. godine, SEESAC je sproveo opsežnu rodnu analizu¹⁰ zakonodavnih i strateških okvira kontrole SALW na Zapadnom Balkanu kako bi procenio i unapredio njihovu rodnu osetljivost. Analiza je dokumentovala

- 2 SEESAC. 2007. *Posedovanje vatrenog oružja i nasilje u porodici na Zapadnom Balkanu: komparativna studija zakonodavstava i mehanizama za primenu*. Beograd: SEESAC.
- 3 SEESAC. 2016. *Rod i malokalibarsko i lako oružje u Jugoistočnoj Evropi*. Beograd: SEESAC.
- 4 SEESAC-ova Istraživanja u oblasti SALW dostupna na: <https://www.seesac.org/SALW-Surveys/>
- 5 SEESAC. 2019. *Zloupotreba vatrenog oružja u nasilju u porodici u Jugoistočnoj Evropi*. Beograd: SEESAC.
- 6 Publikacije *In Focus - Armed Violence Monitors* dostupne su u SEESAC-ovoj bazi informacija: <https://www.seesac.org/Armed-Violence/>
- 7 Lacmanović, Vedrana. 2021. *Analiza slučaja femicida vatrenim oružjem (jun 2017 - jun 2020)*. Beograd: UNDP.
- 8 Stepanov, Biljana. 2022. *Nasilje u porodici – šta govore podaci*. Beograd: UNDP u Srbiji.
- 9 Stevanović Govedarica, Gordana. 2021. *Malokalibarsko i lako oružje, rodno zasnovano nasilje i nasilje u porodici: analiza normativnog okvira i prakse*. Beograd: UNDP u Srbiji.
- 10 Rodna analiza zakonodavnih i strateških okvira kontrole SALW na Zapadnom Balkanu – izveštaji dostupni: <https://www.seesac.org/News-Gender-in-Security-Sector/gender-analysis-of-salw-control-legislation-and-policies-in-the-western-balkans-reports/>

značajan napredak u osiguranju toga da zakoni o vatrenom oružju obuhvataju pitanje nasilja u porodici. Uočeno je da zakoni o zaštiti od nasilja u porodici sve više prepoznaju rizike koje nosi zloupotreba vatrenog oružja. Pored toga, strategije kontrole SALW u regionu uključivale su posebne mere za unapređenje institucionalnih odgovora na zloupotrebu vatrenog oružja u nasilju u porodici i partnerskom nasilju, uključujući revidiranje institucionalnih praksi i jačanje kapaciteta za odgovor na ovaj problem.

Međutim, analiza je takođe identifikovala nedostatke u operativnim odgovorima koje treba otkloniti. To uključuje potrebu za jačanjem postupaka odobravanja zahteva za dozvole za vatreno oružje kroz uvođenje sveobuhvatnih bezbednosnih provera i unapređenje procene rizika od nasilja u porodici, kako bi se osiguralo da se adekvatno uzmu u obzir opasnosti koje predstavlja vatreno oružje, naročito kada je u nelegalnom posedu. Pored toga, prakse vođenja evidencija o vatrenom oružju često ne sadrže podatke razvrstane po polu i detaljne informacije o zloupotrebi vatrenog oružja u nasilju u porodici, što otežava kreiranje rodno osetljivih rešenja. Analiza je takođe istakla potrebu za daljim istraživanjima kako bi se razumeo način sprovođenja relevantnog zakonodavstva, identifikovali tekući izazovi i unapredile preventivne mere protiv zloupotrebe vatrenog oružja u nasilju u porodici i partnerskom nasilju.

Kako bi se institucije podržale u prevazilaženju identifikovanih izazova, ispunjavanju strateških obaveza i unapređenju napora koji se sprovode na sprečavanju zloupotrebe vatrenog oružja u nasilju u porodici, SEESAC – u okviru regionalnog projekta *Podrška suzbijanju nedozvoljenog posedovanja, zloupotrebe i trgovine malokalibarskim i lakim oružjem (SALW) na Zapadnom Balkanu*, koji finansira Evropska unija – pruža sveobuhvatnu podršku institucijama za delotvoran odgovor na ovo pitanje. Ova podrška naglašava unapređenje operativnih odgovora za borbu protiv zloupotrebe vatrenog oružja u nasilju u porodici.

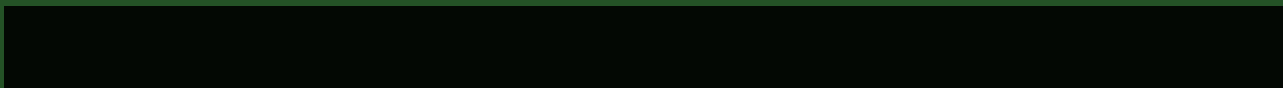
U okviru ovih napora, SEESAC je započeo regionalnu analizu zloupotrebe vatrenog oružja u nasilju u porodici. Njeni nalazi, predstavljeni u ovom izveštaju, imaju za cilj da dokumentuju trendove i glavna pitanja u vezi sa ulogom

vatrenog oružja u nasilju u porodici, identifikuju ključne izazove u institucionalnim praksama sprečavanja zloupotrebe vatrenog oružja i ponude preporuke zasnovane na dokazima za njihovo unapređenje. Već u ranim fazama, analiza je bila od ključnog značaja za izradu praktičnih smernica za unapređenje sprečavanja zloupotrebe vatrenog oružja u nasilju u porodici kroz izradu specifičnih smernica za službenike/ce na prvoj liniji reagovanja i stručnjake/inje uključene u odobravanje zahteva za izdavanje dozvola za vatreno oružje za civile. Participativni proces fokusiran na delovanje kroz koji je analiza sprovedena značajno je doprineo podizanju svesti među ključnim akterima i unapređenju operativnih odgovora.

---

2. Poglavlje

Metodologija istraživanja

Svrha

Svrha ove analize jeste da doprinese unapređenoj prevenciji zloupotrebe vatrenog oružja u nasilju u porodici i povećanoj bezbednosti žena i muškaraca, devojčica i dečaka na Zapadnom Balkanu.

Analiza konkretno nastoji da:

- dokumentuje i povećava svest o ulozi vatrenog oružja u nasilju u porodici i specifičnim rizicima koje prisustvo vatrenog oružja predstavlja u tom kontekstu,
- dokumentuje nesrazmerno veliki uticaj zloupotrebe vatrenog oružja u nasilju u porodici na žene, kao i različite obrasce izloženosti riziku za žene i muškarce,
- dokumentuje ključne trendove u vezi sa ovim pitanjem,
- identifikuje glavne izazove u prevenciji zloupotrebe vatrenog oružja u nasilju u porodici, uključujući i u institucionalnom odgovoru,
- predloži skup preporuka zasnovanih na dokazima za unapređenje institucionalnog odgovora na zloupotrebu vatrenog oružja u nasilju u porodici.

Glavna pitanja u istraživanju su sledeća:

- Koji je obim problema? Koji su učestalost i karakteristike zloupotrebe vatrenog oružja u nasilju u porodici, posebno u širem kontekstu oružanog nasilja u regionu?
- Koja je rodna dimenzija zloupotrebe vatrenog oružja u nasilju u porodici? Kako utiče na žene i muškarce?
- U kojoj meri su postojeće prakse delotvorne u sprečavanju zloupotrebe vatrenog oružja u nasilju u porodici? Koji su glavni trendovi i izazovi u institucionalnom odgovoru?
- Kako dalje unaprediti prevenciju zloupotrebe vatrenog oružja u nasilju u porodici?

Geografski obuhvat

Analiza obuhvata Albaniju, Bosnu i Hercegovinu, Kosovo, Crnu Goru i Severnu Makedoniju.

S obzirom na to da je UNDP u Srbiji sproveo slično istraživanje kroz projekat *Smanji rizik - Povećaj bezbednost – Ka smanjenju zloupotrebe oružja i nasilja u porodici*, uključujući analizu administrativnih podataka iz perioda od 2017.

do 2020. godine, Srbija nije bila uključena u prikupljanje podataka i fokus grupne diskusije. Ipak, uključeni podaci preuzeti sa AVMP obezbedili su da Srbija bude zastupljena u regionalnoj analizi.

Metodologija i izvori podataka

Metodologija primenjena u ovoj analizi nadovezuje se na prethodna iskustva i značajnu istraživačku građu o nasilju u porodici i zloupotrebi vatrenog oružja u tom kontekstu na Zapadnom Balkanu.

Izrada metodologije zasnivala se na višeslojnom pristupu, koji je uključivao sledeće aspekte:

- **Intervjui sa sagovornicima/cama iz kruga istraživača/ica** sa Zapadnog Balkana koji imaju iskustvo u analizi veze između nasilja u porodici i vatrenog oružja. Ovi intervjui su imali za cilj identifikovanje ključnih pitanja za analizu, razmenu iskustva u prikupljanju podataka i obradu glavnih izazova u ovoj oblasti.
- **Opsežan pregled literature** sa ciljem obezbeđivanja sveobuhvatnog pregleda i razumevanja trenutne situacije u pogledu istraživanja o ulozi vatrenog oružja u nasilju u porodici. Ovaj proces je bio ključan za preciziranje istraživačkih pitanja, kontekstualizaciju problema i oblikovanje robusne istraživačke metodologije.
- **Regionalne konsultacije o nacrtu metodologije** sprovedene su 2023. godine sa regionalnom Radnom grupom za sprečavanje upotrebe vatrenog oružja u nasilju u porodici kroz procenu rizika i regionalnom Radnom grupom za izradu alata za rodno osetljivo odobravanje zahteva za izdavanje dozvola za vatreno oružje. One su bile sastavljene od predstavnika/ca ministarstava unutrašnjih poslova i policijskih uprava, koji rade na slučajevima nasilja u porodici, na odobravanju zahteva za izdavanje dozvola za vatreno oružje i na sprovođenju bezbednosnih provera. Uključivale su i predstavnike/ce odeljenja za analitiku/statistiku ili sličnih jedinica nadležnih za vođenje evidencija/prikupljanje i analizu podataka relevantnih za sprečavanje nasilja u porodici. Na osnovu informacija koje su oni pružili, nacrt metodologije je dodatno revidiran i finalizovan.

Izvori podataka

Kako je zloupotreba vatrenog oružja povezana sa nasiljem u porodici višeslojna pojava sa specifičnim karakteristikama i dinamikom, analiza koristi širok skup izvora podataka, uključujući:

1. Podatke prikupljene putem Platforme za praćenje oružanog nasilja

Platforma za praćenje oružanog nasilja (AVMP) sistematski prati incidente povezane sa vatrenim oružjem u Jugoistočnoj Evropi. Platforma od 2014. godine, prikuplja detaljne podatke iz Albanije, Bosne i Hercegovine, sa Kosova, iz Moldavije, Crne Gore, Severne Makedonije i Srbije. Podaci na AVMP prikupljaju se svakodnevno kombinovanjem zvaničnih izvora, uključujući internet stranice institucija nadležnih za sprovođenje zakona i ministarstava unutrašnjih poslova, kao i medija na internetu i štampanih medija. Podaci o incidentima sa vatrenim oružjem kategorizuju se prema standardizovanim definicijama kako bi se obezbedila doslednost i uporedivost u različitim jurisdikcijama i izveštajnim periodima. Svaki incident se pregleda i analizira prema metodologiji koju je razvio SEESAC. AVMP je obezbedila podatke o vrsti incidenta, upotrebljenom vatrenom oružju, polu žrtve i učinioca, njihovom odnosu, mestu incidenta, između ostalih varijabli. Analiza integriše ključne nalaze SEESAC-ove serije publikacija *In Focus – Armed Violence Monitors* o incidentima počinjenih vatrenim oružjem u kontekstu nasilja u porodici u JIE, i uključuje slučajeve od 2019. godine nadalje.

2. Podatke prikupljene putem upitnika za ministarstva unutrašnjih poslova

Upitnik je osmišljen da prikupi administrativne podatke od relevantnih institucija za period od 2019. do 2021. godine. To je uključivalo informacije o prijavljenim incidentima nasilja u porodici, podnetim krivičnim i prekršajnim prijavama, slučajevima u kojima su učinioci posedovali ili zloupotrebili vatreno oružje i upotrebi vatrenog oružja u

takvim kontekstima. Dodatno, traženi su podaci o polu, starosti i odnosima žrtava i učinilaca, uključujući intimne partnere/ke i druge članove/ice porodice. Prikupljene su i informacije o vrsti i zakonskom statusu vlasništva zaplenjenog vatrenog oružja. Upitnikom su dalje traženi podaci o broju odobrenih, obnovljenih i oduzetih dozvola za vatreno oružje, sa posebnim osvrtom na razmatranje pitanja nasilja u porodici.

3. Diskusije u fokus grupama

Od 21. marta do 27. aprila 2023. godine, SEESAC je organizovao 15 fokus grupnih diskusija u kojima je učestvovalo 68 policijskih službenika/ca koji rade na slučajevima nasilja u porodici i onih koji su nadležni za odobravanje zahteva za izdavanje dozvola za vatreno oružje, kao i 17 ženskih organizacija. Cilj fokus grupa bio je da identifikuju ključne izazove u sprečavanju zloupotrebe vatrenog oružja u nasilju u porodici, dokumentuju različite načine na koje vatreno oružje utiče na bezbednost i dobrobit žena i razmene ideje o jačanju institucionalnih odgovora i odgovoru na rizike povezane sa vatrenim oružjem u kontekstima nasilja u porodici. Radi podrške ovom procesu, izrađeni su sveobuhvatni vodiči za diskusiju. Na osnovu fokus grupnih diskusija, sačinjeno je 15 detaljnih izveštaja.

Diskusije u fokus grupama održane su u Sarajevu, Tirani, Podgorici, Prištini i Skoplju.

4. Sekundarni izvori podataka

Pored gore navedenih izvora podataka, dodatni podaci preuzeti su iz OEBS-ovog Istraživanja o bezbednosti i dobrobiti žena i iz Securimetra, ispitivanja javnog mnjenja o bezbednosti koje redovno sprovodi Savet za regionalnu saradnju, kao i iz SEESAC-ovog istraživanja percepcija.

5. Vremenski okvir

Analizirani podaci sa AVMP obuhvataju period od 2019. do 2023. godine, dok se podaci koje su dostavila ministarstva unutrašnjih

poslova iz regiona odnose na period od 2019. do 2021. godine.

6. Izazovi

Izazovi u sprovođenju ove analize prvenstveno su se odnosili na ograničenja u dostupnosti podataka, a posebno na nedostatak regionalno uporedivih podataka koje prikupljaju relevantne institucije. Rad na analizi je bio otežan usled značajnih razlika u tome kako se podaci prikupljaju, evidentiraju i prijavljuju u različitim jurisdikcijama. Raznovrsne i često nestandardizovane prakse vođenja evidencija otežavale su dobijanje sveobuhvatne regionalne slike zloupotrebe vatrenog oružja u kontekstima nasilja u porodici. Na primer, podaci su bili dostupni prvenstveno za krivično delo ubistva. Kao rezultat velikog broja slučajeva ubistava praćenih samoubistvom učinioca, gde zbog smrti učinilaca nisu podnete krivične prijave, ti podaci često ne odražavaju stvaran broj osoba, posebno žena, koje su izgubile život u kontekstu nasilja u porodici. Kako je dokumentovano u ovom izveštaju, to je posebno relevantno za incidente koji uključuju zloupotrebu vatrenog oružja. Za razliku od administrativnih podataka, AVMP evidentira smrtne ishode, koji su značajno viši od brojki prijavljenih u okviru krivičnog dela ubistva. U pojedinim slučajevima, krivična dela povezana sa nasiljem u porodici, tj. ona koja

su počinili srodnici/e, klasifikuju se kao druga krivična dela, a ne kao nasilje u porodici. To otežava sveobuhvatno razumevanje ove pojave i zahteva dodatne napore za izvlačenje tačnih podataka. Pored toga, ograničenja u podacima o praksama izdavanja dozvola za vatreno oružje onemogućavaju adekvatno razumevanje načina na koji se odgovara na zabrinutost zbog vatrenog oružja u kontekstu nasilja u porodici.

Kako bi se ovi problemi prevazišli, u analizi se koristi više izvora podataka, kako je prethodno objašnjeno. Konkretno, kako bi se prevazišli nedostaci u dostupnosti podataka i obezbedili regionalni pregled i uporedivost, podaci sa AVMP korišćeni su u većem obimu nego što je to prvobitno predviđeno.

Izazovi u pogledu dostupnosti podataka ukazuju na potrebu za unapređenim praksama prikupljanja i razmene podataka. Rešavanje ovih pitanja je ključno za unapređenje razumevanja zloupotrebe vatrenog oružja u nasilju u porodici i razvoj delotvornih strategija prevencije. Jačanje institucionalnih kapaciteta, podsticanje saradnje između institucija i korišćenje standardizovanih mehanizama izveštavanja predstavljaju ključne korake za prevazilaženje ovih izazova i osiguravanje bezbednosti i dobrobiti osoba pogođenih ovim problemom. Proces analize je takođe potvrdio da uključivanje Fokalnih tačaka za vatreno oružje u prikupljanje podataka može doprineti unapređenju praksi u ovoj oblasti.

Okvir 1:

Korišćenje istraživanja kako bi se obezbedile informacije za institucionalni odgovor i unapređenje sprečavanja zloupotrebe vatrenog oružja u nasilju u porodici

Nadovezujući se na rane nalaze, SEESAC je u saradnji sa institucijama u regionu pokrenuo izradu dva skupa praktičnih smernica za policijske službenike/ce i druge relevantne profesionalce/ke:

- **Smernice za procenu i odgovor na rizike u vezi sa zloupotrebom vatrenog oružja u nasilju u porodici.**¹¹ One obuhvataju skup praktičnih kontrolnih lista koje imaju za cilj da pomognu policijskim službenicima/cama da na adekvatan način procene rizike od zloupotrebe vatrenog oružja, kako onog u legalnom tako i onog u nelegalnom posedu, u

nasilju u porodici i da na njih hitno odgovore. Na osnovu takvog pristupa, Smernice pružaju pregled radnji u vezi sa vatrenim oružjem koje treba preduzeti u svakom koraku policijskog postupanja, uključujući pokazatelje visokorizičnih intervencija, prijem prijave, procenu rizika, intervenciju i postupanje nakon incidenta.

- **Smernice za rodno odgovorno odobravanje zahteva za nabavljanje vatrenog oružja.**¹² Kroz skup praktičnih kontrolnih lista, one za cilj imaju da podrže profesionalce/ke da integrišu rodnu perspektivu u ceo proces odobravanja zahteva za izdavanje dozvola za vatreno oružje. Ta integracija ima za cilj da delotvorno spreči zloupotrebu vatrenog oružja u nasilju u porodici i nasilju nad ženama, kao i zloupotrebu vatrenog oružja od strane grupa koje su u najvećem riziku od takvog ponašanja, a posebno mladih muškaraca starosti 18-30 godina. Date su detaljne smernice o tome kako: razmatrati zahtev iz rodne perspektive, sprovesti bezbednosne provere, donositi utemeljene i rodno odgovorne odluke i osigurati kontinuiranu kontrolu ispunjenosti zakonskih uslova za držanje vatrenog oružja.

Oba dokumenta izrađena su kroz opsežan regionalni proces. Na početku su za izradu svakog skupa smernica uspostavljene dve regionalne radne grupe, jedna sastavljena od policijskih službenika/ca sa velikim iskustvom u radu na slučajevima nasilja u porodici¹³ i druga koja okuplja službenike/ce koji rade na odobravanju zahteva za izdavanje dozvola za vatreno oružje i one koji sprovode bezbednosne provere.¹⁴ Diskusije u fokus grupama sprovedene u okviru ove analize, kao i analiza podataka sa AVMP i onih prikupljenih od institucija, u velikoj meri su poslužili kao baza informacija za izradu smernica, čime je obezbeđeno da predložena rešenja budu zasnovana na dokazima i da odgovore na aktuelne izazove. Smernice se takođe nadovezuju na publikacije izrađene u okviru projekta *Smanji rizik - Povećaj bezbednost – Ka smanjenju zloupotrebe oružja i nasilja u porodici* realizovanog od strane UNDP u Srbiji i uključuju iskustva iz Australije, Kanade i sa Novog Zelanda.

Održana je dodatna runda konsultacija¹⁵ sa članovima i članicama radnih grupa kako bi se razgovaralo o strukturi i sadržaju nacrtu smernica i predložile izmene kako bi se osigurala njihova praktična primena. Pored toga, pet ženskih organizacija je bilo uključeno u proces stručne recenzije, pri čemu je posebna pažnja obraćena na to da se adekvatno odgovori na zabrinutosti vezane za bezbednost žrtava nasilja u porodici.

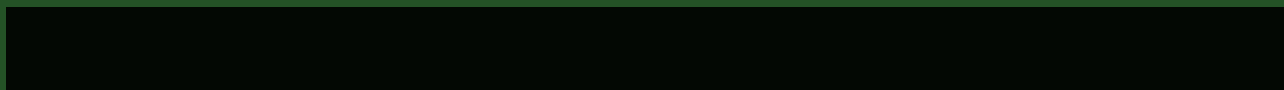
Nakon finalizacija smernica, SEESAC je održao dva regionalna treninga za trenere i uspostavio regionalnu mrežu od 29 trenera/ki koji su zatim održali 10 obuka u svojim institucijama i obučili više od 130 policijskih službenika/ca u regionu tokom 2025. godine.

12 SEESAC. 2024. *Smernice za rodno odgovorno odobravanje zahteva za nabavljanje vatrenog oružja*. Beograd: SEESAC.
 13 https://www.seesac.org/News_1/western-balkan-authorities-raise-institutional-capacities-for-effective-prevention-and-combatting-of-use-of-firearms-in-domestic-violence/
 14 https://www.seesac.org/News_1/western-balkan-authorities-to-make-firearms-licensing-gender-sensitive/
 15 https://www.seesac.org/News_1/regional-consultations-on-practical-tools-to-prevent-the-misuse-of-firearms-in-gender-based-violence_1/

---

3. Poglavlje

Nasilje u porodici – obim problema

Razumevanje oblika, rasprostranjenosti, dinamike i obrazaca nasilja u porodici¹⁶ i nasilja nad ženama, kao i strukturnih faktora koji takvo nasilje održavaju, pruža ključan kontekst za identifikovanje specifičnih rizika povezanih sa vatrenim oružjem u ovom okruženju. Takvo razumevanje omogućava precizniju procenu načina na koji dostupnost i upotreba vatrene oružja pojačavaju nasilje i povećavaju ranjivost žrtava, naročito žena.

Konvencija Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, poznata i kao Istanbulska konvencija, definiše nasilje u porodici kao sva dela fizičkog, seksualnog, psihološkog ili ekonomskog nasilja koje se dešava u okviru porodice ili porodične zajednice, ili između bivših ili sadašnjih supružnika ili partnera/ki, bez obzira na to da li učinilac trenutno stanuje, ili je ranije stanovao sa žrtvom.

Žene i devojčice su izložene većem riziku od nasilja u porodici i rodno zasnovanog nasilja nego muškarci. Nasilje nad ženama u porodičnoj sferi razlikuje se od drugih oblika nasilja jer je rodno zasnovano, tj. usmereno protiv žene zato što je žena, ili nesrazmerno više pogađa žene. Ono obuhvata sva dela rodno zasnovanog nasilja koja dovode, odnosno mogu da dovedu do, fizičke, seksualne, psihološke ili ekonomske povrede, odnosno patnje za žene, a obuhvata i pretnje takvim delima, prinudu, odnosno arbitrarno lišavanje slobode, bilo u javnosti ili u privatnom životu.

Nasilje nad ženama predstavlja kršenje ljudskih prava i oblik diskriminacije žena. Ono je manifestacija istorijski nejednakih odnosa moći između žena i muškaraca, koji su doveli do dominacije i diskriminacije nad ženama od strane muškaraca, kao i do sprečavanja napredovanja žena u većoj meri.

Nasilje u porodici, posebno nasilje počinjeno od strane intimnog partnera, predstavlja obrazac ponašanja u odnosu koji se koristi za sticanje ili održavanje moći i kontrole nad partnerkom. Kao takvo, nasilje u porodici uvek predstavlja zloupotrebu moći i kontrole od strane učinioca. Taktike koje koriste učinioci uključuju prinudu i pretnje, emocionalno zlostavljanje, izolaciju, zastrašivanje, kao i korišćenje muške privilegije¹⁷ i dece za sticanje i održavanje kontrole nad partnerkom.¹⁸ Prisustvo i upotreba vatrene oružja predstavljaju delotvorna sredstva za ostvarivanje moći i kontrole u ovom kontekstu.

Incidenti nasilja u porodici retko su izolovani i obično eskaliraju po učestalosti i težini, potencijalno kulminirajući ozbiljnim fizičkim povredama ili smrtnim ishodom. Stoga je za sprečavanje nasilja u porodici ključno razumevanje njegove dinamike i faza.

Najekstremniji i krajnji oblik nasilja prema ženama je femicid (poznat i kao feminicid), odnosno namerno, rodno motivisano ubistvo žena i devojčica. Femicid podrazumeva ubistvo žene od strane muškarca koje je motivisano mržnjom prema ženama, prezirom, zadovoljstvom, osećajem vlasništva i moći nad ženama. Femicid se razlikuje od ubistava muškaraca po specifičnim karakteristikama. Na primer, većinu slučajeva femicida počinili su partneri ili bivši partneri i oni uključuju kontinuirano zlostavljanje kod kuće, pretnje ili zastrašivanje, seksualno nasilje ili situacije u kojima žene imaju manje moći ili resursa od svojih partnera.¹⁹

Nasilje se često opravdava društvenim i kulturnim stavovima, normama i očekivanjima koji su u osnovi upotrebe nasilja od strane muškaraca kako bi zadržali moć i kontrolu nad svojom sadašnjom ili bivšom partnerkom. Istraživanja su ukazala na vezu između nasilja u porodici i društvenog prihvatanja muške

16 Definicije u ovom poglavlju preuzete su iz Konvencije Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici.

17 Muška privilegija predstavlja sistem privilegija ili prava koja su dostupna muškarcima na osnovu njihovog pola i zasnovana je na ideji i praksi dominacije muškaraca nad ženama. Sistemskom podređenošću žena muškarci dobijaju ekonomske, političke, društvene, obrazovne i praktične prednosti koje su ženama manje-više nedostupne. Nasilje u porodici može da doprinosi opstajanju muške privilegije u današnjem društvu. Ona jača poziciju moći muškaraca, što dovodi do toga da žene i dalje trpe posledice. Muška privilegija se neguje objektivizacijom žena i podrazumevanjem da žene kao takve treba da zadovoljavaju potrebe muškaraca. Muškarci mogu smatrati da imaju pravo da vrše kontrolu nad ženama. To vodi osećaju autoriteta koji se manifestuje kao prinuda, kažnjavanje i druge taktike kontrole. (Izvor: *Domestic Violence and Male Privilege*).

18 Za više detalja, videti Amandra Kippert (2021). What are the Power and Control Wheels?.

19 World Health Organisation. 2012. *Understanding and addressing violence against women*.

dominacije, stereotipizacije rodni uloga i normalizacije nasilja kao načina za rešavanje sukoba. Isto to je dokumentovano na Zapadnom Balkanu. Rodni stereotipi mogu podsticati kako nasilje nad ženama, tako i posedovanje i upotrebu oružja, a rasprostranjenost pozitivnih stavova prema posedovanju oružja u zajednici može otežati napore za suzbijanje nasilja u porodici koje uključuje vatreno oružje.

Iako nasilje u porodici može pogoditi i žene i muškarce, obrasci, stepen izloženosti

i uzroci viktimizacije žena i muškaraca u porodičnom kontekstu značajno se razlikuju. Ženama preta veća opasnost od nasilja od strane njihovih intimnih partnera, sadašnjih ili bivših, dok su muškarci prvenstveno u opasnosti od drugih, prevashodno muških članova porodice. Nasilje prema muškarcima uglavnom nije rodno zasnovano i često je povezano sa porodičnim sporovima, imovinskim pitanjima, transgeneracijskim nasiljem, itd.

Rasprostranjenost nasilja u porodici na Zapadnom Balkanu

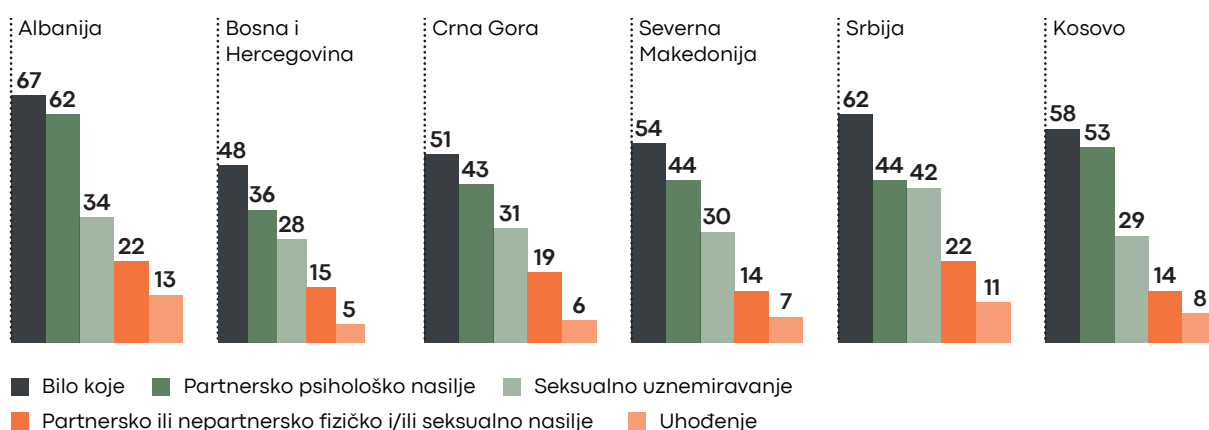
Nasilje u porodici na Zapadnom Balkanu je široko rasprostranjeno i ima nesrazmerno veći štetan uticaj na bezbednost i dobrobit žena. Rasprostranjenost i karakteristike nasilja nad ženama u porodičnom kontekstu detaljno su dokumentovani u anketi koju je sproveo OEBS, a koja i dalje predstavlja najaktuelniji izvor regionalno uporedivih podataka.²⁰

Prema anketi, više od polovine žena na Zapadnom Balkanu doživelo je neki oblik nasilja

od svoje 15. godine života. Najveći procenat žena koje su prijavile bilo koji oblik nasilja zabeležen je u Albaniji sa 67%, zatim u Srbiji sa 62%, na Kosovu sa 58%, u Severnoj Makedoniji sa 54%, Crnoj Gori sa 51% i Bosni i Hercegovini sa 48%. Široka rasprostranjenost nasilja nad ženama zahteva posebnu pažnju u pogledu prisustva vatrene oružja i njegove uloge u omogućavanju takvog nasilja.

Grafikon 1:

Rasprostranjenost različitih oblika nasilja nad ženama, %, od 15. godine života

Izvor: Anketi o nasilju nad ženama koju je sproveo OEBS, 2019

Za više informacija videti Anketu o nasilju nad ženama koju je sproveo OEBS – Osnovni izveštaj. Ona predstavlja međuregionalne, uporedive nalaze OEBS-ovog istraživanja o dobrobiti i bezbednosti žena, koje je sprovedeno 2018. godine u odabranim jurisdikcijama Jugoistočne i Istočne Evrope. Istraživanje je kombinovalo kvantitativnu i kvalitativnu komponentu i sprovedeno je sa ciljem da se obezbede uporedivi podaci o različitim oblicima nasilja koje žene doživljavaju u detinjstvu i tokom svog života. Ispitivalo je nasilje koje žene doživljavaju u konfliktnim i nekonfliktnim okruženjima, kao i uticaj nasilja na žene i devojčice, uključujući i njegove trajne posledice. Pitanja o normama i stavovima u vezi sa nasiljem nad ženama su postavljana kako bi se bolje razumeli osnovni uzroci nasilja.

Najrasprostranjeniji oblik nasilja koji žene doživljavaju u svim jurisdikcijama Zapadnog Balkana jeste psihološko nasilje od strane intimnog partnera, nakon čega sledi seksualno uznemiravanje.

Posebno je zabrinjavajuća rasprostranjenost fizičkog nasilja, pri čemu udeo žena koje su ga doživele varira u regionu, od 14% na Kosovu i u Severnoj Makedoniji, 15% u Bosni i Hercegovini, 19% u Crnoj Gori, do 22% u Albaniji i Srbiji. Žene na Zapadnom Balkanu češće doživljavaju fizičko i/ili seksualno nasilje od strane intimnog partnera

nego od osobe koja im nije (bila) partner. Pored toga, žene češće prijavljuju da su različite oblike nasilja doživele od strane bivšeg partnera nego od sadašnjeg. Kao što je pomenuto, ovaj trend može biti povezan sa većom spremnošću žena da otkriju nasilje iz prošlih veza u poređenju sa trenutnim, ili može ukazivati na to da je nasilje bilo faktor koji je doprineo okončanju tih veza, što žene često navode.²¹ Uhođenje spada među najčešće oblike nasilja kojima su žene izložene, a udeo onih koje su ga doživele kreće se između 5% i 13%.

Tabela 1:

Rasprostranjenost fizičkog i/ili seksualnog nasilja od 15. godine života, prema vrsti učinioca

	Sadašnji partner, %			Bivši partner, %			Bilo koji partner, %			Osoba koja nije (bila) partner, %		
	Fizičko nasilje	Seksualno nasilje	Fizičko i/ili seksualno nasilje	Fizičko nasilje	Seksualno nasilje	Fizičko i/ili seksualno nasilje	Fizičko nasilje	Seksualno nasilje	Fizičko i/ili seksualno nasilje	Fizičko nasilje	Seksualno nasilje	Fizičko i/ili seksualno nasilje
Albanija	17	3	18	22	6	23	19	4	19	11	1	11
BiH	6	2	6	11	4	11	10	4	11	7	1	8
Crna Gora	11	3	12	15	2	15	17	3	17	8	1	9
Severna Makedonija	6	2	7	10	4	12	9	3	10	6	2	7
Srbija	9	3	10	17	5	18	17	5	17	8	2	9
Kosovo	8	4	9	15	6	18	9	4	11	7	1	8

Izvor: Anketa o nasilju nad ženama koju je sproveo OEBS, 2019

Istraživanje je takođe dokumentovalo da različiti oblici nasilja koje čine intimni partneri retko predstavljaju izolovano iskustvo. Žene su često navodile da su ga doživele više od jednom,

što posebno važi za nasilje od strane bivših partnera.²²

Kada je reč o psihološkom nasilju od strane intimnih partnera, kontrolišuće ponašanje predstavlja najrasprostranjeniji oblik u svim

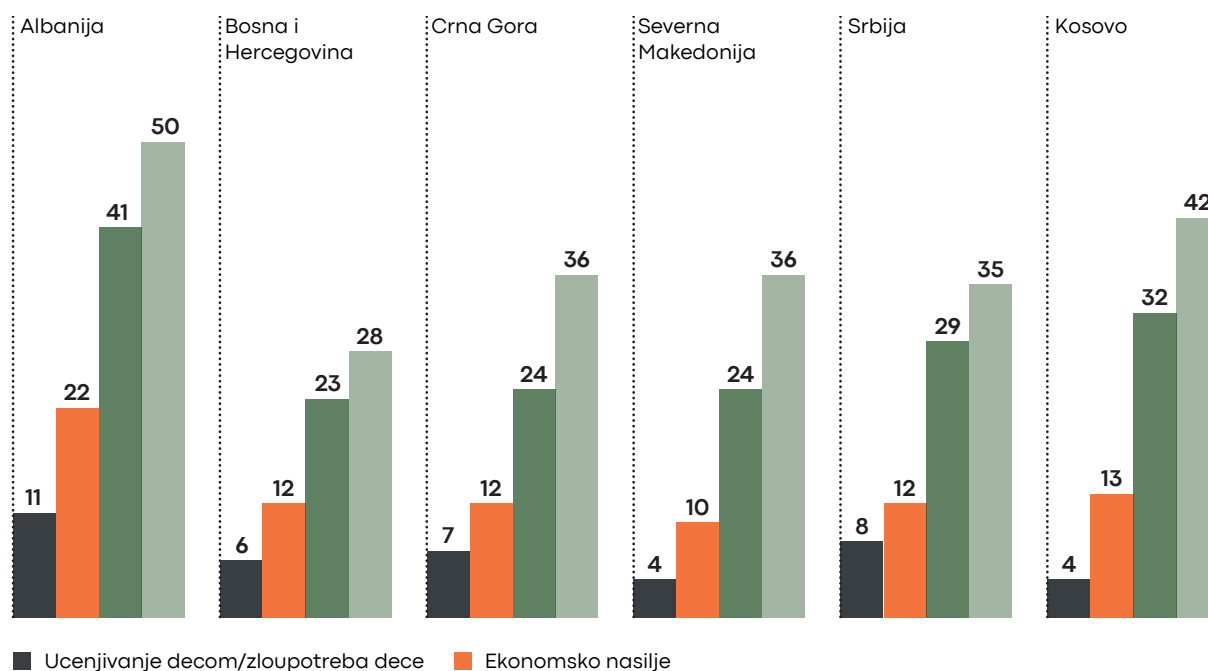
21 Ibid, str. 43.

22 Ibid, str 41.

jurisdikcijama Zapadnog Balkana, a u korak ga prate nasilno ponašanje, ekonomsko nasilje i upotreba ili zloupotreba dece za prinudu ili ucenu.

Grafikon 2:

Rasprostranjenost različitih oblika psihološkog nasilja od strane intimnih partnera, u %

Izvor: Anкета o nasilju nad ženama koju je sproveo OEBS, 2019

Anketa je dokumentovala brojne oblike kontrolišućeg ponašanja koji mogu značajno uticati na živote žena, ograničiti njihovu autonomiju i imati duboke posledice po njihovu ličnu slobodu, zdravlje i opšte blagostanje.

Nasilje ima štetne i višestruke uticaje na dobrobit žena i dovodi do teških fizičkih i psiholoških posledica. Modrice i ogrebotine bile su najčešće prijavljene fizičke posledice, nakon čega slede rane, uganuća i opekotine. Povrede su najčešće zabeležene kao rezultat najtežeg incidenta koji je počinio bivši partner.²³ Nasilje ostavlja štetne i dugotrajne psihološke posledice na preživjele. Većina osoba koje su preživjele fizičko i/ili seksualno nasilje razvila je najmanje jedan dugoročan psihološki simptom, najčešće anksioznost i depresiju, nakon čega slede osećaj

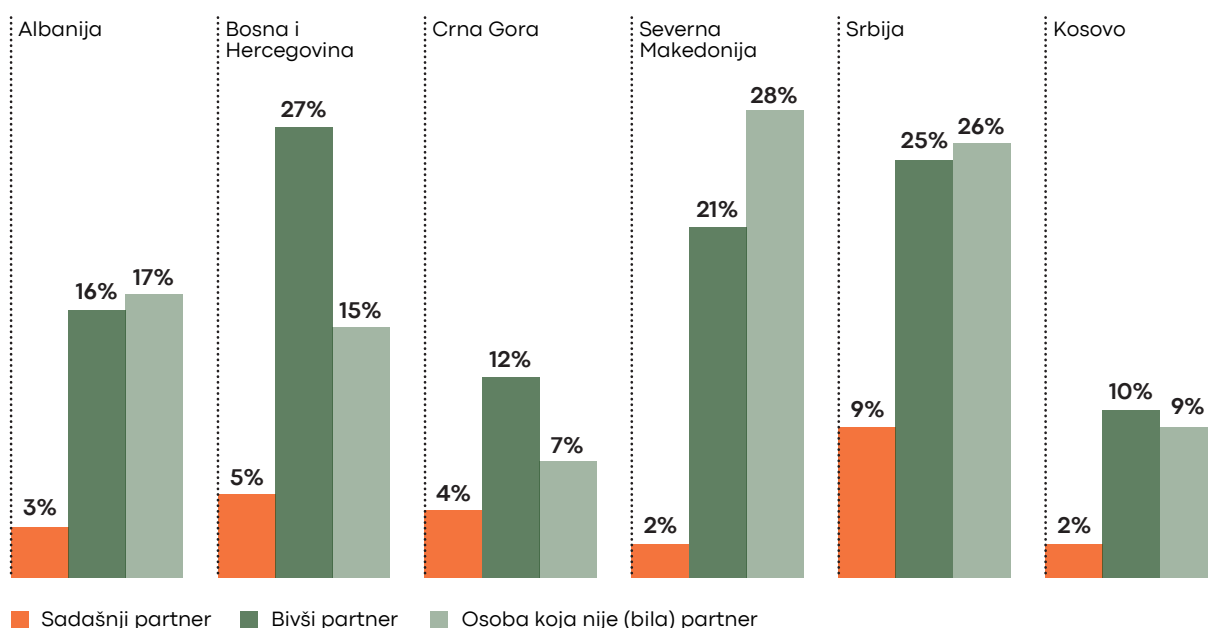
ranjivosti, gubitak samopouzdanja, poteškoće sa spavanjem, itd.²⁴

Uprkos njihovoj rasprostranjenosti, iskustva nasilja, seksualnog uznemiravanja i uhođenja najčešće ostaju neprijavljena institucijama. Anketa je dokumentovala da čak i nakon najtežih incidenata fizičkog i/ili seksualnog nasilja, policija u većini slučajeva nije bila obavješena, kao što je prikazano na Grafikonu 3 u nastavku. Žrtve su znatno sklonije tome da prijave najteže incidente kada ih je počinila osoba koja im nije (bila) partner nego kada ih je počinio intimni partner. Pored toga, nasilje koje čine trenutni partneri najčešće ostaje neprijavljeno, a stopa njegovog prijavljivanja znatno je niža u odnosu na nasilje koje su počinili bivši partneri.

23 Ibid, str. 86.
24 Ibid, str. 88.

Grafikon 3:

Kontakt žrtve sa policijom nakon najtežeg incidenta nasilja počinjenog od strane sadašnjeg ili bivšeg partnera ili osobe koja im nije (bila) partner

Izvor: Anketa o nasilju nad ženama koju je sproveo OEBS, 2019

Anketa dalje ukazuje da je verovatnije da će žene policiji prijaviti nasilje od strane bivšeg partnera ukoliko je nasilje bilo primarni razlog za okončanje veze, što sugeriše da je nasilje moralo biti ozbiljno pre nego što je žrtva potražila pomoć policije.²⁵

Policija još ređe biva obaveštena od strane drugih osoba o najtežim slučajevima nasilja. Kada je reč o nasilju od strane bivšeg partnera, samo 4% žena koje su identifikovale svoj najteži incident navele su da je neko drugi obavestio policiju ili da su nadležni organi za to saznali bez prijave. Isto važi za 3% žena u slučajevima nasilja koje je počinila osoba koja nije (bila) njihov partner, i nešto više od 0,5% žena u slučajevima nasilja koje je počinio sadašnji partner. Verovatnoća prijavljivanja nasilja policiji ili drugim organizacijama varira u zavisnosti od prirode doživljenog nasilja. Žene ređe kontaktiraju nadležne organe ako njihov najteži incident uključuje samo pretnje, bilo fizičke ili seksualne. Međutim, kada incident uključuje fizičko ili seksualno nasilje, raste učestalost

prijavljivanja policiji ili drugim organizacijama. Žrtve krivičnih dela povezanih sa seksom ređe prijavljuju to policiji u poređenju sa onima koje su doživele fizičko nasilje. Na ovaj trend utiču pojačana osećanja stida i sramote povezana sa seksualnim nasiljem.²⁶

Najteži incident u većini slučajeva prijavljuju same preživele i samo izuzetno ga prijavljuju druge osobe.

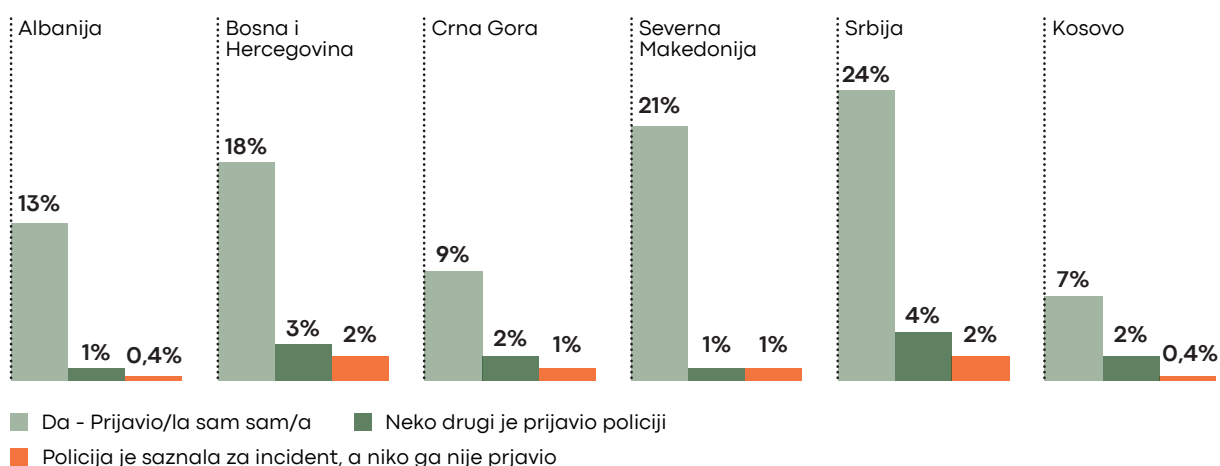
Žene se takođe odlučuju da ne kontaktiraju druge službe, a kada se odluče da prijave svoj najteži incident, najčešće se obraćaju zdravstvenim ustanovama.

25 Ibid, str. 95.

26 Ibid, str. 99.

Grafikon 4:

Kako je policija saznala za najteži incident (svi učinioci)?

Izvor: Anкета o nasilju nad ženama koju je sproveo OEBS, 2019

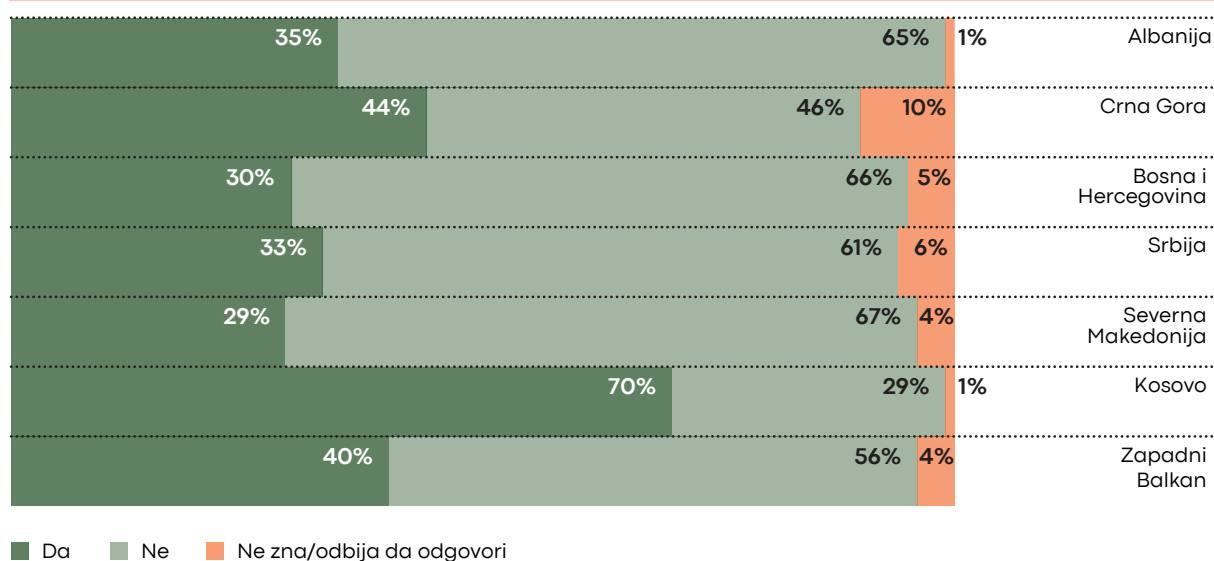
Anketa je dokumentovala više faktora koji doprinose slabom prijavljivanju nasilja, pri čemu je najčešći razlog zbog kojeg žene odlučuju da se ne obrate policiji ili drugim pružaocima usluga nakon doživljenog nasilja njihova odluka da incident reše same. Drugi faktori uključuju osećaj stida, zabrinutost u vezi sa finansijskom situacijom, nedostatak poverenja u institucije, neinformisanost o specijalizovanim uslugama i strah od odmazde, posebno zabrinutost da bi

prijavljivanje moglo dovesti do eskalacije nasilja od strane učinioca.²⁷

Anketa javnog mnjenja o bezbednosti na Zapadnom Balkanu dodatno dokumentuje visoku rasprostranjenost nasilja u porodici. U 2022. godini, 40% ispitanika/ca u regionu izjavilo je da poznaje nekoga u svojoj porodici, komšiluku ili zajednici ko je doživeo nasilje u porodici.

Grafikon 5:

Da li poznajete nekoga (u svojoj porodici, komšiluku ili zajednici) ko je doživeo nasilje u porodici?

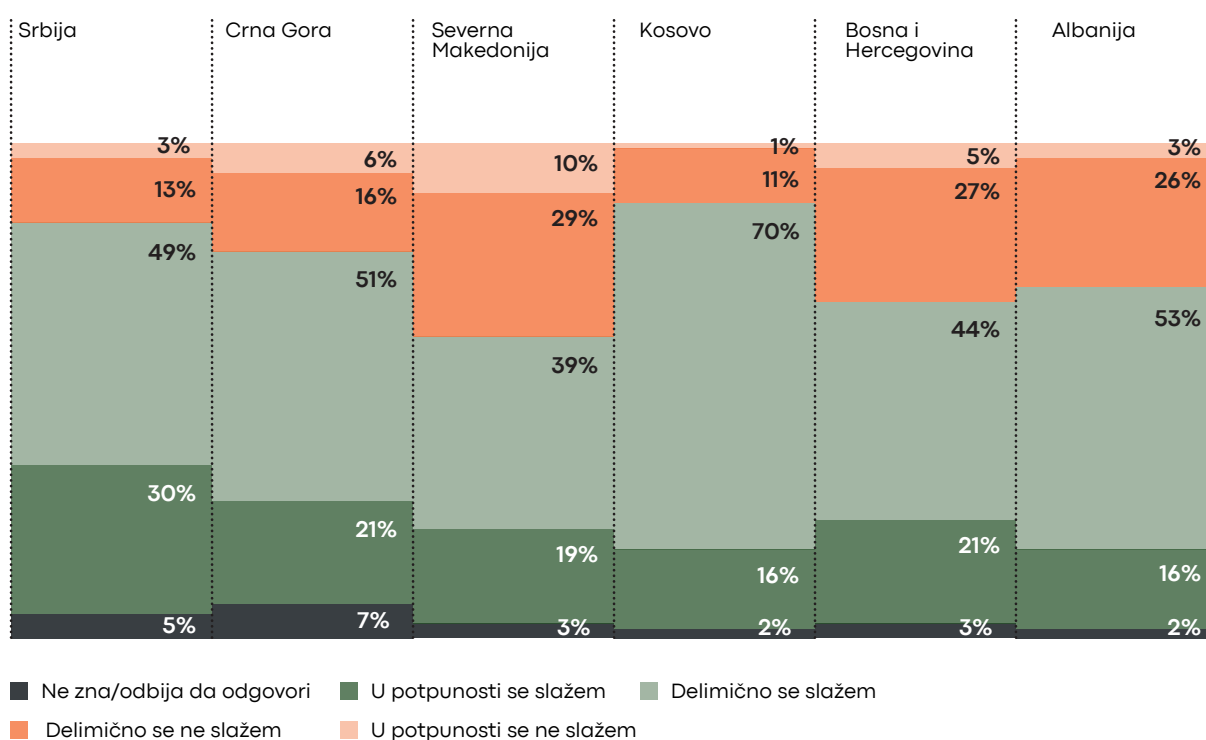
Izvor: RCC SecuriMeter 2022

Rezultati ankete pokazuju rastuću svest javnosti o važnosti sprečavanja i suzbijanja nasilja u porodici na Zapadnom Balkanu. Na nivou regiona, ukupno 72% vidi nasilje u

porodici kao ozbiljnu bezbednosnu pretnju u svojim jurisdikcijama, nasuprot četvrtini (25%) koja ne misli tako.

Grafikon 6:

U kojoj meri se slažete sa sledećom izjavom: Nasilje u porodici predstavlja ozbiljnu bezbednosnu pretnju?

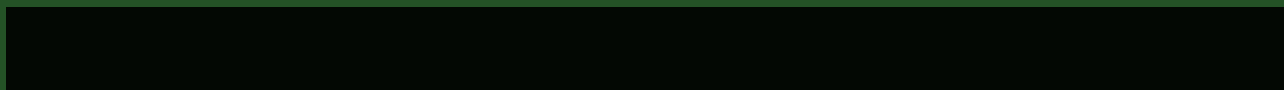

Izvor: RCC SecuriMeter 2022

---

4. Poglavlje

Uticaj zloupotrebe vatrenog oružja u kontekstu nasilja u porodici

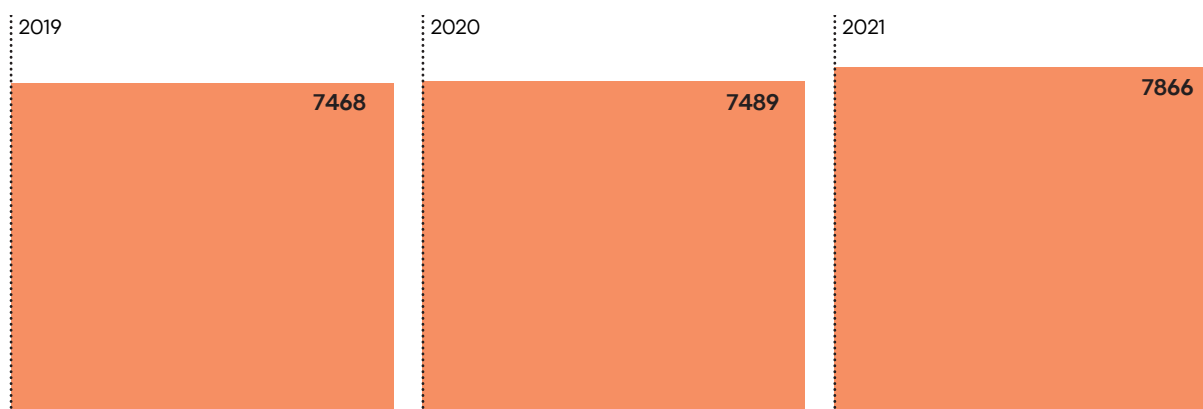
4.1 Izazovi u utvrđivanju učestalosti zloupotrebe vatrenog oružja u nasilju u porodici

Prema podacima koje su dostavila ministarstva unutrašnjih poslova u regionu, ukupan broj incidenata nasilja u porodici

prijavljenih policiji ostao je prilično stabilan na regionalnom nivou u izveštajnom periodu, uz blagi porast zabeležen 2021. godine.

Grafikon 7:

Broj incidenata nasilja u porodici prijavljenih policiji, 2019-2021

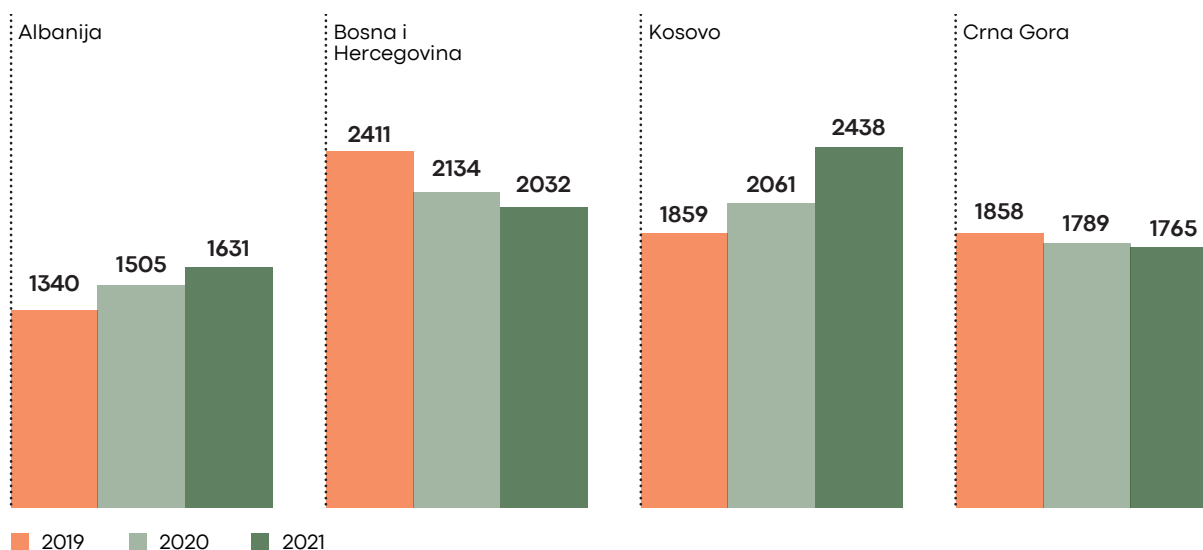
Izvor: Ministarstva unutrašnjih poslova sa Zapadnog Balkana

Broj prijavljenih incidenata²⁸ u Albaniji i na Kosovu stabilno je rastao tokom izveštajnog

perioda, dok je u Bosni i Hercegovini²⁹ i Crnoj Gori opadao.

Grafikon 8:

Broj incidenata nasilja u porodici prijavljenih policiji, 2019-2021

Izvor: Ministarstva unutrašnjih poslova sa Zapadnog Balkana

28 Za Severnu Makedoniju, konkretni podaci nisu bili dostupni.

29 U Bosni i Hercegovini, podatke su dostavili Republika Srpska, Brčko Distrikt BiH, Kanton Sarajevo, Zeničko-dobojski kanton, Zapadnohercegovački kanton, Unsko-sanski kanton, Tuzlanski kanton, Posavski kanton, Kanton 10.

U Albaniji se beleži stabilan porast zahteva stanovnika/ca za naložima za zaštitu. U 2019. godini bilo je primljeno 1.792 zahteva, što je poraslo na 1.886 u 2020. i dalje na 2.046 u 2021. godini. Slično tome, i broj odobrenih naloga za zaštitu pokazuje uzlazni trend, sa 2.836 izdatih u 2019, 2.816 u 2020. i 3.151 u 2021. godini.

U Bosni i Hercegovini, 3.580 krivičnih dela nasilja u porodici rezultiralo je podnošenjem krivičnih prijava.

Na Kosovu je u periodu 2019-2021. godine policija podnela 6.358 krivičnih prijava za nasilje u porodici, 1.859 u 2019, 2.061 u 2020. i 2.438 u 2021. godini.

U tom periodu, u Crnoj Gori je ukupno podneta 931 krivična prijava za nasilje u porodici – 305 u 2019, zatim 315 u 2020. i 311 u 2021. godini. U istom periodu podneto je ukupno 4.476 prekršajnih prijava, 1.548 u 2019, 1.474 u 2020. i 1.454 u 2021. godini.

U Severnoj Makedoniji, zvanična statistika ne generiše statističke podatke o broju zavedenih predmeta, već o izvršenim krivičnim delima i prekršajima. Kada je reč o krivičnim delima, 989 je izvršeno u 2019, 992 u 2020. i 1.056 u 2021. godini. Kada je reč o prekršajima, 470 je izvršeno u 2019, 486 u 2020, pre nego što je broj pao na

379 u 2021. godini. U vezi sa nasiljem u porodici, 3.196 pritužbi („poplaka“) primljeno je u 2019, 3.759 u 2020. i 3.761 u 2021. godini.

Razumevanje učestalosti prisustva i zloupotrebe vatrenog oružja u kontekstu nasilja u porodici otežano je ograničenom dostupnošću podataka. Na primer, u Crnoj Gori i Severnoj Makedoniji, podaci su bili dostupni o slučajevima u kojima je vatreno oružje korišćeno kao sredstvo izvršenja krivičnog dela, što može biti značajno manje od broja slučajeva nasilja u porodici kada je učinilac posedovao vatreno oružje, bez obzira na to da li je ono upotrebjeno. U Bosni i Hercegovini, nisu svi entiteti dostavili takve podatke. Iako ograničeni, raspoloživi podaci ukazuju da je, uprkos značajnom broju prijavljenih slučajeva nasilja u porodici, broj slučajeva u kojima je učinilac evidentiran kao vlasnik vatrenog oružja – bilo legalnog ili nelegalnog – ostao relativno nizak tokom ovog perioda.

Na primer, u Albaniji je samo 1,4% prijavljenih slučajeva nasilja u porodici uključivalo učinioca koji je posedovao legalno ili nelegalno vatreno oružje. U Bosni i Hercegovini taj broj iznosi 3,3%, dok je na Kosovu 0,2%.

Tabela 2:

Broj prijavljenih incidenata nasilja u porodici u kojima je registrovano da je učinilac nasilja u porodici posedovao vatreno oružje, legalno ili ilegalno

	2019	2020	2021
Albanija	23	24	16
Bosna i Hercegovina	66	75	76
Kosovo	5	8	/
Crna Gora	/	2	2
Severna Makedonija	/	/	/

Izvor: Ministarstva unutrašnjih poslova sa Zapadnog Balkana

U apsolutnim brojevima, u istom periodu, Albanija je zabeležila 31 slučaj u kojem su učinioci posedovali i zloupotrebili³⁰ vatreno oružje i 32 slučaja u kojima su vatreno oružje posedovali, ali ga nisu upotrebili. U Bosni i Hercegovini, delimični podaci koje su dostavili različiti entiteti ukazali su na 26 slučajeva zloupotrebe vatrenog oružja, uz 194 slučaja u kojima su učinioci posedovali vatreno oružje, ali ga nisu upotrebili. Crna Gora je prijavila četiri slučaja zloupotrebe vatrenog oružja i jedan slučaj u kojem je vatreno oružje bilo u posedu, ali nije upotrebjeno. U Severnoj Makedoniji takvi podaci se ne generišu kroz zvaničnu statistiku. Ipak, prema sredstvu izvršenja, u oblasti nasilja u porodici, 2019. i 2020. godine registrovano je pet krivičnih dela izvršenih vatrenim oružjem, dok je 2021. godine registrovano 11 krivičnih dela ove vrste. U izveštajnom periodu, u oblasti nasilja u porodici, nije registrovan nijedan

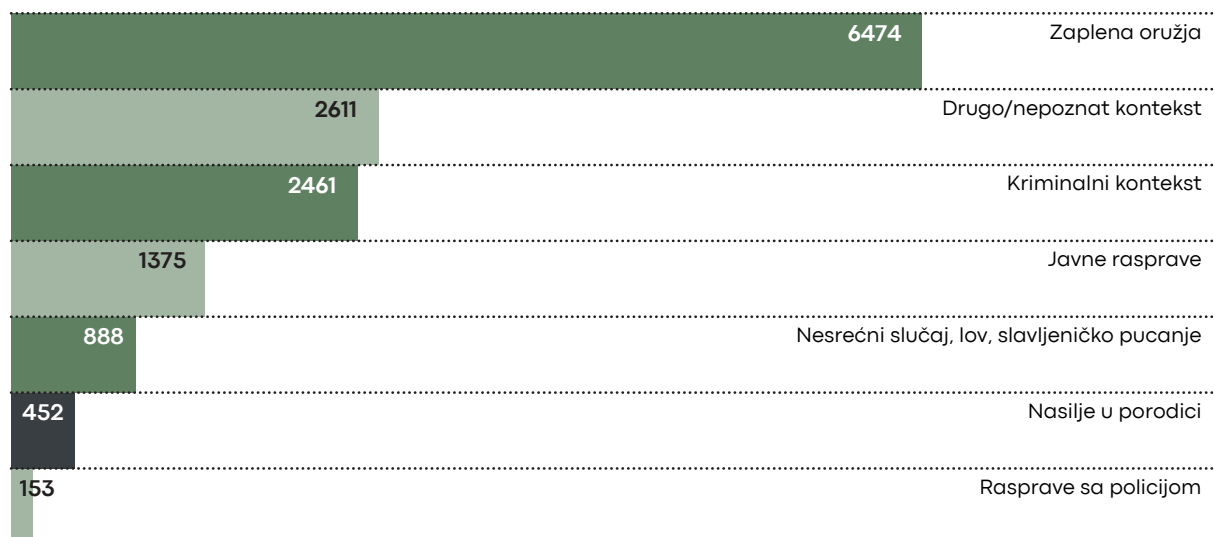
prekršaj izvršen vatrenim oružjem. Ovi podaci nisu bili dostupni za Kosovo.

Tako niske brojke mogu takođe odražavati prakse vođenja evidencije koje ne obuhvataju u potpunosti stvarno stanje na terenu, što ukazuje na potrebu za daljom analizom.

Sličan trend niskog prijavljivanja slučajeva koji uključuju vatreno oružje u kontekstu nasilja u porodici evidentan je i u podacima dobijenim sa AVMP, koji ukazuju da se **zloupotreba vatrenog oružja u kontekstu nasilja u porodici prijavljuje znatno ređe u poređenju sa drugim vrstama incidenata**, uključujući one koji se dešavaju u kriminalnom kontekstu, javnim raspravama ili nerazjašnjenim pucnjavama. Od 2019. do 2023. godine, **incidenti povezani sa vatrenim oružjem koji su se desili u kontekstu nasilja u porodici činili su samo 3,1% svih prijavljenih incidenata povezanih sa vatrenim oružjem**, pri čemu se ovaj trend održao tokom celog perioda.

Grafikon 9:

Broj incidenata sa vatrenim oružjem na Zapadnom Balkanu (ZB), prema vrsti incidenta, 2019-2023

Izvor: SEESAC-ova Platforma za praćenje oružanog nasilja

AVMP je dokumentovala stabilan porast u prijavljenom broju incidenata sa vatrenim

oružjem u nasilju u porodici tokom istog perioda. Konkretno, broj takvih incidenata

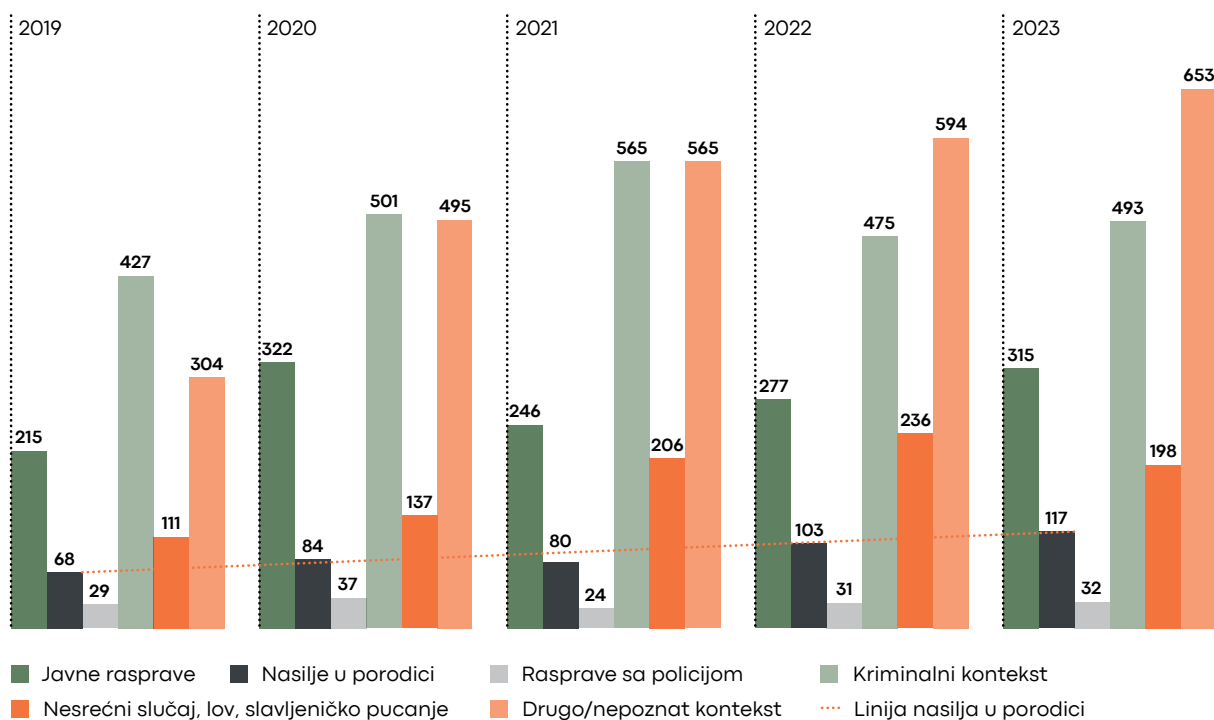
Za potrebe ovog istraživanja, zloupotreba vatrenog oružja odnosi se na bilo koji oblik upotrebe vatrenog oružja radi pretnji, zastrašivanja, kontrole, prinude, psihološkog nasilja, seksualnog nasilja, ekonomskog nasilja, napada, povređivanja ili ubistva, i podaci su traženi u skladu sa tim.

povećao se za 72%. Ovaj porast može odražavati ili stvarni rast broja incidenata, ili unapređene mehanizme prijavljivanja, uključujući veću pažnju medija posvećenu ovom pitanju. SEESAC je uložio koordinirane napore da pozitivno utiče na javni diskurs o temi nasilja u porodici, naročito onog koje uključuje vatreno oružje. Analiza medijskog izveštavanja o ovoj pojavi u regionu Zapadnog Balkana³¹ sprovedena je radi uspostavljanja polazne osnove. Na osnovu dobijenih rezultata, organizovane su obuke³² za predstavnike/ce ministarstava unutrašnjih poslova, policijskih službi, tužilaštava i medija, sa ciljem da im se pomogne da bolje razumeju ovu pojavu i unaprede način izveštavanja javnosti

o njemu. Izrađene su smernice o tome kako najbolje komunicirati sa medijima na temu³³ nasilja u porodici koje uključuje vatreno oružje za ministarstva unutrašnjih poslova i policijske službe. U Srbiji je pionirski poduhvat sproveo UNDP u Srbiji tako što je 2017. godine, zajedno sa Fondom B92, osnovao grupu Novinarke protiv nasilja nad ženama.³⁴ U okviru svog rada, i uz stalnu podršku UNDP-a, grupa prati kvalitet medijskog izveštavanja o nasilju nad ženama na osnovu uspostavljenih i priznatih pokazatelja, izradila je Smernice za medijsko izveštavanje o nasilju prema ženama³⁵ i organizuje obuke za predstavnike/ce medija³⁶ kako bi unapredili svoje prakse izveštavanja.

Grafikon 10:

Broj incidenata sa vatrenim oružjem na ZB (isključujući zaplene oružja), prema vrsti incidenta i godini, 2019–2023

Izvor: SEESAC-ova Platforma za praćenje oružanog nasilja

31 SEESAC. 2024. *Analiza medijskog izveštavanja o zloupotrebi vatrenog oružja u rodno zasnovanom nasilju nad ženama koje su počinili muškarci na Zapadnom Balkanu*. Beograd: SEESAC, 2024.

32 https://www.seesac.org/News_1/seesac-finalizes-the-second-round-of-trainings-on-the-ethics-of-informing-the-public-about-incidents-of-firearms-misuse-in-domestic-violence-context/

33 SEESAC. *Smernice za službenike i službenice Ministarstava unutrašnjih poslova i policijskih službi za komunikaciju sa medijima u slučajevima zloupotrebe vatrenog oružja u rodno zasnovanom nasilju*. Beograd: SEESAC, 2024.

34 <https://novinarkeprotivnasilja.org/>

35 Gligorijević, Jovana, Pavlović, Sanja i Cvetičanin Knežević, Hristina. *Smernice za medijsko izveštavanje o nasilju prema ženama* Beograd: Program Ujedinjenih nacija za razvoj, 2021.

36 <https://www.undp.org/serbia/stories/media-training-step-towards-better-reporting-violence-against-women>

Faktori koji doprinose postojano niskim stopama prijavljivanja zloupotrebe vatrenog oružja u nasilju u porodici – kao i uloga vatrenog

oružja u odvracanju žrtava od prijavljivanja – detaljno su razmotreni u 7. poglavlju.

4.2 Karakteristike incidenata sa vatrenim oružjem u kontekstu nasilja u porodici

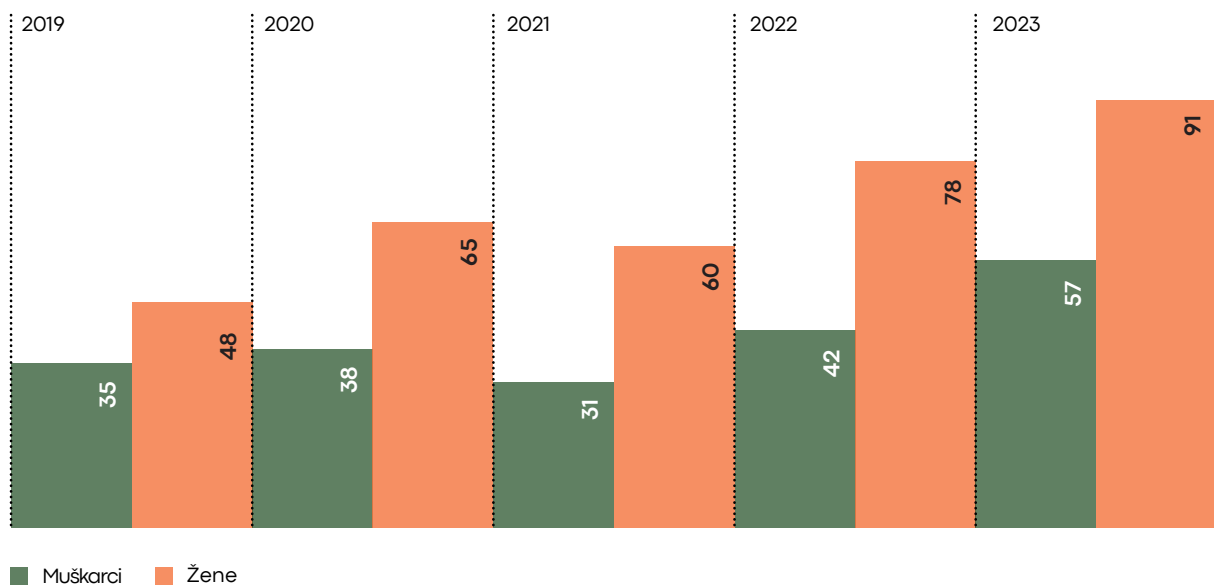
Rodno diferencirani uticaji i rizici od zloupotrebe vatrenog oružja

Prema podacima sa AVMP, žene su činile većinu žrtava – 62,8% – u zabeleženim incidentima sa vatrenim oružjem u porodičnim okruženjima između 2019. i 2023. godine, u poređenju sa 37,2% muškaraca, što u brojkama znači 342 i 203 slučajeve. Tokom posmatranog

perioda, broj registrovanih incidenata koji su pogodili žene porastao je sa 48 na 91, što predstavlja porast od 89,6%, dok je broj incidenata koji su pogodili muškarce porastao sa 35 na 57, odnosno za 62,9%.³⁷

Grafikon 11:

Žrtve zloupotrebe vatrenog oružja u nasilju u porodici na ZB, po polu, 2019-2023

Izvor: SEESAC-ova Platforma za praćenje oružanog nasilja

Kao što je vidljivo iz tabele u nastavku, žene su činile većinu žrtava³⁸ incidenata povezanih sa vatrenim oružjem u nasilju u porodici u svakoj

jurisdikciji Zapadnog Balkana, pri čemu se njihov udeo u ukupnom broju žrtava kretao od 53,1% u Crnoj Gori do 69,9% u Srbiji.

³⁷ U istom periodu, pol 27 žrtava nije prijavljen.

³⁸ Na AVMP, žrtva se definiše kao svaka osoba koja je bila izložena pretnji, povređena ili ubijena usled upotrebe vatrenog oružja, municije ili eksploziva. Žrtve takođe uključuju osobe koje su bile prisutne kada je došlo do ispaljenja vatrenog oružja, ali nisu zadobile ranu od oružja, kao i osobe koje su bile prisutne tokom incidenta u kojem je vatreno oružje bilo prisutno, ali nije upotrebjeno.

Tabela 3:
Žrtve incidenata počinjenih vatrenim oružjem u vezi sa nasiljem u porodici, po polu, godini i jurisdikciji

Jurisdikcija	2019		2020		2021		2022		2023		M (%) (2019-2023)	Ž (%) (2019-2023)
	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž		
Albanija	7	7	7	15	9	13	11	20	15	17	40,5%	59,5%
BiH	8	12	8	8	2	9	2	5	7	9	38,6%	61,4%
Kosovo	2	10	11	11	9	25	10	28	16	15	35%	65%
Crna Gora	3	1	4	3	3	2	2	1	3	10	46,9%	53,1%
Severna Makedonija	5	3	2	6	4	2	10	9	3	8	46,2%	53,8%
Srbija	10	15	6	22	4	9	7	15	13	32	30,1%	69,9%
UKUPNO	35	48	38	65	31	60	42	78	57	91	37,2%	62,8%

Izvor: SEESAC-ova Platforma za praćenje oružanog nasilja

Najveći udeo žena među žrtvama zabeležen je u Srbiji, koju u korak slede Kosovo, Bosna i Hercegovina i Albanija. U Crnoj Gori i Severnoj Makedoniji, razlike u udelima žena i muškaraca bile su manje izražene.

Dostupni zvanični podaci o žrtvama nasilja u porodici koje uključuje vatreno oružje, prijavljenim policiji na Zapadnom Balkanu, pokazuju da žene u regionu čine većinu žrtava takvih incidenata. Od 2019. do 2021. godine, žene su u Albaniji činile 71,9% žrtava incidenata nasilja u porodici koji uključuju vatreno oružje, u poređenju sa 28,1% muškaraca, dok su u Crnoj Gori žene činile 80%, a muškarci 20% žrtava. Sličan trend potvrđuju i ograničeni podaci koje su dostavili entiteti u Bosni i Hercegovini³⁹, gde su žene činile 72% žrtava, u poređenju sa 28% muškaraca.

***

Iako zloupotreba vatrenog oružja u nasilju u porodici pogađa i žene i muškarce, nesrazmerno veliki uticaj na žene i njena rodno zasnovana

priroda postaju očigledni kada se razmotre specifični konteksti i obrasci viktimizacije žena i muškaraca na Zapadnom Balkanu.

U kontekstu kriminaliteta povezanog sa vatrenim oružjem, žene i muškarci doživljavaju različite obrasce viktimizacije, a stepen i kontekst njihove izloženosti oružanom nasilju imaju izrazitu rodnu dimenziju.

Od svih incidenata povezanih sa vatrenim oružjem koji su pogodili žene, a koje je evidentirala AVMP, 29,8% dogodilo se u kontekstu nasilja u porodici, što ih svrstava na drugo mesto po učestalosti, odmah iza kriminalnih incidenata, koji su činili 49,1% od ukupnog broja. S obzirom na nedovoljno prijavljivanje nasilja u porodici, dodatno pogoršano prisustvom vatrenog oružja, stvarni udeo takvih incidenata verovatno je i veći. Među ostalim vrstama incidenata, isključujući kategoriju „drugo/nepoznato“, nijedna kategorija⁴⁰ (npr. javne rasprave, slučajne pucnjave, slavljeničke pucnjave, lov ili sukobi povezani sa policijom) ne prelazi pet procenata incidenata sa vatrenim oružjem koji

39 Sledeći entiteti iz Bosne i Hercegovine su dostavili podatke: Brčko Distrikt, Kanton Sarajevo, Tuzlanski kanton i Zeničko-dobojski kanton.

40 Kategorija „drugo“, u okviru vrsta incidenata sa vatrenim oružjem, obuhvata samoubistva, pucnjave u neutvrđenim okolnostima, pucanje u životinje nevezano za lov, eksplozije u neutvrđenim okolnostima, oružje upotrebjeno za samoodbranu i sve druge incidente koji se ne mogu svrstati ni u jednu od prethodnih kategorija.

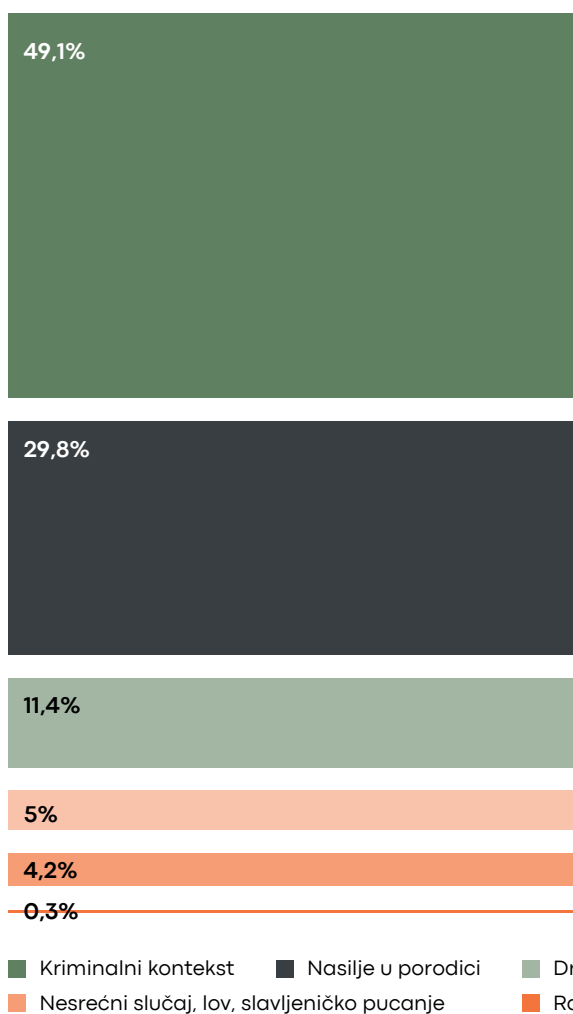
uključuju žene. Povećani rizik koji vatreno oružje predstavlja za žene postaje još izraženiji kada se uzmu u obzir smrtni ishodi takvih incidenata, što je obrađeno kasnije u izveštaju.

Za razliku od žena, muškarci češće doživljavaju zloupotrebu vatrenog oružja u kontekstu javnih rasprava, koji čine više od jedne trećine ukupnog broja incidenata (34%). Slede incidenti kategorisani kao „drugo/nepoznato“ sa 27,4%, kriminalni kontekst sa 23,4%, te slučajne ili slavljeničke pucanjave i lov sa 6,7%.

Upoređujući kontekste, vidi se da žene imaju gotovo pet puta veću verovatnoću nego muškarci da dožive zloupotrebu vatrenog oružja u nasilju u porodici, pri čemu stope iznose 29,8% za žene i 6,2% za muškarce.

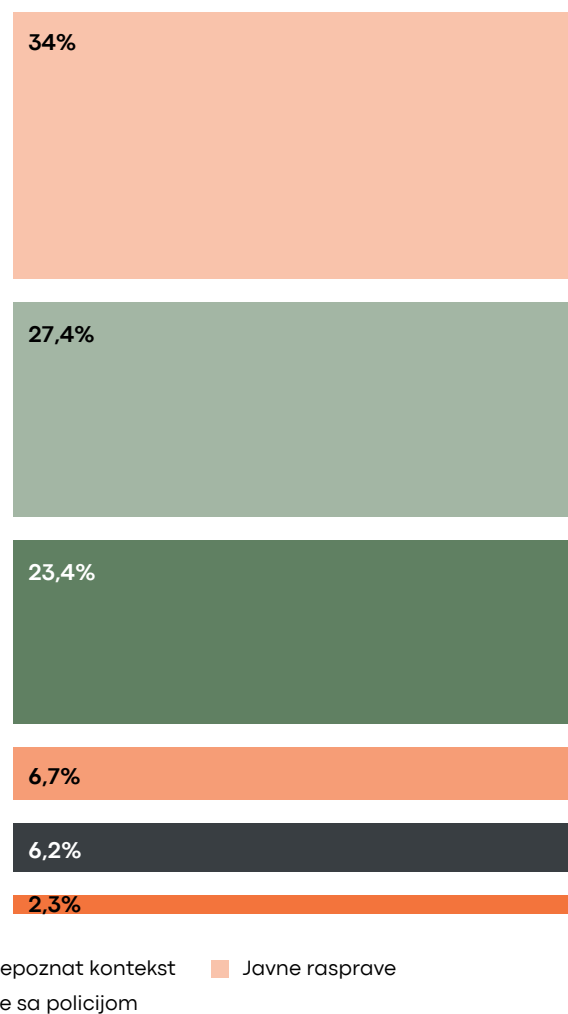
Grafikon 12

Žene žrtve incidenata sa vatrenim oružjem na ZB, prema vrsti incidenta, 2019-2023

Grafikon 13

Muškarci žrtve incidenata sa vatrenim oružjem na ZB, prema vrsti incidenta, 2019-2023

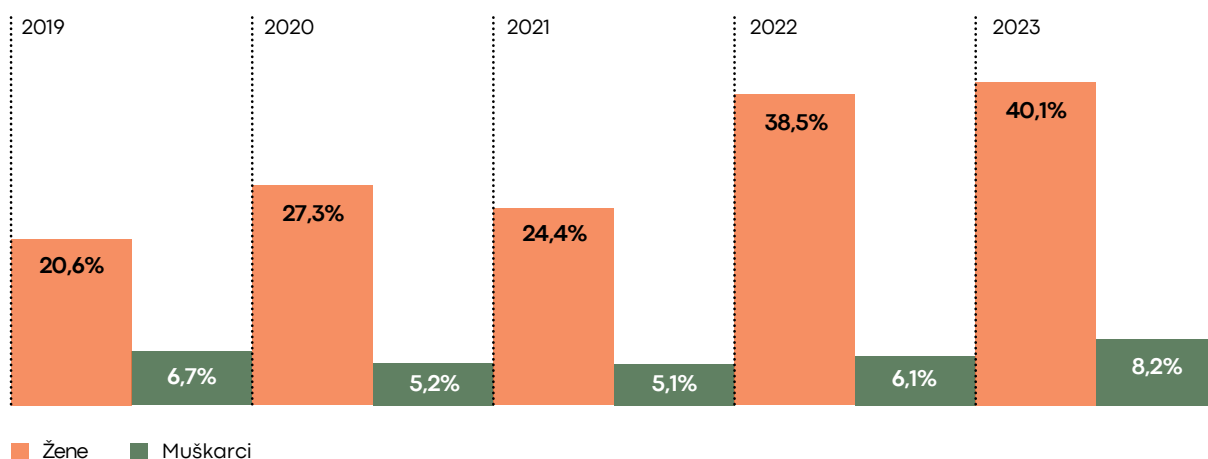
Izvor: SEESAC-ova Platforma za praćenje oružanog nasilja

Tokom analiziranog perioda primećene su značajne oscilacije. Sa izuzetkom 2021. godine, udeo incidenata koji su se desili u kontekstu nasilja u porodici porastao je i kod žena i kod muškaraca. Ovaj porast bio je znatno izraženiji

kod žena, gde se njihov udeo gotovo udvostručio – sa 20,6% na 40,1%. Manji, ali i dalje primetan porast zabeležen je kod muškaraca, sa 6,7% na 8,2%.

Grafikon 14:

Udeo incidenata povezanih sa vatrenim oružjem u nasilju u porodici u odnosu na ukupan broj incidenata na ZB, po polu žrtve i godini

Izvor: SEESAC-ova Platforma za praćenje oružanog nasilja

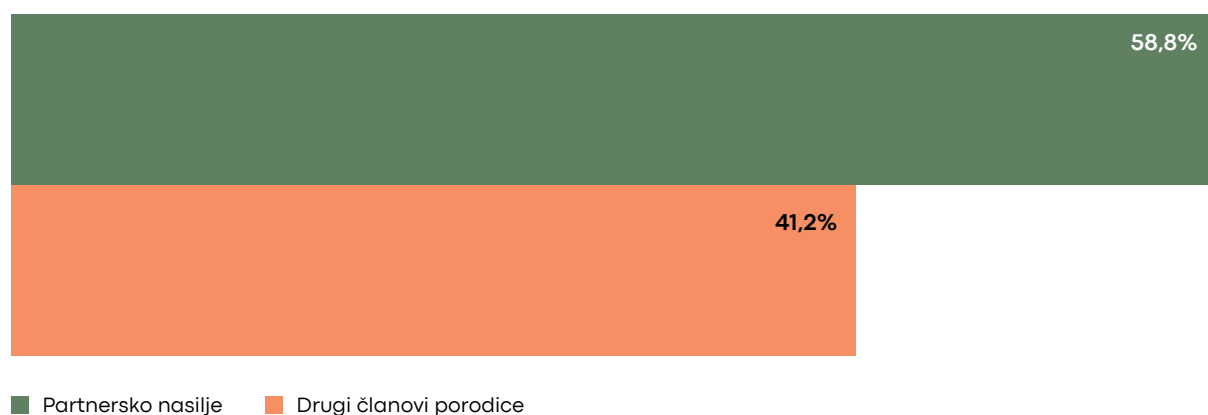
Karakteristike incidenata povezanih sa vatrenim oružjem koji se dešavaju u kontekstu nasilja u porodici

U porodičnom okruženju, **zloroptreba vatrenog oružja češće se javlja u slučajevima partnerskog nasilja nego u slučajevima nasilja koje uključuje druge članove porodice**. Između 2019. i 2023. godine, na AVMP je registrovano

266 incidenata povezanih sa vatrenim oružjem u slučajevima partnerskog nasilja, u poređenju sa 186 incidenata koji su uključivali druge članove porodice.

Grafikon 15:

Incidenti povezani sa vatrenim oružjem prema učiniocu (intimni partneri i drugi članovi porodice) na ZB, 2019-2023

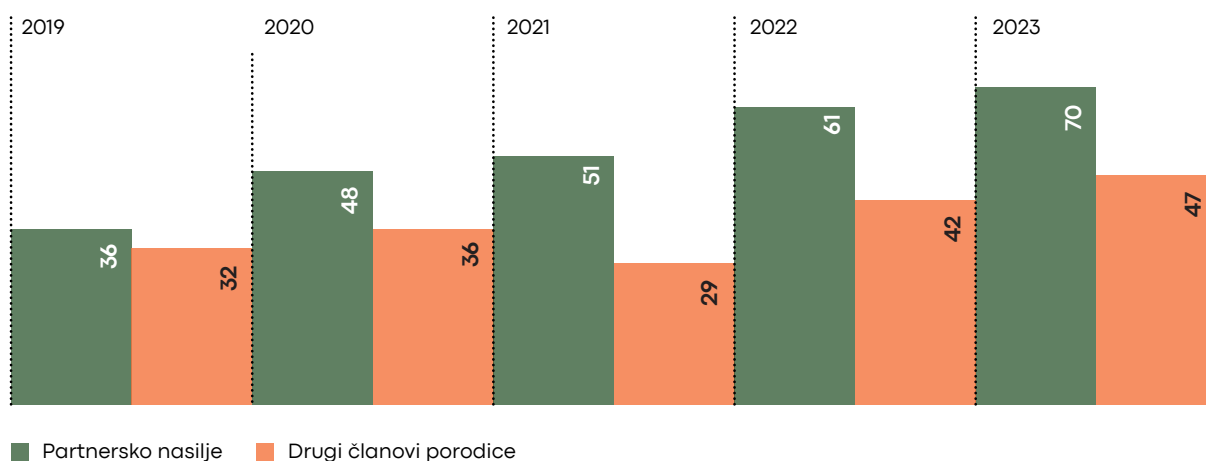
Izvor: SEESAC-ova Platforma za praćenje oružanog nasilja

Broj registrovanih incidenata koje su počinili intimni partneri naglo je porastao i gotovo se udvostručio u petogodišnjem periodu, sa 36 u 2019. na 70 u 2023. godini. Broj incidenata

koje su počinili drugi članovi porodice takođe se značajno povećao, iako u manjoj meri i uz veće oscilacije nego u slučajevima koji uključuju intimne partnere.

Grafikon 16:

Broj incidenata povezanih sa vatrenim oružjem koje su počinili intimni partneri i drugi članovi porodice na ZB, po godinama

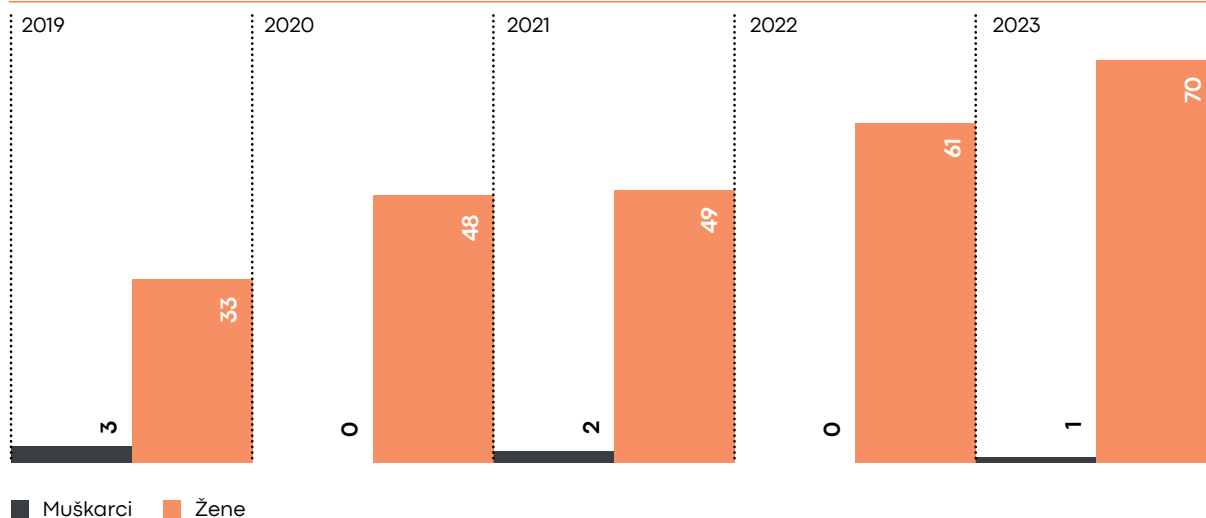
Izvor: SEESAC-ova Platforma za praćenje oružanog nasilja

Razlike u obrascima viktimizacije ukazuju na značajne rodne razlike u iskustvima nasilja u porodici. Podaci sa AVMP ukazuju na postojani trend prema kojem su žene nesrazmerno više pogođene zloupotrebom vatrenog oružja od strane intimnih partnera, te čine 97,7% žrtava incidenata povezanih sa vatrenim oružjem u

partnerskom nasilju između 2019. i 2023. godine. Kao što se vidi na grafikonu u nastavku, broj muškaraca pogođenih oružanim nasiljem od strane partnerki ostao je na konstantno niskom nivou, a u pojedinim godinama takvi incidenti nisu uopšte zabeleženi.

Grafikon 17:

Žrtve incidenata povezanih sa vatrenim oružjem koje su počinili intimni partneri na Zapadnom Balkanu, po polu i godini

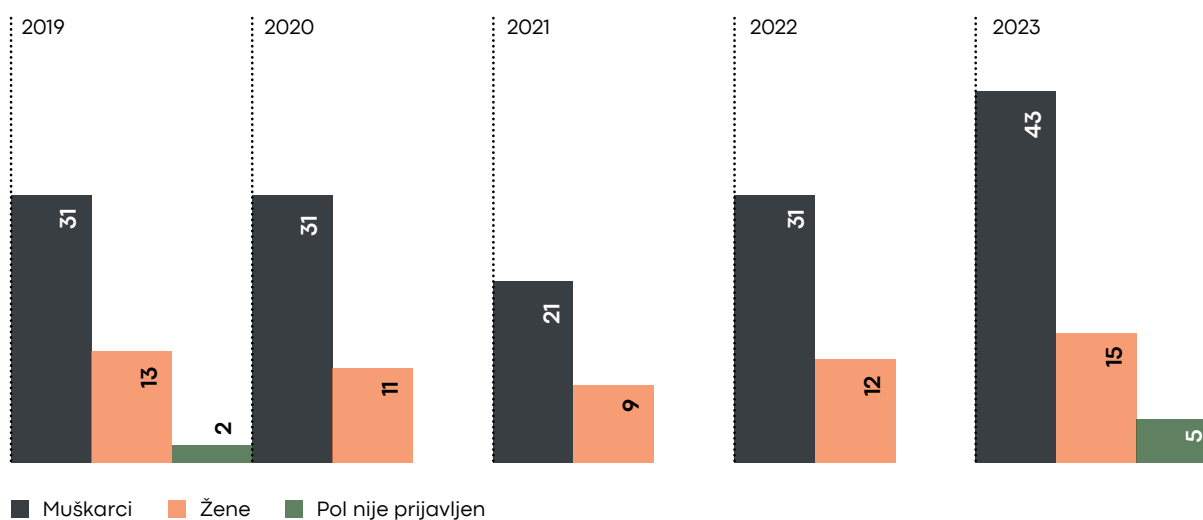
Izvor: SEESAC-ova Platforma za praćenje oružanog nasilja

Žene starosti od 36 do 60 godina najčešće doživljavaju nasilje u porodici sa upotrebom vatrenog oružja, zatim slede one starosti od 19 do 35 godina i one starije od 61 godine. Takva starosna raspodela žrtava dokumentovana je širom regiona i od strane SEESAC-ove platforme AVMP i zvaničnih podataka koje su dostavili MUP-ovi u regionu.

Muškarci su, s druge strane, znatno češće žrtve zloupotrebe vatrenog oružja od strane drugih muških članova porodice. Kada je pol takvih žrtava bio poznat, muškarcima su činili 72,3% tih žrtava, u poređenju sa 27,7% žena.

Grafikon 18:

Žrtve incidenata počinjenih vatrenim oružjem koje su počinili drugi članovi porodice na ZB, 2019-2023

Izvor: SEESAC-ova Platforma za praćenje oružanog nasilja

Slično kao što je gore navedeno, i žene i muškarcima starosti između 36 i 60 godina bili su najčešće izloženi zloupotrebi vatrenog oružja od strane drugih, pretežno muških članova porodice.

Iako su detaljne informacije o okolnostima incidenata ograničene, raspoloživi podaci ukazuju na to da se oni uglavnom dešavaju između članova uže porodice, naročito očeva i sinova, i kao žrtava i kao učinilaca. Pored toga, zabeleženi su i sukobi između braće, kao i incidenti koji uključuju članove šire porodice, uključujući nećake, zetove i rođake. Motivi ovih incidenata su raznovrsni i obuhvataju porodične sukobe, nerešene imovinske sporove i dugotrajno zlostavljanje. Imovinski sporovi predstavljaju značajan faktor u mnogim slučajevima, uključujući one koji se odnose na nasleđstvo, finansijske nesuglasice, sukobe oko vlasništva nad zemljištem, a u pojedinim slučajevima su uključeni i problemi sa mentalnim zdravljem.

Zloupotreba vatrenog oružja u partnerskom nasilju pogađa ne samo partnera/ku, već i druge članove porodice ili osobe koje se zateknu na mestu događaja. Tokom pet analiziranih godina, 38 muškaraca i 22 žene takođe su bili pogođeni zloupotrebom vatrenog oružja u nasilju u porodici, dok pol dodatnih 20 žrtava nije bio prijavljen. Ograničeni podaci takođe potvrđuju da su pogođena i deca.

Na makrolokacijskom nivou, incidenti povezani sa vatrenim oružjem u nasilju u porodici na Zapadnom Balkanu znatno češće se dešavaju u urbanim nego u ruralnim područjima – 65,4% naspram 34,6%. Jedini izuzeci su Albanija, gde su incidenti u ruralnim sredinama bili nešto češći (52%) nego u urbanim, i Crna Gora, gde se ogromna većina incidenata dogodila u urbanim sredinama (90,3%).

Širom regiona, vatreno oružje je najčešće korišćeno u privatnim prostorima, kao što su kuće i dvorišta, u 83,2% svih registrovanih incidenata.

Takvi trendovi su vrlo postojani i u skladu su sa prethodnim SEESAC-ovim istraživanjima.

Svaki deseti incident dogodio se na ulicama,

trotoarima ili parkiralištima, nakon čega slede drugi javni prostori, poput kancelarija ili maloprodajnih objekata.

Grafikon 19:

Mikrolokacija incidenata povezanih sa vatrenim oružjem u kontekstu nasilja u porodici na ZB, 2019–2023

Izvor: SEESAC-ova Platforma za praćenje oružanog nasilja

4.3 Smrtni ishodi incidenata sa vatrenim oružjem u porodičnom kontekstu

U potpunoj suprotnosti sa niskim stopama prijavljivanja, zloupotreba vatrenog oružja u nasilju u porodici ima duboke i dalekosežne posledice po bezbednost i dobrobit i žena i muškaraca u regionu, dok istovremeno predstavlja značajan izazov u kontekstu kontrole SALW. Kumulativni efekti su ozbiljni i obuhvataju smrtonosne i nesmrtonosne fizičke povrede i psihološku traumu.

Ozbiljnost nasilja u porodici naročito se ogleda u broju smrtnih slučajeva povezanih sa vatrenim oružjem u ovom kontekstu. Analiza podataka sa AVMP pruža uvid u karakteristike zloupotrebe vatrenog oružja u nasilju u porodici, čime se omogućava razumevanje ove pojave u širem kontekstu oružanog nasilja u regionu i dokumentuje visoka smrtonosnost vatrenog oružja u ovom kontekstu.

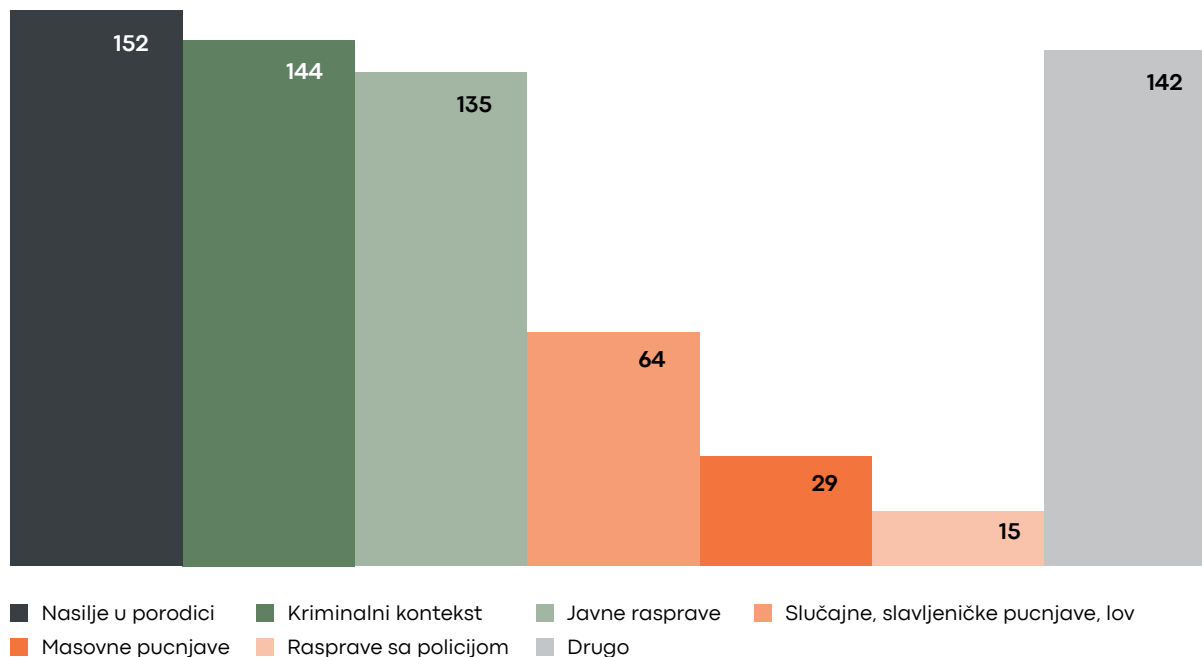
Od 2019. do 2023. godine, **ukupan broj smrtnih slučajeva usled incidenata povezanih sa vatrenim oružjem u nasilju u porodici (152) bio je veći od broja prijavljenog u bilo kojoj drugoj kategoriji incidenata** obuhvaćenih na AVMP, te je premašen broj smrtnih slučajeva u kriminalnim kontekstima (144) i javnim raspravama (135), koji su zauzimali drugo, odnosno treće mesto, ako se kategorija „drugo“⁴¹ isključuje.

Veliki broj smrtnih ishoda u slučajevima nasilja u porodici u kontrastu je sa relativno niskim brojem prijavljenih incidenata, što naglašava specifične rizike povezane sa vatrenim oružjem, koji povećavaju verovatnoću smrtnog ishoda.

41 Kategorija „drugo“, u okviru vrsta incidenata sa vatrenim oružjem, obuhvata samoubistva, pucnjave u neutvrđenim okolnostima, pucanje u životinje nevezano za lov, eksplozije u neutvrđenim okolnostima, oružje upotrebljeno za samoodbranu i sve druge incidente koji se ne mogu svrstati ni u jednu od prethodnih kategorija.

Grafikon 20:

Broj smrtnih ishoda povezanih sa vatrenim oružjem prema vrsti incidenta na ZB, 2019–2023⁴²

Izvor: SEESAC-ova Platforma za praćenje oružanog nasilja

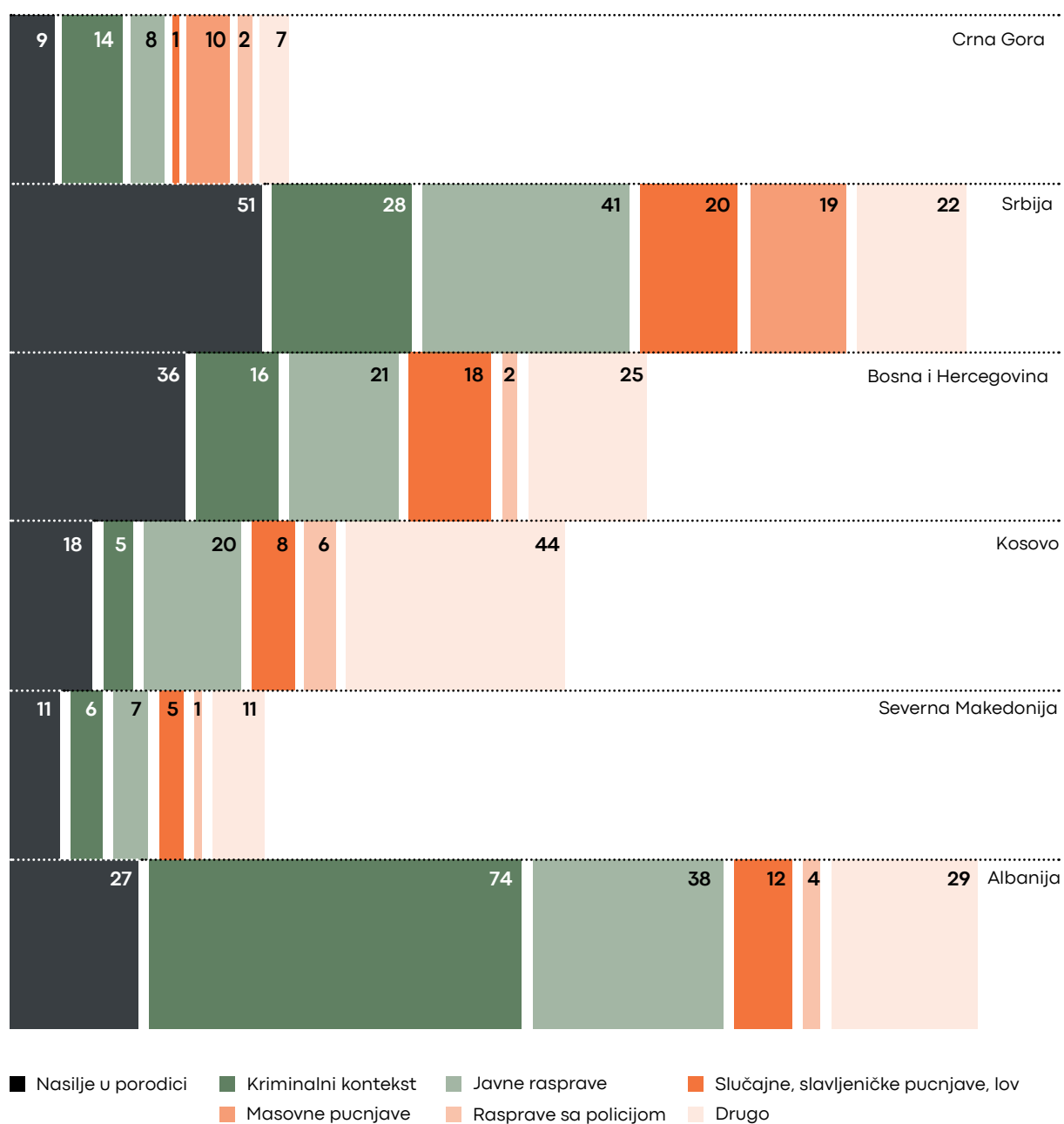
Identifikovano je nekoliko faktora koji povećavaju verovatnoću smrtnog ishoda u nasilju u porodici kada je uključeno vatreno oružje: težina povreda nanetih vatrenim oružjem, ograničena sposobnost žena da pruže otpor, smanjena verovatnoća da će uspjeti da pobjegnu ili da će neko intervenirati i povećana verovatnoća da će učinilac zaista upotrebiti vatreno oružje.⁴³

Na nivou jurisdikcija, u Srbiji, Bosni i Hercegovini i Severnoj Makedoniji broj smrtnih slučajeva povezanih sa vatrenim oružjem u kontekstu nasilja u porodici premašio je broj smrtnih slučajeva u svim drugim vrstama incidenata. U Albaniji su smrtni slučajevi povezani sa nasiljem u porodici rangirani na trećem mestu, nakon incidenata u kriminalnim kontekstima i javnim raspravama; sličan obrazac primećen je i u Crnoj Gori, gde su smrtni slučajevi povezani sa nasiljem u porodici sledili nakon kategorija „drugo“ i kriminalnog konteksta, kao i na Kosovu, gde su sledili kategorije „drugo“ i javne rasprave.

42 Brojevi prikazani na ovom grafikonu uključuju ukupan broj smrtnih slučajeva povezanih sa vatrenim oružjem kod muškaraca, žena i osoba čiji pol nije prijavljen.

43 SEESAC. 2016. *Rod i malokalibarsko i lako oružje u Jugoistočnoj Evropi*. Beograd: SEESAC., str. 23.

Grafikon 21:

 Broj ishoda povezanih sa vatrenim oružjem prema vrsti incidenta i jurisdikciji, 2019–2023⁴⁴

Izvor: SEESAC-ova Platforma za praćenje oružanog nasilja

Širom regiona, broj smrtnih slučajeva usled zloupotrebe vatrenog oružja u kontekstu nasilja u porodici dostigao je vrhunac 2020. godine i zauzeo treće mesto 2019. i 2021. godine. U 2022. i 2023. godini, broj smrtnih slučajeva u nasilju u porodici zauzeo je drugo mesto; međutim,

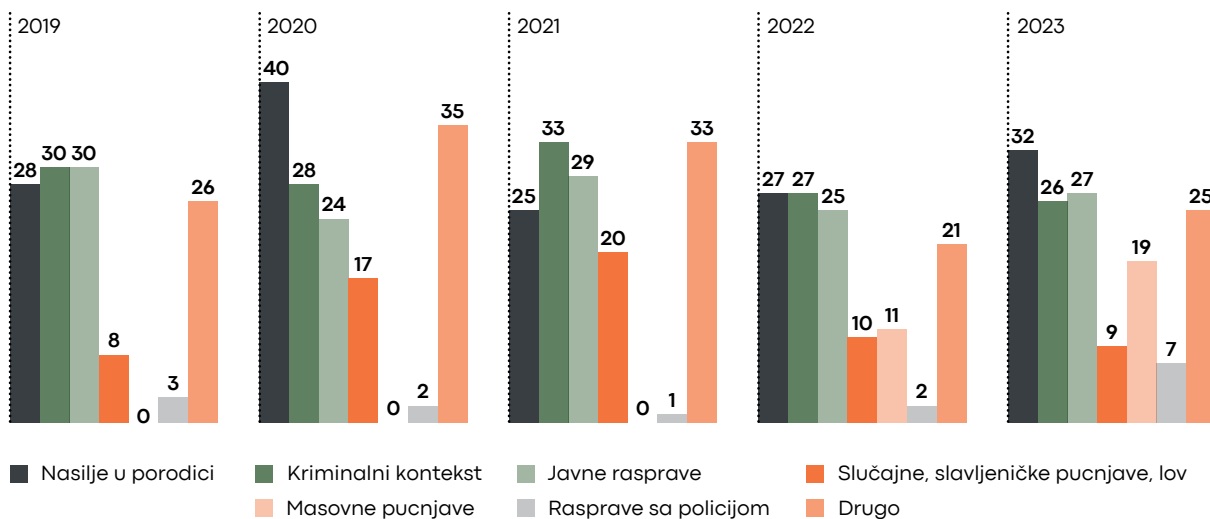
masovne pucnjave koje su se dogodile 2022. (Cetinje) i 2023. godine (Beograd, Dubona i Orašje) značajno su uticale na trendove. Ako bi se isključili ti incidenti, nasilje u porodici bi zauzelo prvo mesto u obe godine prema broju smrtnih slučajeva.

44

Brojevi prikazani na ovom grafikonu uključuju ukupan broj smrtnih slučajeva povezanih sa vatrenim oružjem kod muškaraca, žena i osoba čiji pol nije prijavljen.

Grafikon 22:

Broj smrtnih slučajeva povezanih sa vatrenim oružjem na ZB, prema vrsti incidenta i godini

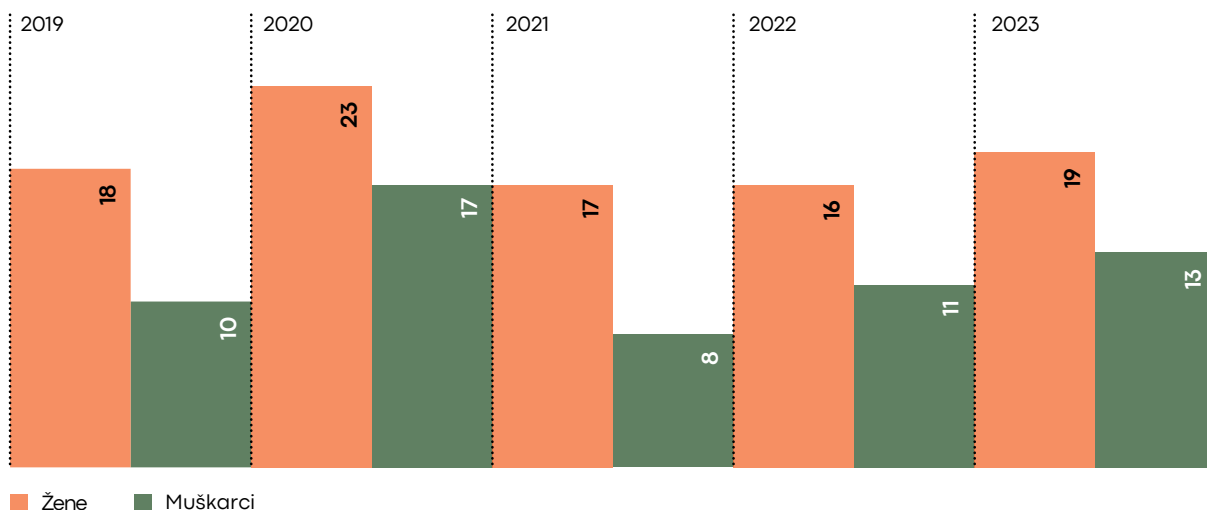
Izvor: SEESAC-ova Platforma za praćenje oružanog nasilja

Primetno je da je 2020. godine zabeležen najveći broj smrtnih slučajeva i među ženama i među muškarcima, što se poklopilo sa prvom godinom pandemije, periodom koji je obeležen strogim merama zabrane kretanja u celom

regionu. Ovo ukazuje na potrebu za daljim istraživanjem načina na koji su specifične okolnosti tokom pandemije COVID-19 doprinele ovakvim ishodima.

Grafikon 23:

Broj žena i muškaraca ubijenih vatrenim oružjem u kontekstu nasilja u porodici na ZB, po godinama

Izvor: SEESAC-ova Platforma za praćenje oružanog nasilja

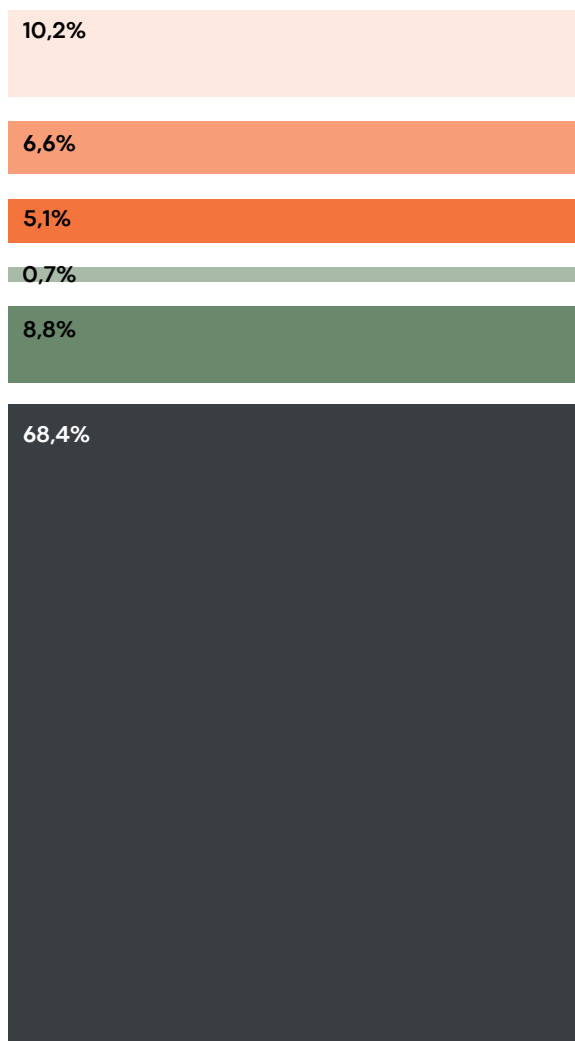
Nesrazmerno veliki uticaj zlorabrebe vatrenog oružja u nasilju u porodici na žene posebno je vidljiv u prikazu smrtnih slučajeva

povezanih sa vatrenim oružjem prema vrsti incidenta.

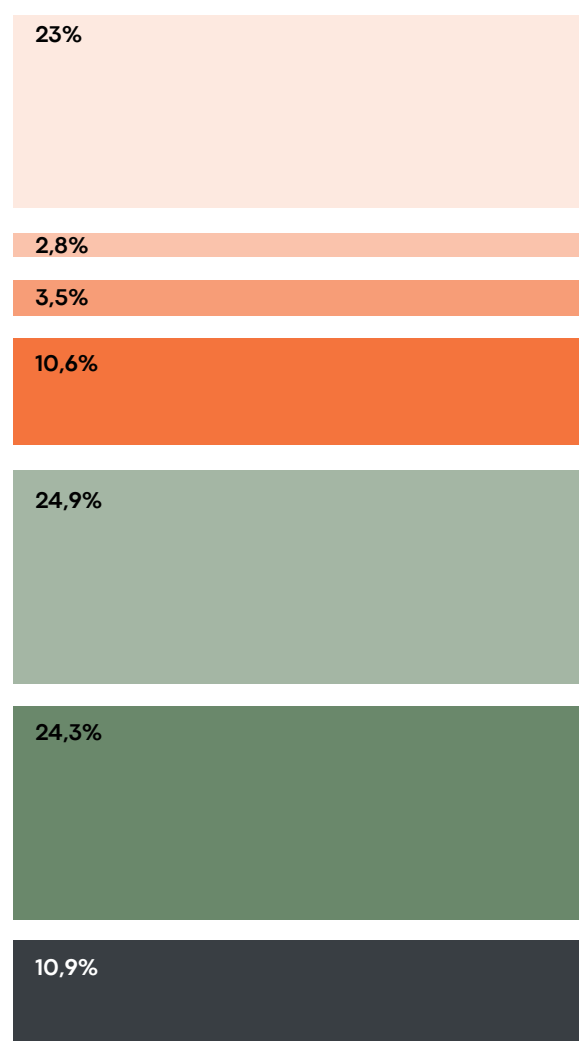
Kao što je prikazano na grafikonu u nastavku, **68,4% žena ubijenih vatrenim oružjem u regionu bile su žrtve nasilja u porodici** – što je broj gotovo osam puta veći od onih ubijenih u kriminalnim aktivnostima (8,8%), koje čine drugi najčešći kontekst, isključujući kategoriju „drugo“.

Nasuprot tome, muškarci se suočavaju sa znatno većim rizikom od toga da budu ubijeni u drugim kontekstima, kao što su javne rasprave (24,9%) i kriminalni kontekst (24,3%). Ipak, značajan udeo muškaraca ubijenih vatrenim oružjem stradao je u nasilju u porodici – 10,2%.

Grafikon 24:
Smrtni slučajevi žena povezani sa vatrenim oružjem prema vrsti incidenta na ZB, 2019-2023

Grafikon 25:
Smrtni slučajevi muškaraca povezani sa vatrenim oružjem prema vrsti incidenta na ZB, 2019-2023

■ Nasilje u porodici   ■ Kriminalni kontekst   ■ Javne rasprave   ■ Slučajane, slavljeničke pucanjave, lov
 ■ Masovne pucnjave   ■ Rasprave sa policijom   ■ Drugo

Izvor: SEESAC-ova Platforma za praćenje oružanog nasilja

Takav trend je primećen u celom regionu i tokom celog analiziranog perioda.

Tabela 4:
Broj smrtnih ishoda prema vrsti incidenta na ZB, po polu i godini

	2019		2020		2021		2022		2023	
	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M
Nasilje u porodici	18	10	23	17	17	8	16	11	19	13
Kriminalni kontekst	4	26	0	27	3	30	0	27	5	21
Javne rasprave	0	30	0	24	0	29	1	24	0	27
Slučajne/slavljeničke pucanjave/lov	1	7	2	15	1	19	3	7	0	9
Masovna pucnjava	0	0	0	0	0	0	4	6	9	10
Rasprave sa policijom	0	3	0	2	0	1	0	2	0	7
Drugo	3	23	2	33	2	28	1	19	2	23
Ukupno	26	99	27	118	23	115	25	96	35	110

Izvor: SEESAC-ova Platforma za praćenje oružanog nasilja

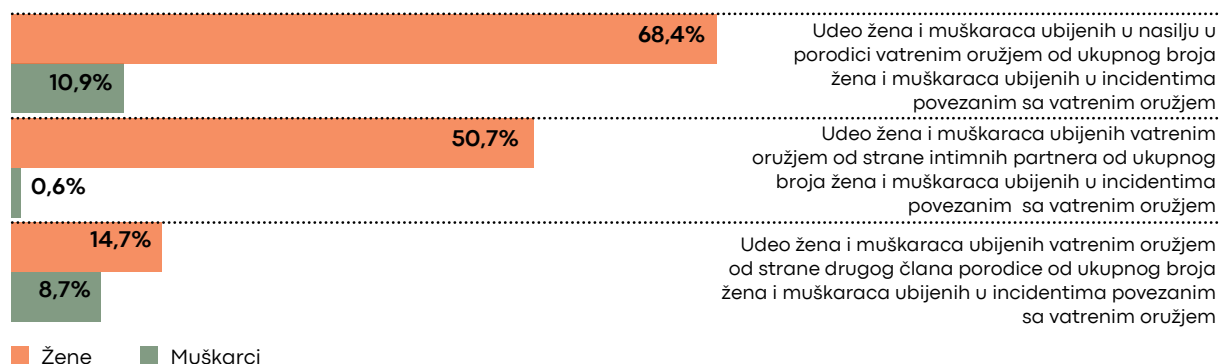
Očigledno je da obrasci viktimizacije u nasilju u porodici pokazuju značajne rodne razlike i nesrazmerno više pogađaju žene. Ipak, u apsolutnim brojevima, i među muškarcima postoji značajan broj žrtava sa smrtnim ishodom povezanih sa nasiljem u porodici.

U kontekstu nasilja u porodici, žene su bile najviše izložene riziku od zloupotrebe vatrenog oružja od strane svojih sadašnjih ili bivših partnera. Nešto više od svake druge žene (69 od 136) na Zapadnom Balkanu ubijene vatrenim oružjem ubio je njen partner. U istom periodu, tri

muškarca su ubijena vatrenim oružjem od strane svojih partnerki, što čini 0,6% svih muškaraca ubijenih oružjem. Partnersko nasilje povezano sa vatrenim oružjem utiče i na bezbednost drugih osoba koje se mogu zateći na mestu događaja. U izveštajnom periodu, ukupno 13 osoba, 4 žene i 9 muškaraca, takođe je ubijeno u tom kontekstu.

Pored toga, 20 (14,7%) žena i 47 (8,7%) muškaraca ubijenih vatrenim oružjem ubijeni su od strane drugih članova porodice, pretežno muškaraca.

Grafikon 26:
Rodno diferencirani efekti zloupotrebe vatrenog oružja u kontekstu nasilja u porodici na ZB, 2019-2023

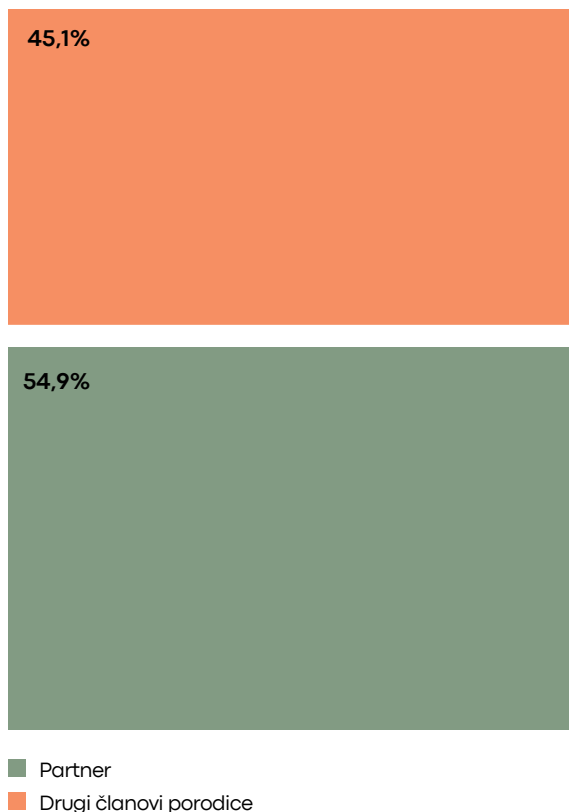
Izvor: SEESAC-ova Platforma za praćenje oružanog nasilja

Kao što je očigledno, većina smrtnih slučajeva povezanih sa vatrenim oružjem u kontekstu nasilja u porodici povezana je sa partnerskim nasiljem, a ovaj trend je ostao dosledan tokom vremena.

U kontekstu partnerskog nasilja povezanog sa vatrenim oružjem, žene se suočavaju sa većim rizikom od toga da budu ubijene od strane svojih sadašnjih partnera (75% slučajeva) u poređenju sa bivšim partnerima (25% slučajeva). Ovi podaci ukazuju da, iako se u nekim slučajevima rizik može smanjiti nakon napuštanja nasilnika, on može i značajno eskalirati tokom ili nakon rastavljanja i dovesti do smrtnog ishoda, a prisustvo vatrenog oružja posebno pogoršava taj rizik. Pored toga, oni pokazuju kako učinilac koristi vatreno oružje u pokušaju da ponovo uspostavi kontrolu nad žrtvom, što je detaljnije razmotreno u 7. poglavlju. Istraživanje sprovedeno u Srbiji pokazalo je da je period između trenutka napuštanja učinioca i femicida koji usledi varirao od samo nekoliko dana do dve godine.⁴⁵

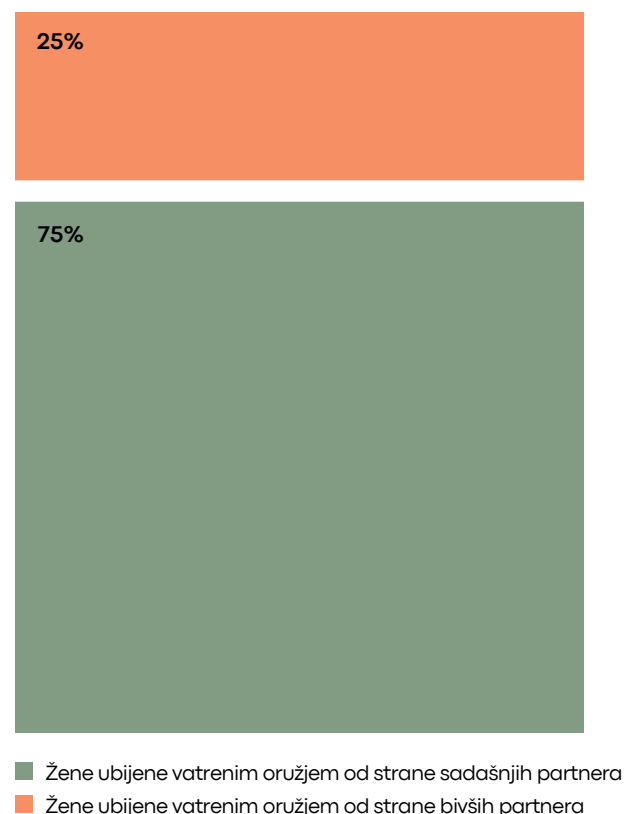
Grafikon 27:

Ubistva povezana sa vatrenim oružjem u kontekstu nasilja u porodici na ZB, prema učiniocu, 2019-2023

Grafikon 28:

Udeo žena ubijenih vatrenim oružjem od strane sadašnjih i bivših partnera na ZB, 2019-2023

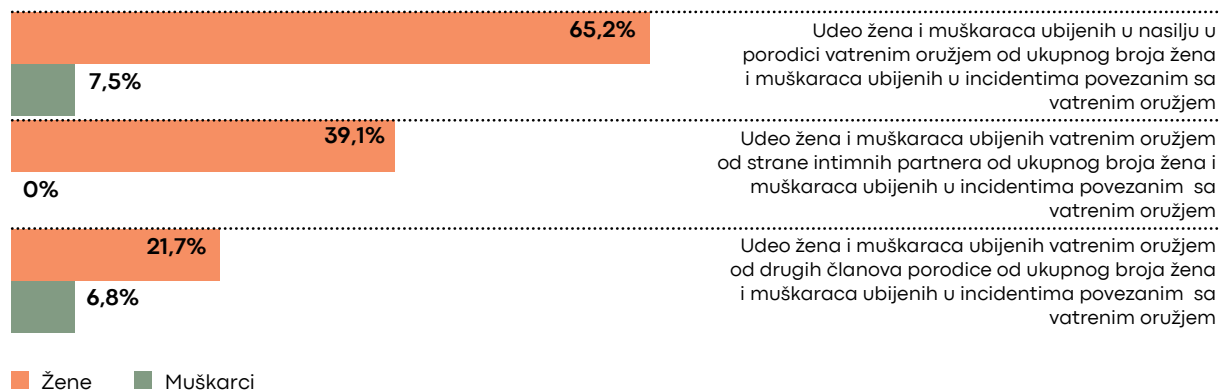

Izvor: SEESAC-ova Platforma za praćenje oružanog nasilja

Nesrazmerno veliki uticaj zloupotrebe vatrenog oružja na žene očigledan je u svim

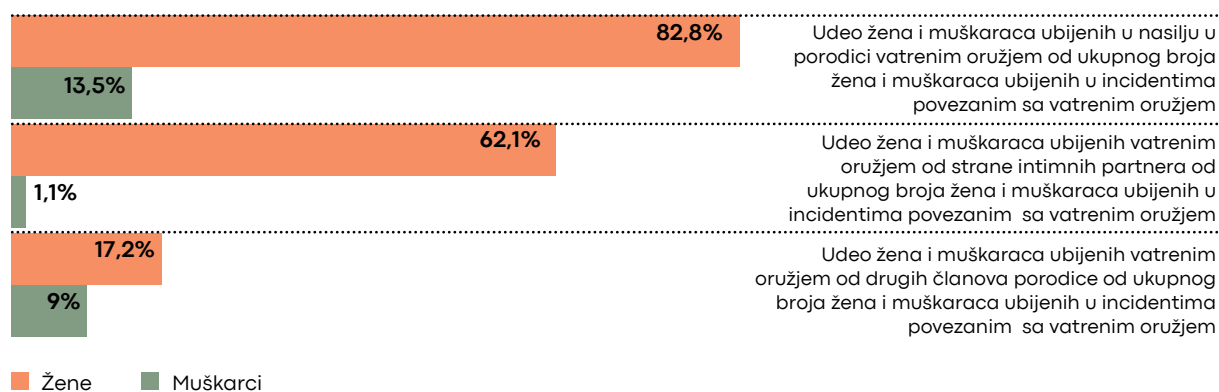
jurisdikcijama Zapadnog Balkana, kao što je prikazano u nastavku.

Grafikon 29:
Albanija, 2019–2023

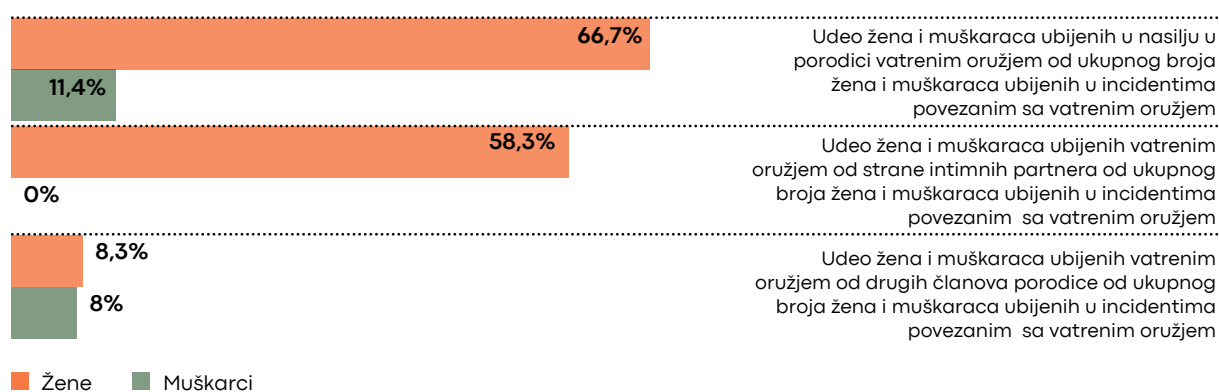
Izvor: SEESAC-ova Platforma za praćenje oružanog nasilja

Grafikon 30:
Bosna i Hercegovina, 2019–2023

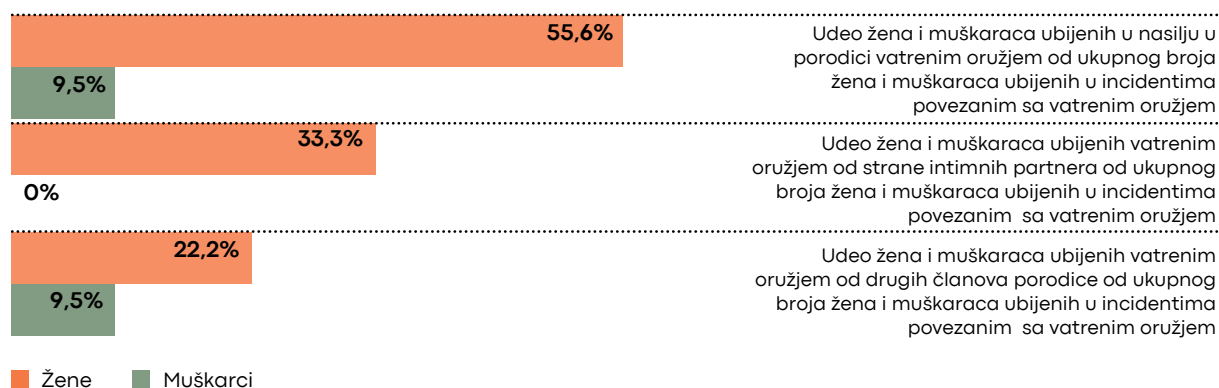
Izvor: SEESAC-ova Platforma za praćenje oružanog nasilja

Grafikon 31:
Kosovo, 2019–2023

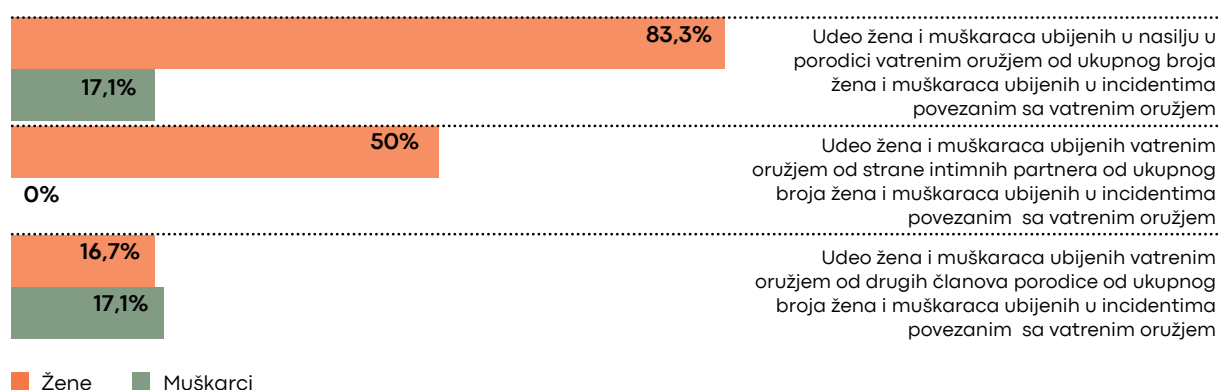
Izvor: SEESAC-ova Platforma za praćenje oružanog nasilja

Grafikon 32:
Crna Gora, 2019–2023

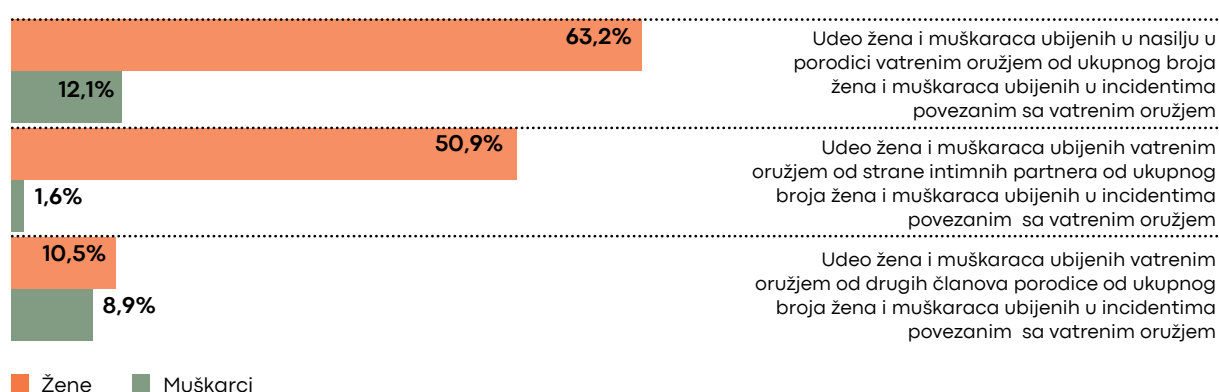
Izvor: SEESAC-ova Platforma za praćenje oružanog nasilja

Grafikon 33:
Severna Makedonija, 2019–2023

Izvor: SEESAC-ova Platforma za praćenje oružanog nasilja

Grafikon 34:
Srbija, 2019–2023

Izvor: SEESAC-ova Platforma za praćenje oružanog nasilja

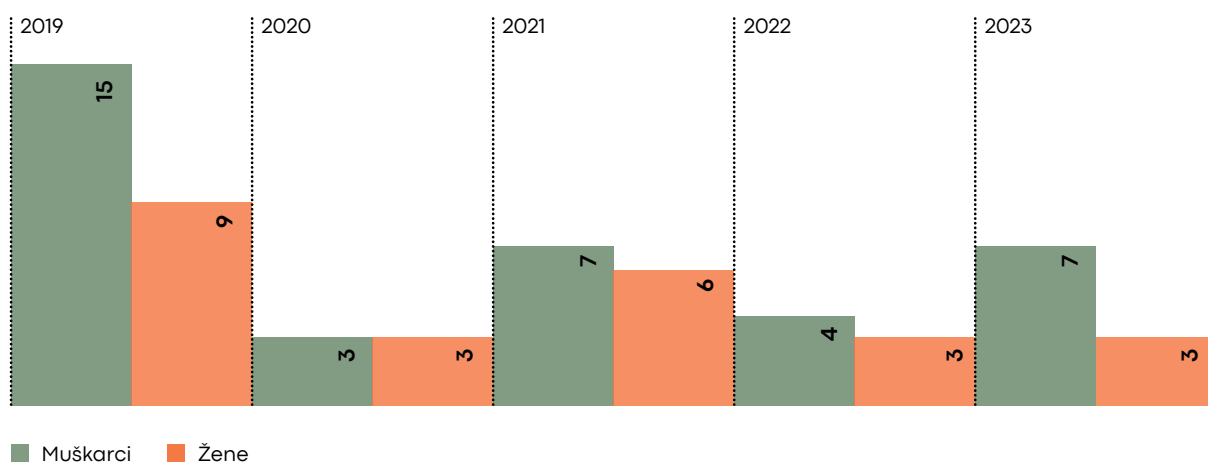
4.4 Povrede

Zloupotreba vatrenog oružja u kontekstu nasilja u porodici negativno utiče na fizičku dobrobit i žena i muškaraca u regionu, te dovodi do različitih oblika telesnih povreda. Tokom pet godina obuhvaćenih analizom, AVMP je registrovala ukupno 60 povreda povezanih sa

vatrenim oružjem u kontekstu nasilja u porodici. Broj registrovanih povreda pokazivao je značajne oscilacije, dostigavši vrhunac 2019, potom se značajno smanjujući tokom 2020, 2021. i 2022. godine, pre nego što je ponovo porastao tokom 2023. godine.

Grafikon 35:

Broj povreda povezanih sa vatrenim oružjem u kontekstu nasilja u porodici na ZB, po godini i polu žrtve

Izvor: SEESAC-ova Platforma za praćenje oružanog nasilja

U načelu, muškarci su imali veću verovatnoću od žena da pretrpe povrede povezane sa vatrenim oružjem, iako su tokom pet analiziranih godina postojale značajne varijacije. Primetno je da je 2023. godine broj povreda nanetih vatrenim oružjem među muškarcima i ženama bio isti. Uopšteno, broj povreda povezanih sa vatrenim oružjem koje su naneli drugi članovi porodice bio je viši nego u slučajevima partnerskog nasilja.

Kada je reč o rizicima, podaci su potvrdili već dokumentovane trendove da su žene najviše

izložene riziku od povreda nanetih vatrenim oružjem od strane svojih partnera, pri čemu se 66,7% povreda žena dogodilo u kontekstu partnerskog nasilja. Nasuprot tome, muškarci se suočavaju sa suprotnim trendom, budući da su primarno izloženi riziku od povreda povezanih sa vatrenim oružjem koje im nanose drugi muški članovi porodice ili bivaju kolateralne žrtve u partnerskom nasilju (93% ukupnog broja povreda nanetih muškarcima u kontekstu nasilja u porodici).

4.5 Pretnje

Iako su podaci o zloupotrebi vatrenog oružja uglavnom dostupni za ubistva/femicide, povrede i napade, vatreno oružje se takođe koristi kao sredstvo za vršenje drugih oblika rodno zasnovanog nasilja, kao što su psihološko i seksualno nasilje, koje uključuje silovanje, emocionalne povrede, prinudu, kao i ekonomsko

nasilje. Iako ovi oblici nasilja obično prethode ubistvima, oni se retko prijavljuju.

Ograničeni podaci o evidentiranim slučajevima upotrebe vatrenog oružja za pretnje pružaju samo delimično razumevanje ovog fenomena. Od 2019. do 2023. godine, na AVMP je evidentirano ukupno 177 pretnji koje su

uključivale vatreno oružje u kontekstu nasilja u porodici. Nešto više od dve trećine takvih incidenata dogodilo se u partnerskom nasilju (67,2%), pri čemu su bile pogođene intimne partnerke/partneri (95 incidenata), ali i druge osobe (24 incidenta). Pored toga, 58 pretnji su počinili drugi članovi porodice.

Žene čine većinu žrtava sa 69,5%, uključujući sve žrtve partnerskog nasilja.

Iako su detaljne informacije o incidentima koji uključuju pretnje vatrenim oružjem često ograničene, raspoloživi podaci pokazuju da takve pretnje u kontekstu nasilja u porodici ili porodičnih sukoba obično podrazumevaju verbalne ili fizičke demonstracije nasilja sa ciljem zastrašivanja ili prinude žrtava. Priroda ovih pretnji varira, ali često uključuje izričite

pretnje smrću ili taktike osmišljene da pojačaju strah, kao što su pucanje iz vatrenog oružja ili pokazivanje drugih opasnih oružja. Iako su ove pretnje najčešće usmerene ka partnerima, one se takođe odnose i na druge članove porodice, uključujući decu, roditelje i braću/sestre. U nekoliko slučajeva, deca su dobijala direktne pretnje ili bila izložena nasilju.

U nekoliko navrata, učinioci su imali krivične dosjee, istorijat nasilja u porodici ili izrečene zabrane prilaska, što ukazuje na kontinuirane obrasce nasilničkog ponašanja.

Iako je većina ovog oružja bila u nelegalnom posedu, neki učinioci su koristili oružje u legalnom posedu kako bi povredili svoje žrtve ili im pretili.

4.6 Pregled administrativnih podataka

U **Albaniji** je između 2019. i 2021. godine ukupno 60 osoba registrovano kao žrtve ubistava povezanih sa porodičnim odnosima. Od toga, 20 slučajeva je uključivalo intimne partnere kao učinioce, dok je 40 uključivalo druge članove porodice. Žene čine većinu žrtava ubistava koja su se dogodila u porodičnom okruženju, 78,3% (47 od 60), u poređenju sa 21,7% muškaraca (13 od 60). Žene čine većinu žrtava ubistava, kako onih koje su počinili intimni partneri (95% svih žrtava), tako i onih koje su počinili drugi članovi porodice (70% svih žrtava), ali je vidljivo da su one u posebnom riziku od toga da budu ubijene od strane sadašnjih ili bivših partnera. U porodičnom kontekstu, muškarci su više izloženi riziku da ih ubiju drugi muški članovi porodice (30% žrtava) nego njihove partnerke (registrovan je samo jedan takav slučaj u trogodišnjem periodu u Albaniji). Od svih ubistava počinjenih u porodičnom kontekstu, 38,3% (23 od 60) počinjeno je vatrenim oružjem. Od ubistava od strane intimnih partnera, 30% je počinjeno vatrenim oružjem, u poređenju sa 42,5% ubistava koja su počinili drugi članovi porodice. Žene čine većinu žrtava ubijenih vatrenim oružjem u nasilju u porodici – 69,6% (16 od 23), u poređenju sa 30,4% muškaraca (7 od 23). Kada se pogleda odnos, svaka treća žena

(34%, 16 od 47) ubijena u nasilju u porodici ubijena je vatrenim oružjem, u poređenju sa 53,8% muškaraca (7 od 13).

U istom periodu, na **Kosovu** je 39 osoba ubijeno u kontekstu nasilja u porodici, 9 od strane intimnih partnera i 30 od strane drugih članova porodice. Žene su činile 43,6% ubijenih, u poređenju sa 56,4% muškaraca. Žene su činile većinu žrtava od strane intimnih partnera (8 od 9), dok su muškarci uglavnom bili izloženi riziku od ubistava od strane drugih članova porodice, gde čine 70% ukupnog broja žrtava. 11,8% žena i 27,3% muškaraca ubijenih u kontekstu nasilja u porodici ubijeno je vatrenim oružjem.

U **Crnoj Gori**, između 2019. i 2021. godine, ukupno 16 osoba je ubijeno u kontekstu nasilja u porodici, uključujući devet žena (56,2%) i sedam muškaraca (43,8%). Žene čine većinu ubijenih od strane intimnih partnera (3 naspram 2 muškarca), kao i ubijenih od strane drugih članova porodice (6 naspram 5 muškaraca). **Podaci o upotrebi vatrenog oružja u tim ubistvima nisu bili dostupni.**

U **Severnoj Makedoniji** dogodilo se 15 ubistava u kontekstu nasilja u porodici, koja su uključivala sedam žena i osam muškaraca. Tokom izveštajnog perioda, jedno od tih ubistava počinjeno je vatrenim oružjem.

U **Bosni i Hercegovini**, podatke su dostavili Republika Srpska, Kanton Sarajevo i Zeničko-dobojski kanton. Od 2019. do 2021. godine, u Republici Srpskoj je ukupno 19 osoba ubijeno u kontekstu nasilja u porodici, 10 od strane intimnih partnera i 9 od strane drugih članova porodice. Žene čine sve žrtve partnerskog femicida (10 od 10), pri čemu je sedam ubijeno od strane sadašnjeg, a tri od strane bivšeg partnera. Muškarci čine većinu žrtava koje su ubili drugi članovi porodice, 77,8% (7 od 9), u poređenju sa 22,2% žena (2 od 9). Šest od deset partnerskih femicida (60%) počinjeno je vatrenim oružjem.

U istom periodu, u Kantonu Sarajevo, 10 osoba je ubijeno u kontekstu nasilja u porodici, četiri od strane partnera i šest od strane drugih članova porodice. Žene čine većinu žrtava (3 od 4) ubijenih od strane partnera, u poređenju

sa jednim muškarcem. Kada je reč o ubistvima koja su izvršili drugi članovi porodice, žene takođe čine većinu (4 od 6, u poređenju sa 2 od 6 muškaraca). Jedna žena je ubijena vatrenim oružjem, dok su ostale žrtve ubijene na druge načine. Slično tome, od svih žrtava ubijenih od strane drugih članova porodice, jedna žrtva, muškarac, ubijen je vatrenim oružjem.

U Zeničko-dobojskom kantonu, ukupno šest osoba je ubijeno u porodičnim okruženjima. Većinu žrtava – pet žena – ubili su njihovi intimni partneri, dok je jednog muškarca ubio drugi član porodice. Od ovih slučajeva, četiri žene su ubijene od strane svojih partnera koji su koristili vatreno oružje, a muška žrtva ubijena je vatrenim oružjem od strane drugog člana porodice.

4.7 Učinioci incidenata povezanih sa vatrenim oružjem u kontekstu nasilja u porodici

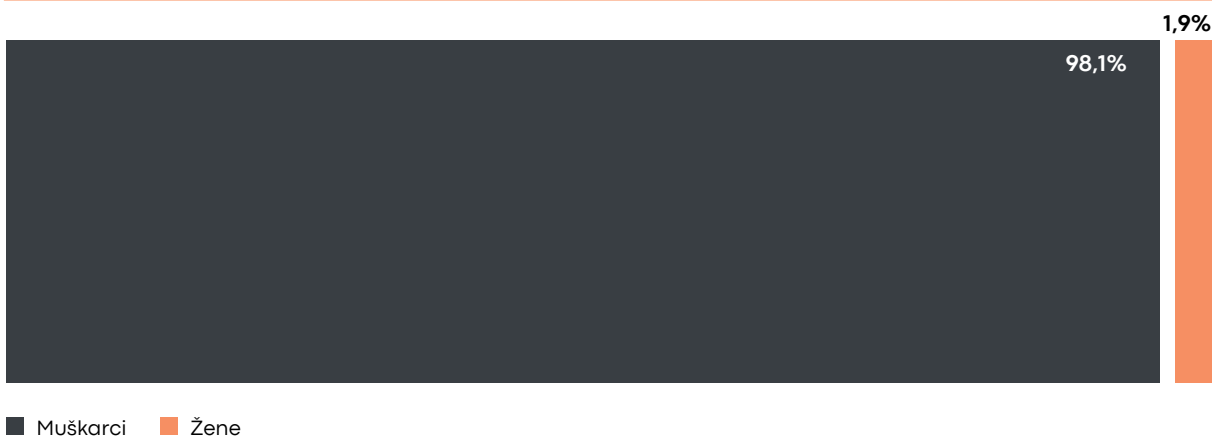
Oružano nasilje u porodičnim okruženjima ima izraženu rodnu dimenziju, pri čemu se muškarci redovno identifikuju kao glavni učinioci u incidentima koji uključuju vatreno oružje. I podaci prikupljeni od ministarstava unutrašnjih poslova u regionu i podaci sa AVMP

potvrđuju kontinuitet takvih trendova.

Između 2019. i 2023. godine, podaci sa AVMP pokazuju da su muškarci činili 98,1% učinilaca u takvim incidentima, u poređenju sa samo 1,9% žena.

Grafikon 36:

Učinioci incidenata sa vatrenim oružjem u kontekstu nasilja u porodici na ZB, po polu, 2019–2023

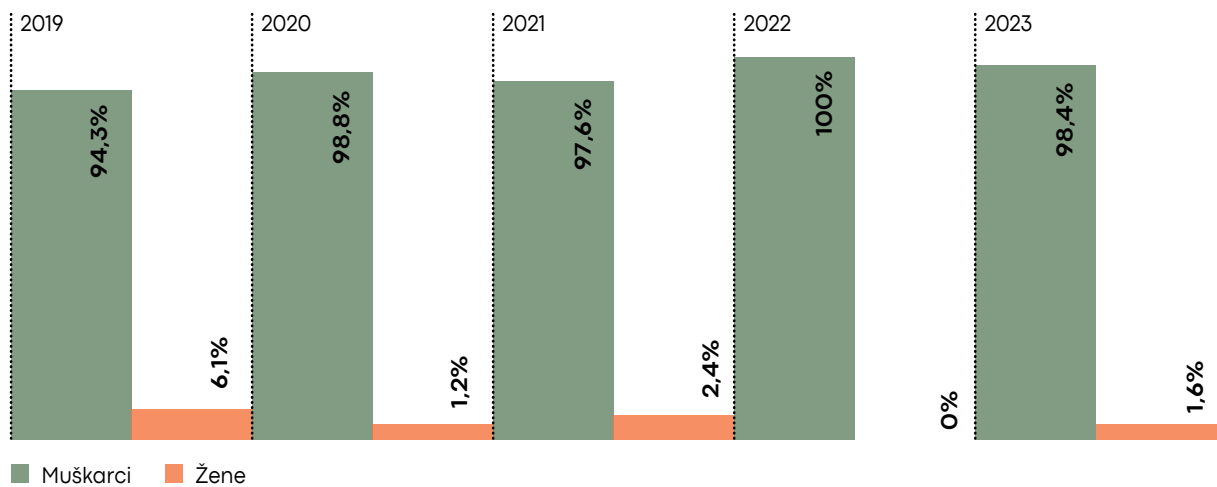
Izvor: SEESAC-ova Platforma za praćenje oružanog nasilja

Ovaj obrazac je dosledno dokumentovan u svim jurisdikcijama Zapadnog Balkana i, osim

manjih oscilacija, ostao je stabilan na godišnjem nivou.

Grafikon 37:

Učinioci incidenata sa vatrenim oružjem u kontekstu nasilja u porodici na ZB, po polu i godini

Izvor: SEESAC-ova Platforma za praćenje oružanog nasilja

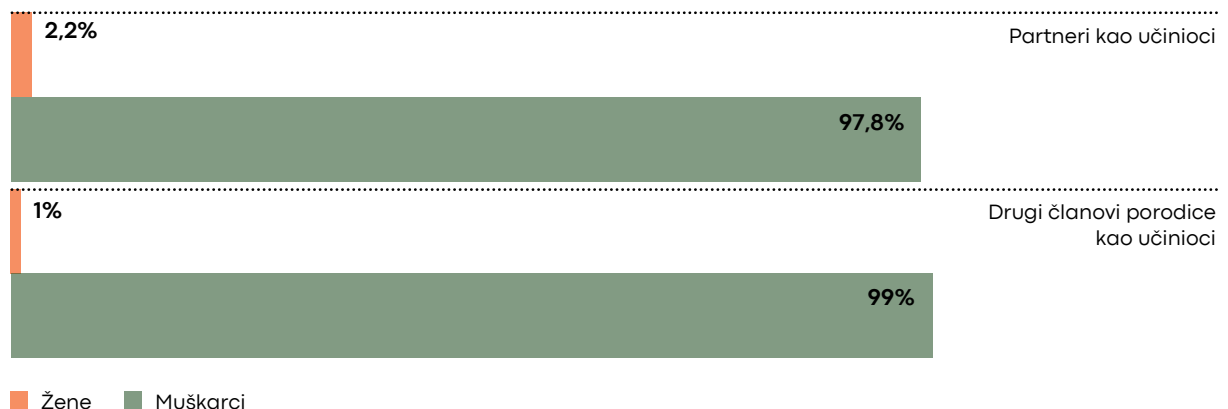
Podaci MUP-ova iz Albanije, Crne Gore i sa Kosova potvrdili su takve trendove. Na primer, u Albaniji su svi učinioci prijavljenih slučajeva nasilja u porodici koji uključuju vatreno oružje bili muškarci (36 u 2019, 30 u 2020, 17 u 2021. godini), isto kao i u Crnoj Gori (2 u 2020. i 2 u 2021. godini). Na Kosovu, muškarci su takođe činili većinu (4 u 2019, 7 u 2020. i 4 u 2021.

godini, dok je broj žena za iste godine iznosio 1, 1 i nula).

Muškarci čine ogromnu većinu učinioca u slučajevima nasilja sa vatrenim oružjem, kako u incidentima koji uključuju intimne partnere, tako i u onima usmerenim na druge članove porodice.

Grafikon 38:

Učinioci incidenata sa vatrenim oružjem u kontekstu nasilja u porodici na ZB, po polu, 2019-2023

Izvor: SEESAC-ova Platforma za praćenje oružanog nasilja

Kada su bili dostupni podaci o starosnoj strukturi učinilaca, utvrđeno je da većina pripada starosnoj grupi od 36 do 60 godina, a slede oni

iz grupe od 19 do 35 godina, te osobe starije od 61 godine. Ovi trendovi ostaju dosledni u celom regionu.

Grafikon 39:

Muškarci učinioci incidenata sa vatrenim oružjem u kontekstu nasilja u porodici na ZB, po starosti, 2019–2023

Izvor: SEESAC-ova Platforma za praćenje oružanog nasilja

4.8 Pripadnici sektora bezbednosti kao učinioci incidenata povezanih sa vatrenim oružjem u kontekstu nasilja u porodici

Između 2019. i 2023. godine, na AVMP je registrovano 14 incidenata povezanih sa vatrenim oružjem u nasilju u porodici u koje su bili uključeni pripadnici sektora bezbednosti na Zapadnom Balkanu. Najveći broj incidenata, šest, dogodio se 2019. godine. Tokom 2020. i 2021. godine, broj takvih slučajeva smanjen je na tri godišnje, dok je 2022. i 2023. godine registrovan samo po jedan incident godišnje. Na nivou regiona, Albanija i Srbija zabeležile su po četiri slučaja, nakon čega slede Kosovo, Bosna i Hercegovina i Crna Gora sa po dva slučaja. U Severnoj Makedoniji u istom periodu nije bilo prijavljenih incidenata.

Među učiniocima bilo je 11 policijskih službenika/ca, uključujući dvoje penzionisanih službenika, dok su preostala tri slučaja uključivala vojna lica. Većinu učinilaca – 12 od 14 – činili su muškarci, uz dve žene. Kada je reč o starosti, devetoro učinilaca bilo je starosti između 36 i 60 godina, dvoje starosti od 19 do 35, a jedan je imao više od 61 godine.

U 14 incidenata bilo je 24 žrtava, po 11 muškaraca i 11 žena. U dva slučaja pol žrtava nije bio naveden. Većina žrtava bila je starosti od 36 do 60 godina, dok su ostale bile u grupama od 19 do 35 i od 61 do 100 godina.

U tim incidentima ubijeno je 12 osoba (7 žena

i 5 muškaraca), pet je povređeno (4 muškarca i 1 žena), a tri su bile izložene pretnjama (jedna žena i dve osobe čiji pol nije prijavljen). Tri od ovih incidenata završila su se ubistvima praćenih samoubistvom učinilaca, a počinili su ih dva muškarca i jedna žena iz sektora bezbednosti.

Većina incidenata (78,6%) dogodila se u urbanim područjima, dok je 21,4% zabeleženo u ruralnim sredinama. Što se tiče konkretnih lokacija incidenata, 57,1% incidenata dogodilo se u kućama, stanovima ili pripadajućim dvorištima, dok se manji broj desio na javnim mestima, kao što su ulice i javne zgrade. U tri slučaja tačna lokacija nije bila prijavljena.

Sedam slučajeva uključivalo je oružje u legalnom posedu, dok je u dva slučaja korišćeno oružje u nelegalnom posedu. U pet slučajeva zakonski status vlasništva nad oružjem nije bio prijavljen. Primetno je da je u tri incidenta korišćeno službeno oružje. Najčešće prijavljivana vrsta oružja bili su pištolji, korišćeni u osam slučajeva, dok su eksplozivna naprava i puška Kalašnjikov korišćeni u po jednom slučaju. U četiri incidenta vrsta oružja nije bila navedena.

Većina incidenata dogodila se u kontekstu partnerskog nasilja, sedam je uključivalo sadašnje partnere, a jedan bivšeg partnera. Preostalih

šest slučajeva bilo je usmereno na druge članove porodice, bilo uže ili šire.

Ovi slučajevi ukazuju na specifične izazove kada su pripadnici sektora bezbednosti uključeni u incidente nasilja u porodici. Njihov pristup vatrenom oružju, specijalizovana obuka i poznavanje institucionalnih procedura mogu

povećati rizik od teških ishoda. Nalazi ukazuju na potrebu za pažljivim razmatranjem politika koje se odnose na kontrolu vatrenog oružja, obuku i mehanizme odgovornosti u sektoru bezbednosti, kao i preventivne mere za smanjenje rizika povezanih sa nasiljem u porodici u ovom kontekstu.

4.9 Ubistvo praćeno samoubistvom učinioca/ femicid praćen samoubistvom učinioca

Slučajevi ubistva praćenih samoubistvom učinioca definišu se kao incidenti u kojima pojedinac počini jedno ili više ubistava, a zatim izvrši samoubistvo, obično u roku od 24 sata. Femicid praćen samoubistvom učinioca (ili partnerski femicid praćen samoubistvom učinioca) je podkategorija ubistva praćenog samoubistvom u kojoj učinilac izvrši samoubistvo nakon što ubije ženu koja je trenutno, ili je ranije bila, njegova partnerka.

U kontekstu zloupotrebe vatrenog oružja u nasilju u porodici, femicidi praćeni samoubistvom i ubistva praćena samoubistvom učinilaca predstavljaju česte pojave. Prema podacima sa AVMP, od 2019. do 2023. godine zabeleženo je ukupno 51 takav incident.

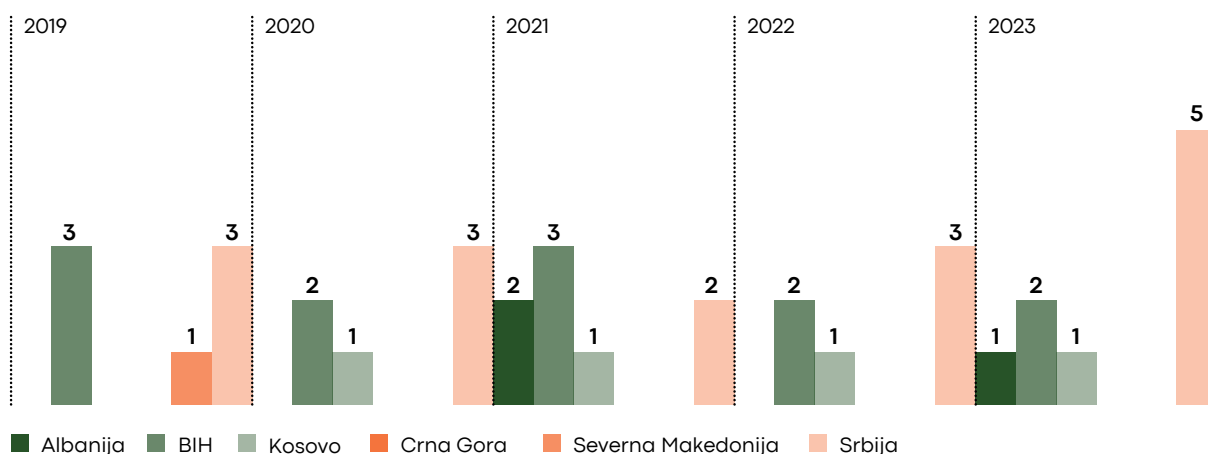
Ubistva intimnih partnerki često su praćena samoubistvima muških učinilaca, pri čemu

je broj takvih incidenata dostigao ukupno 36 tokom petogodišnjeg perioda, a sve su ih počinili muškarci. S obzirom na to da je 69 žena ubijeno od strane svojih partnera u tom istom periodu, to implicira da je 52,2% femicida u kontekstu partnerskog nasilja bilo praćeno samoubistvom učinioca. U petogodišnjem periodu nije zabeležen nijedan slučaj u kojem je žena ubila partnera, a zatim izvršila samoubistvo.

Najveći broj femicida praćenih samoubistvom učinioca zabeležen je u Srbiji, a slede Bosna i Hercegovina, Kosovo, Albanija i Severna Makedonija. U Crnoj Gori tokom posmatranog perioda nije bilo slučajeva femicida praćenih samoubistvom. Pored toga, u ovom periodu zabeleženo je pet pokušaja femicida praćenih samoubistvom učinioca.

Grafikon 40:

Broj intimno-partnerskih femicida praćenih samoubistvom učinioca počinjenih vatrenim oružjem, 2019–2023

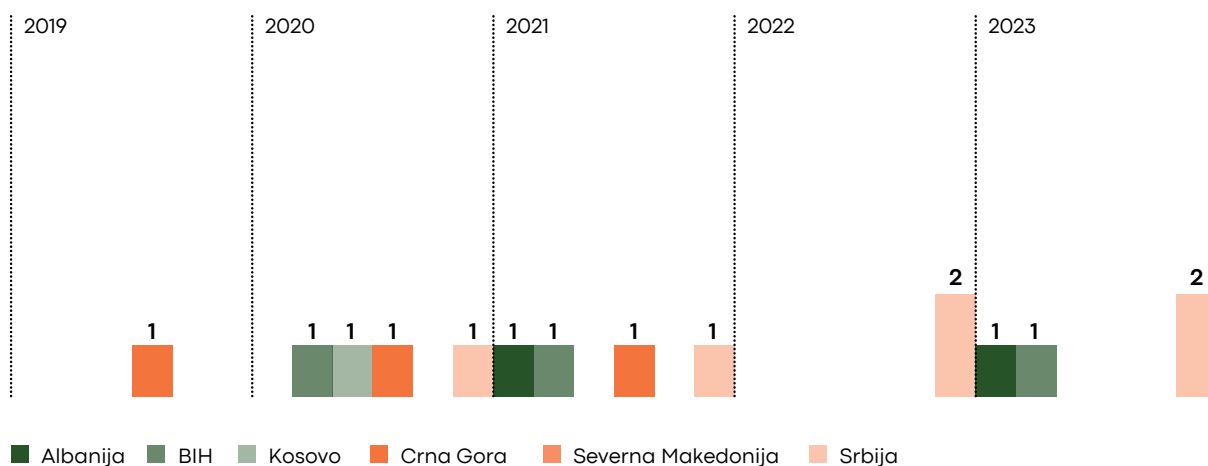
Izvor: SEESAC-ova Platforma za praćenje oružanog nasilja

U istom periodu, 15 ubistva praćenih samoubistvom učinioca izvršile su osobe koje su prethodno ubile jednog ili više članova porodice.

U 14 slučajeva učinioci su bili muškarci, dok je u jednom slučaju učinilac bila žena.

Grafikon 41:

Broj ubistava praćenih samoubistvom učinioca počinjenih vatrenim oružjem u kontekstu nasilja prema drugim članovima porodice, 2019–2023

Izvor: SEESAC-ova Platforma za praćenje oružanog nasilja

Okvir 2:

Razumevanje slučajeva ubistva praćenih samoubistvom učinioca / femicida praćenih samoubistvom učinioca

Uprkos velikom uticaju koji imaju, detaljna istraživanja o femicidima praćenih samoubistvom učinioca na Zapadnom Balkanu i dalje su retka. Kako bi se ovaj jaz premostio, UNDP u Srbiji je sproveo studiju⁴⁶ koja je ispitivala karakteristike i prevenciju femicida praćenih samoubistvom učinioca (femicida-suicida) u partnerskom nasilju počinjenih vatrenim oružjem. Studija je imala za cilj da pruži sveobuhvatno razumevanje ovog pitanja, rasvetljajući okolnosti koje prethode femicidima praćenih samoubistvom, ključne faktore i karakteristike takvih činova, njihove posledice i moguće intervencije institucija i zajednice.

Studija je takođe imala za cilj da identifikuje specifične faktore rizika za femicide praćene samoubistvom učinioca. Pristup vatrenom oružju, bilo u legalnom posedu ili vezan za karijeru ili hobije, izdvaja se kao primarni rizik. Drugi faktori rizika identifikovani u medijskom izveštavanju o femicidima praćenih samoubistvom učinioca uključuju istorijat nasilja u porodici i kontrolišućeg ponašanja učinilaca – naročito uhođenje, ljubomoru i pretnje – koje se obično dešavaju nakon razdvajanja žrtve od učinioca. Profesionalci/ke iz javnih tužilaštava, policijskih uprava, centara za socijalni rad i prihvatilišta takođe ističu posedovanje vatrenog oružja, probleme sa mentalnim zdravljem poput zloupotrebe alkohola i psihološke poremećaje kao važne znake upozorenja.

46 Program Ujedinjenih nacija za razvoj. *Karakteristike i prevencija slučajeva femicida-suicida počinjenih vatrenim oružjem u intimnom partnerskom odnosu*. Beograd: Program Ujedinjenih nacija za razvoj, 2023.

U većini slučajeva femicida praćenih samoubistvom učinioca počinjenih vatrenim oružjem, učinilac ranije nije bio prijavljivan institucijama. Studija je identifikovala tri različita obrasca u vezi sa (ne)prijavljivanjem:

1) Slučajevi koji ostaju „ispod radara“ sa tri podgrupe:

a) Slučajevi koji su svima prošli neopaženo – učinioci nisu viđeni kao kadri da izvrše krivično delo i stoga su ostali nevidljivi za institucije.

b) Slučajevi u kojima su porodica i prijatelji uočavali opsesivnu ljubomoru učinioca, nasilje ili alkoholizam, partnerka je napustila učinioca, ali nasilje nikada nije prijavljeno institucijama.

c) Slučajevi u kojima je šira zajednica dobro znala učinioce – često bila svesna njihovog uhođenja ili proganjanja partnerki – i u kojima su centri za socijalni rad možda poznavali člana porodice iz drugih razloga, ali nasilje u odnosu ipak nije bilo prijavljeno.

2) Slučajevi sa „crvenim zastavicama“, odnosno znacima upozorenja, koji se odnose na nasilje u sadašnjim ili prethodnim odnosima obeleženim ljubomorom, opsesivnim uhođenjem ili teškim psihološkim problemima. U tim slučajevima, partnerke su napustile učinioce, a nasilje je više puta prijavljivano institucijama, koje su postupale. Međutim, procene rizika su ili izostajale ili su bile nedosledne, a pre femicida praćenog samoubistvom učinioca nisu sprovedene koordinisane mere zaštite.

3) Slučajevi „profesije kao rizika“, koji mogu spadati i u prethodne dve kategorije. Oni obuhvataju učinioce čije profesije podrazumevaju pristup vatrenom oružju – poput policijskih službenika/ca, lovočuvara/ki ili lovaca/kinja – gde je profesionalni pristup oružju povećavao rizik od smrtonosnog nasilja.

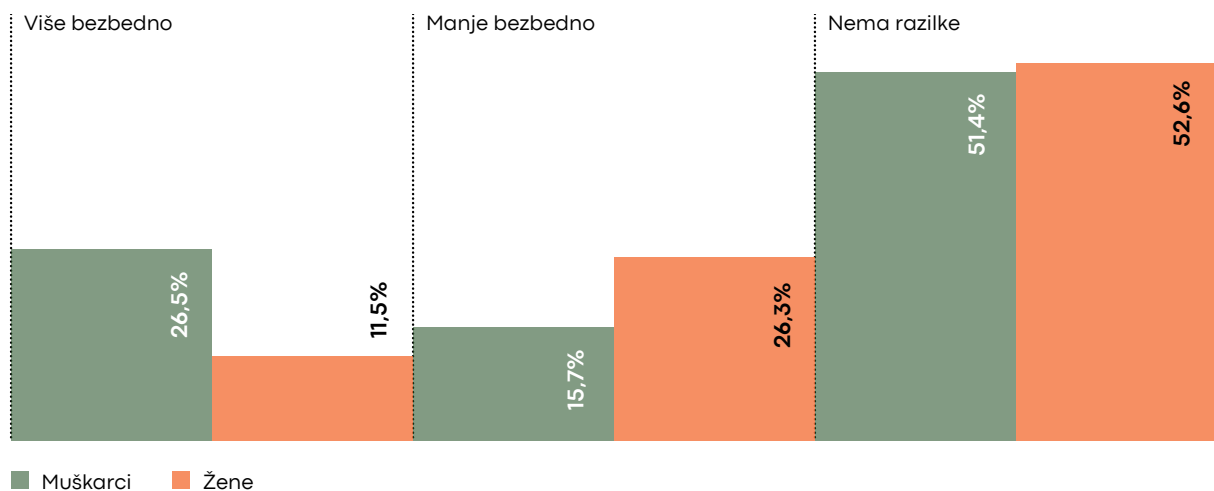
Okvir 3:

Percepcije o vatrenom oružju kod kuće

Iako polovina ispitanika/ca na Zapadnom Balkanu, i žena i muškaraca, u svim jurisdikcijama veruje da posedovanje vatrenog oružja kod kuće ne utiče na njihov osećaj bezbednosti, muškarci i žene izražavaju jasne razlike u percepciji uticaja vatrenog oružja na bezbednost. Dok se 26,5% muškaraca oseća bezbednije kada ima vatreno oružje kod kuće, gotovo isti procenat žena oseća se manje bezbedno – 26,3%.

Grafikon 42:

Kako biste se osećali da imate vatreno oružje kod kuće...?, po polu, 2024.

Izvor: SEESAC-ovo Istraživanje o faktorima koji podstiču potražnju i zloupotrebu vatrenog oružja na Zapadnom Balkanu, 2025.

Dokumentovane su značajne varijacije u regionu, kao što se može videti u tabeli u nastavku.

Tabela 5:
Percepcije o vatrenom oružju kod kuće u % po jurisdikciji, 2025

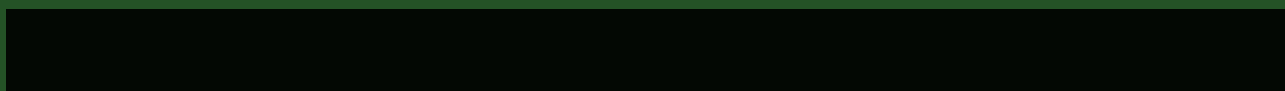
	Jurisdikcije											
	Albanija		Bosna i Hercegovina		Kosovo		Crna Gora		Severna Makedonija		Srbija	
	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž
Više bezbedno	26,1	10,4	29,7	13,1	29,8	13,8	37,7	16,1	20,9	13	23,6	9
Manje bezbedno	23,8	37,5	14,1	29,6	12,6	21,3	12,8	17,1	25,4	36,6	11,3	18,9
Nema razlike	46,8	49	50	44,8	52,5	55,7	45,5	56,1	45,9	39,9	56,8	61,8

Izvor: SEESAC-ovo Istraživanje o faktorima koji podstiču potražnju i zloupotrebu vatrenog oružja na Zapadnom Balkanu, 2025.

---

5. Poglavlje

Karakteristike vatrenog oružja korišćenog u nasilju u porodici i institucionalni postupci

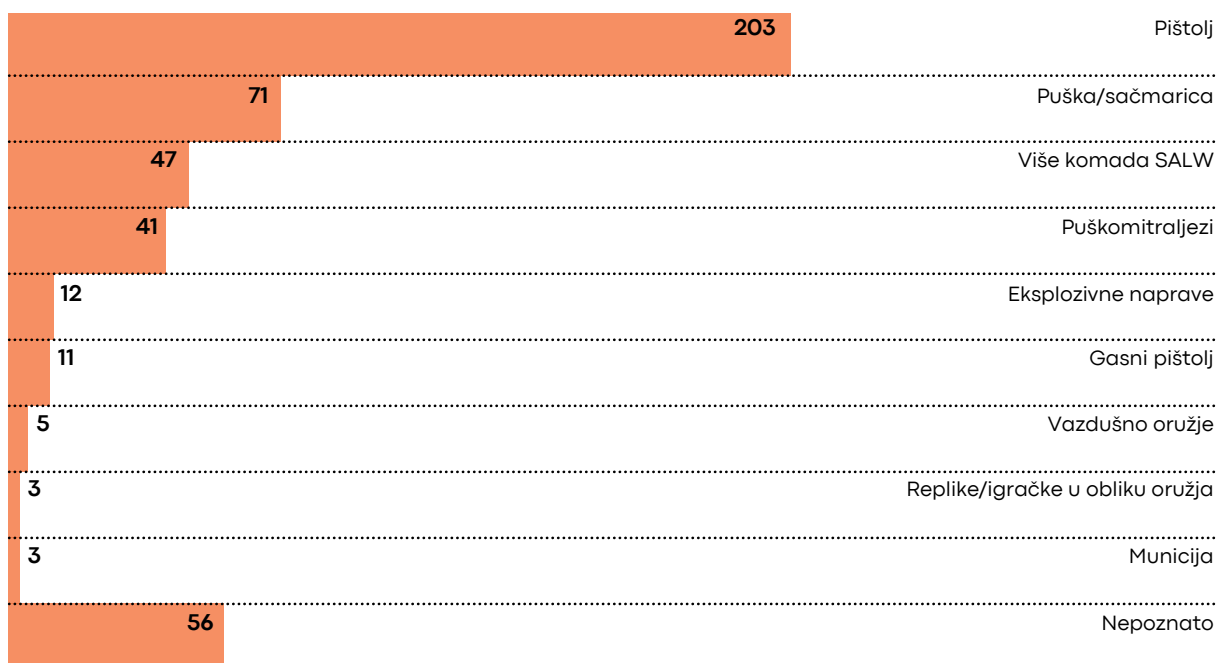
5.1 Vrsta oružja korišćenog u nasilju u porodici

Pištolji su najčešće korišćena vrsta vatrenog oružja u incidentima nasilja u porodici. Prema podacima sa AVMP za period 2019-2023. godine, korišćeni su u skoro polovini svih zabeleženih slučajeva na Zapadnom Balkanu (203, odnosno 44,9%). Puške i sačmarice zauzimaju drugo mesto i korišćene su u 71 slučaju (15,7%). Više

komada SALW zabeleženo je u 47 (10,4%) incidenata u porodičnim okruženjima, nakon čega slede puškomitraljezi u 41 (9,1%) incidentu. Eksplozivne naprave su prijavljene u 12 incidenata (2,7%), dok su gasni pištolji prijavljeni u 11 slučajeva (2,1%). Vazdušno oružje korišćeno je u 11 incidenata.

Grafikon 43:

Vrste vatrenog oružja korišćene u incidentima nasilja u porodici na ZB, 2019-2023

Izvor: SEESAC-ova Platforma za praćenje oružanog nasilja

Navedeni regionalni trendovi ostali su konstantni tokom petogodišnjeg analiziranog perioda, pri čemu su pištolji redovno bili najčešće korišćeno oružje u incidentima nasilja u porodici, nakon čega slede puške i sačmarice. Do 2023. godine, puškomitraljezi predstavljali su treću najčešću vrstu oružja; međutim, 2023. godine nadmašili su ih slučajevi sa više komada SALW, sa kojima je zabeležen relativno veći broj incidenata.

Takvi trendovi su identifikovani u svim jurisdikcijama Zapadnog Balkana, osim u Albaniji, gde su puške/saçmarice i automatsko/vojno oružje najčešće korišćeni (po 23 slučaja), dok ih u korak prate pištolji (22).

Kada su podaci o zakonskom statusu vlasništva nad vatrenim oružjem bili dostupni, oni su redovno pokazivali da se vatreno oružje u nelegalnom posedu prijavljivalo češće od onog u legalnom posedu. Ovaj trend je dokumentovan u celom regionu i tokom celog analiziranog perioda, što ukazuje na postojan problem rasprostranjenosti vatrenog oružja u nelegalnom posedu. Ipak, s obzirom na izazove u prijavljivanju nasilja u porodici i specifične ishode nasilja u porodici koje beleži AVMP, zloupotreba vatrenog oružja u legalnom posedu se ne sme potceniti.

Grafikon 44:

Zakonski status vlasništva nad oružjem korišćenim u incidentima nasilja u porodici na ZB, 2019–2023

Izvor: SEESAC-ova Platforma za praćenje oružanog nasilja

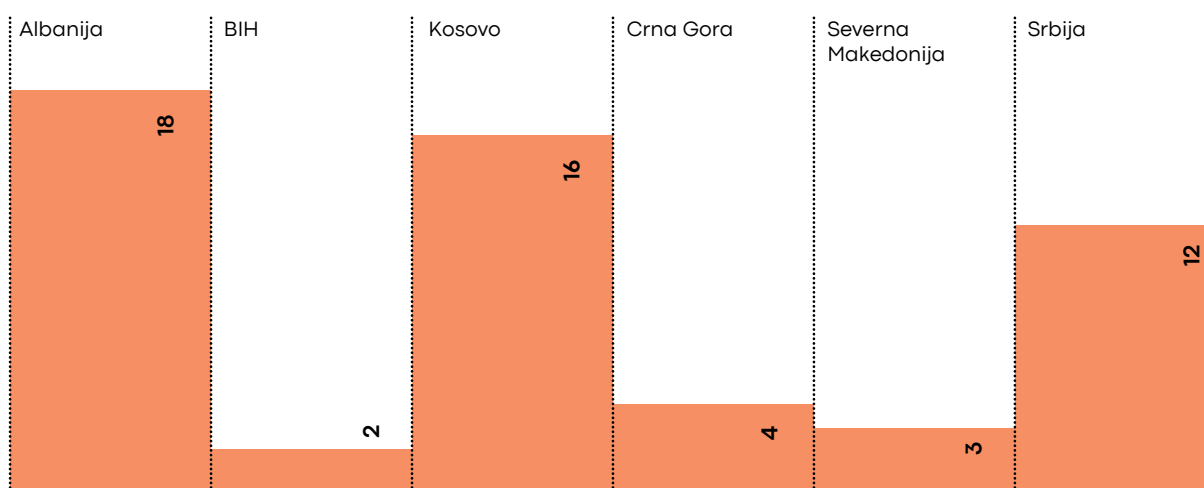
Zloupotreba lovačkog oružja u kontekstu nasilja u porodici

Od 2019. do 2023. godine, na AVMP je registrovano ukupno 55 incidenata u kojima su učinioci, svi muškarci, koristili lovačko oružje

u kontekstu nasilja u porodici. Takvi incidenti najčešće su beleženi u Albaniji, Srbiji i na Kosovu.

Grafikon 45:

Incidenti sa vatrenim oružjem u kojima su učinioci koristili lovačko oružje u kontekstu nasilja u porodici na ZB, 2019–2023

Izvor: SEESAC-ova Platforma za praćenje oružanog nasilja

Lovačko oružje je češće korišćeno u partnerskom nasilju nego u incidentima koje su počinili drugi članovi porodice, sa 33, odnosno 21 slučajem. Od toga se 13 incidenata završilo se smrtnim ishodom, pri čemu je ubijeno ukupno

osam žena i pet muškaraca, dok su četiri incidenta dovela do povreda. U 35 slučajeva vatreno oružje je korišćeno za pretnje žrtvama.

***

Podaci koje su dostavila ministarstva unutrašnjih poslova u Albaniji i Bosni i Hercegovini – dok uporedivi podaci nisu bili dostupni za druge jurisdikcije – pružaju dodatne uvide u vrste korišćenog oružja i postupke koji su usledili u slučajevima nasilja u porodici.

Od 2019. do 2021. godine, u **Albaniji** je privremeno zaplenjen 31 komad vatrenog oružja u legalnom posedu u incidentima nasilja u porodici. Iako ukupni brojevi ostaju niski, 2021. godine je zabeležen porast (20 zaplena), u poređenju sa prethodnim godinama (6 u 2019, 5 u 2020. godini). U većini slučajeva (29 od 31), takvo vatreno oružje nije zloupotrebjeno tokom prijavljenog incidenta. U istom periodu je trajno oduzeto ukupno 1.977 komada vatrenog

oružja u nelegalnom posedu, sa relativno malim udelom trajno oduzetog oružja u incidentima nasilja u porodici, 3,4% (68 od 1.977). U 23 od 68 incidenata nasilja u porodici u kojima je trajno oduzeto vatreno oružje u nelegalnom posedu, učinioci su zloupotrebili oružje, dok su u 45 slučajeva posedovali oružje u nelegalnom posedu, ali ga nisu upotrebili tokom prijavljenog incidenta.

Revolveri, polu-automatski pištolji, puške, karabini i puškomitraljezi bili su najčešće zaplenjene i trajno oduzete vrste oružja, i čine gotovo dve trećine svih takvih komada. Slede sačmarice (uključujući lovačko oružje) sa 18,6%, oružje za ispaljivanje manevarske municije sa 8,6% i automatske puške, laki mitraljezi i eksplozivne naprave sa 4,3%. U 2020. godini zaplenjeno je 14 blokova tritol eksploziva.

Tabela 6:

Vrste vatrenog oružja zaplenjenog i trajno oduzetog u slučajevima nasilja u porodici u % i komadima u Albaniji, 2019–2021

Revolveri i polu-automatski pištolji	22	31,4%
Puške, karabini i sačmarice (uključujući lovačko oružje)	13	18,6%
Puškomitraljez	22	31,4%
Automatske puške i laki mitraljezi	4	5,7%
Oružje za ispaljivanje manevarske municije	6	8,6%
Eksplozivne naprave	3	4,3%

Izvor: Ministarstvo unutrašnjih poslova Albanije

U **Bosni i Hercegovini** u istom periodu privremeno je zaplenjeno ukupno 849 komada vatrenog oružja u legalnom posedu. Dvadeset i dva komada vatrenog oružja u legalnom posedu privremeno je zaplenjeno u incidentima nasilja u porodici od 2019. do 2021. godine. Trideset komada vatrenog oružja zaplenjeno je u slučajevima nasilja u porodici u kojima je učinilac nasilja u porodici posedovao vatreno oružje, ali ga nije zloupotrebio.

U istom periodu trajno je oduzeto ukupno 362 komada vatrenog oružja u nelegalnom posedu, od čega je 38,4% konfiskovano u

incidentima nasilja u porodici (139 od 362). U 7 od 139 incidenata nasilja u porodici u kojima je trajno oduzeto vatreno oružje u nelegalnom posedu, učinilac je zloupotrebio oružje, dok je u 12 slučajeva učinilac posedovao vatreno oružje u nelegalnom posedu, ali ga nije upotrebio tokom prijavljenog incidenta.

U BiH je tokom izveštajnog perioda zaplenjeno ukupno 60 komada vatrenog oružja. Revolveri i polu-automatski pištolji bili su najčešće zaplenjivane i trajno oduzete vrste vatrenog oružja i njihov udeo je iznosio 41,7%, dok su puškomitraljezi i puške, karabini

i sačmarice (uključujući lovačko oružje) bili na drugom mestu sa po 23,3%. Oružje za ispaljivanje manevarske municije i eksplozivne naprave činili

su najmanji udeo zaplenjenog i trajno oduzetog oružja, sa udelom od 3,3%, odnosno 8,3%.

Tabela 7:

Vrste vatrenog oružja zaplenjenog i trajno oduzetog u slučajevima nasilja u porodici u % i komadima u BiH, 2019-2021

Revolveri i polu-automatski pištolji	25	41,7%
Puške, karabini i sačmarice (uključujući lovačko oružje)	14	23,3%
Puškomitraljez	14	23,3%
Automatske puške i laki mitraljezi	/	/
Oružje za ispaljivanje manevarske municije	2	3,3%
Eksplozivne naprave	5	8,3%

Izvor: Ministarstva unutrašnjih poslova Bosne i Hercegovine

5.2 Odobravanje, obnavljanje i oduzimanje dozvola za vatreno oružje uzimajući u obzir nasilje u porodici

Pored podataka o zaplenama i trajnom oduzimanju vatrenog oružja, analiza je takođe imala za cilj da pruži uvid u institucionalne postupke koji se odnose na odobravanje zahteva za izdavanje dozvola za vatreno oružje u vezi sa nasiljem u porodici. Kratak pregled kvantitativnih podataka u ovom odeljku dopunjen je uvidima u postojeće prakse koje su pružili stručnjaci i stručnjakinje uključeni u procese izdavanja dozvola za vatreno oružje.

U Albaniji je, između 2019. i 2021. godine, ukupno 679 stanovnika/ca podnelo zahtev za novu dozvolu za vatreno oružje. Muškarci su činili 99,3% podnosilaca zahteva, u poređenju sa 0,7% žena. Skoro jedna trećina zahteva je odbijena (216 od 674), pri čemu su muškarci činili 98,1% odbijenih podnosilaca. Tokom istog perioda, šest podnosilaca zahteva (0,9% od ukupnog broja) odbijeno je zbog okolnosti ili bezbednosnih razloga koji su ukazivali na potencijalnu zloupotrebu vatrenog oružja u nasilju u porodici; svih šest bile su žene. Pored

toga, u ovom periodu oduzeta je 31 dozvola po osnovu nasilja u porodici.

U **Bosni i Hercegovini**,⁴⁷ tokom izveštajnog perioda (2019-2021. godine), podneta su 24.072 nova zahteva za izdavanje dozvole za vatreno oružje, pri čemu su muškarci činili 97,8% (23.544), a žene 2,2% (528) podnosilaca. Podaci pokazuju da je od 24.072 podneta zahteva za nove dozvole u periodu od 2019 do 2021. godine odbijen 671 zahtev. Muškarci su činili 96% (645) odbijenih podnosilaca zahteva, u poređenju sa 4% žena (26). Tokom istog perioda, 134 podnosioca zahteva (0,6% od ukupnog broja) odbijeno je zbog prethodne krivične osude za nasilje u porodici ili prekršaja sa elementima nasilja u porodici; svi su bili muškarci. Pored toga, 107 podnosilaca zahteva (0,4% od ukupnog broja) – od kojih 102 muškarca i pet žena – odbijeno je zbog okolnosti ili bezbednosnih razloga koji ukazuju na potencijalni rizik od zloupotrebe vatrenog oružja u nasilju u porodici.

Tokom izveštajnog perioda, privremeno je zaplenjeno 2.416 komada vatrenog oružja u legalnom posedu – 998 u 2019, 783 u 2020. i 635 u 2021. godini.

Od 2019. do 2021. godine, pokrenuto je 2.659 postupaka za oduzimanje dozvola. U 2019. godini pokrenuto je 978 postupaka, broj se povećao na 1.002 u 2020, a smanjio na 679 u 2021. godini. Za muškarce je pokrenuto 97,2% postupaka, a za žene 2,8%.

Tokom izveštajnog perioda oduzeto je ukupno 3.169 dozvola/odobrenja za vatreno oružje. Prema dostavljenim podacima, nasilje u porodici se samo u izuzetnim slučajevima navodilo kao osnov za oduzimanje dozvole (ukupno 9 dozvola je oduzeto zbog nasilja u porodici). Tako mali brojevi mogli bi biti povezani sa praksama vođenja evidencije, jer ne sadrže uvek informacije o osnovu za oduzimanje dozvole, što zahteva dodatnu analizu.

U **Severnoj Makedoniji**, od 2019. do 2021. godine, ukupno 18.883 stanovnika/ca podnelo je zahtev za novu dozvolu za vatreno oružje. Muškarci su činili 99,3% (18.743) podnosilaca zahteva, u poređenju sa 0,7% žena (140). Gotovo trećina zahteva je odbijena (6.173 od 18.883), pri čemu su muškarci činili 99,7% odbijenih podnosilaca, a žene 0,3%.

Podaci o osnovima za odbijanje zahteva za izdavanje dozvole za vatreno oružje nisu bili dostupni, zbog čega nije bilo moguće utvrditi koliko često je nasilje u porodici navođeno kao razlog odbijanja.

Tokom izveštajnog perioda privremeno je zaplenjeno ukupno 386 komada vatrenog oružja u legalnom posedu, od čega je 24 privremeno zaplenjeno zbog nasilja u porodici (od ukupnog broja zaplena).

Tokom analiziranog perioda, pokrenuto je ukupno 386 postupaka za oduzimanje dozvola. U istom periodu, 29 dozvola oduzeto je zbog nasilja u porodici, pri čemu je 100% dozvola oduzeto muškarcima. Od ukupnog broja (386) pokrenutih postupaka za oduzimanje dozvola, 7,5% je oduzeto zbog nasilja u porodici. U 2019. godini oduzeto je 8 dozvola, u 2020. broj se povećao na 11, a u 2021. godini oduzeto je 10 dozvola zbog nasilja u porodici.

Ukupan broj podnosilaca zahteva za obnavljanje dozvola za vatreno oružje od 2019.

do 2021. godine iznosio je 6.064, od čega su 19 (0,31%) bile žene, a 6.045 (99,69%) muškarci. Podaci o broju odbijenih zahteva zbog prethodne krivične osude za nasilje u porodici ili prekršaja sa elementima nasilja u porodici nisu bili dostupni.

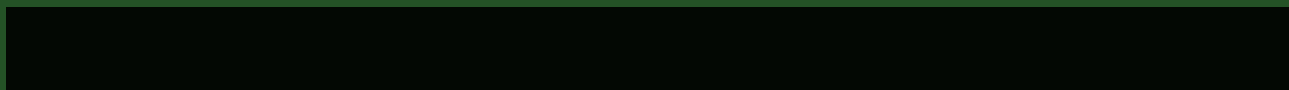
U **Crnoj Gori**, od 2019. do 2021. godine, ukupno 5.368 stanovnika/ca podnelo je zahtev za novu dozvolu za vatreno oružje. Muškarci su činili 97,2% podnosilaca, u poređenju sa 2,8% žena. Samo 0,9% zahteva je odbijeno (51 od 5.368), pri čemu su muškarci činili 92,2% odbijenih podnosilaca, a žene 7,8%. Podaci o osnovima za odbijanje zahteva nisu bili dostupni.

Tokom izveštajnog perioda, ukupno 3.493 lica je podnelo zahtev za obnovu dozvole za vatreno oružje, od čega 3.447 muškaraca i 46 žena. Od ukupnog broja muškaraca koji su podneli zahtev, 2,6% (89) je odbijeno. Nijedna žena koja je podnela zahtev nije bila odbijena. Tokom analiziranog perioda, pokrenuto je ukupno 19 postupaka za oduzimanje dozvola. Tokom izveštajnog perioda oduzeto je ukupno 5 dozvola za vatreno oružje, a sve su bile u vlasništvu muškaraca.

---

6. Poglavlje

Više od brojeva: kvalitativni uvidi u vatreno oružje i nasilje u porodici

U 2023. godini, SEESAC je organizovao 15 fokus grupnih diskusija i prikupio uvide od 68 policijskih službenika i službenica, uključujući one koji rade na slučajevima nasilja u porodici i one odgovorne za odobravanje zahteva za izdavanje dozvola za vatreno oružje, kao i od predstavnica 17 ženskih organizacija. Primarni cilj prikupljanja kvalitativnih podataka bio je da se obezbedi dublje razumevanje načina na koji vatreno oružje utiče na žrtve nasilja u porodici, sa posebnim fokusom na aspekte koje kvantitativni podaci često ne uspevaju da obuhvate. Diskusije

su se detaljno bavile rizicima povezanim sa vatrenim oružjem, institucionalnim procedurama i uključivale su preporuke praktičara/ki za unapređenje postojećih praksi.

Glavni nalazi fokus grupa organizovani su u tri tematske celine:

1. Uloga vatrenog oružja u kontekstu nasilja u porodici,
2. Institucionalni odgovor na zloupotrebu vatrenog oružja,
3. Postupci odobravanja zahteva za izdavanje dozvola za vatreno oružje i nasilje u porodici.

6.1 Uloga vatrenog oružja u nasilju u porodici

Učesnici/ce u fokus grupama istakli su duboki i višestruki uticaj vatrenog oružja na bezbednost i dobrobit žrtava nasilja u porodici, kao i specifične

rizike koje vatreno oružje predstavlja u takvom kontekstu.

6.1.1 Prinuda, kontrola i prepreke za prijavljivanje

Vatreno oružje služi kao sredstvo prinude i kontrole unutar nasilnih odnosa, te učvršćuje neravnotežu moći i rodnu hijerarhiju. Predstavnice ženskih organizacija iz regiona naglasile su da i samo prisustvo vatrenog oružja predstavlja snažno sredstvo pomoću kojeg učinioci mogu da vrše kontrolu, ističući da se zloupotreba vatrenog oružja ne sme usko definisati samo kroz otvorene pretnje, telesne povrede, napade ili femicid. Učesnici/ce su naveli brojne slučajeve u kojima su učinioci koristili vatreno oružje kako bi zastrašili žene, pretili im direktno ili indirektno, pokazujući da su sposobni da nanese ozbiljnu štetu.

Prisustvo vatrenog oružja dodatno smanjuje verovatnoću da će žrtve prijaviti nasilje, što dovodi do konstantno niskog nivoa prijavljivanja slučajeva nasilja u porodici. Žene se često uzdržavaju od prijavljivanja nasilja u porodici, naročito kada je vatreno oružje u igri, zbog straha od eskalacije nasilja i odmazde učinioca. Često, primarni cilj žrtava nije da gone učinioca, već da zaustave nasilje. Mnoge žrtve pomenu prisustvo vatrenog oružja tek kada se osećaju dovoljno bezbedno, na primer, u prihvatilištima ili tokom poverljivih razgovora sa predstavnicama ženskih organizacija ili pripadnicima/cama policije.

Zabeleženi su i slučajevi kada žene nisu izričito navele da je oružje prisutno – često u nelegalnom posedu – ali su izrazile strah da njihov partner namerava da ih povredi ili ubije, što ukazuje na potrebu da policijski službenici/ce posvete posebnu pažnju ovakvim situacijama.

Usled prisustva vatrenog oružja i straha od njegove zloupotrebe, nasilje se često ne prijavljuje u početnoj fazi, što dovodi do još težih posledica po žrtve. Kao što su učesnici/ce fokus grupa istakli, žene obično prijavljuju nasilje tek kada osećaju da su njihovi životi ili životi njihove dece u neposrednoj opasnosti.

To se odnosi i na neprijavljivanje nelegalnog vatrenog oružja, pri čemu žrtve ne otkrivaju ključne informacije iz straha. Žrtve su često vođene potrebom da zaustave nasilje, a istovremeno ih brinu moguće pravne posledice za učinioca i rizik od odmazde. Neki učesnici/ce su naveli da bi u takvom kontekstu ženske organizacije mogle igrati važnu ulogu tako što bi smanjile pritisak na žrtve i obavestile organe za sprovođenje zakona o mogućem prisustvu vatrenog oružja. Predstavnice ženskih organizacija navele su da im žene žrtve često pomijaju prisustvo vatrenog oružja, ali odbijaju da to pomenu kada razgovaraju

sa policijom. Dodatno, pomenule su situacije u kojima su žene normalizovale prisustvo vatrenog oružja u svojim domovima i nisu ga doživljavale kao pretnju. Zabeleženi su slučajevi u kojima su žene prilikom kontakta sa policijom inicijalno prećutale informacije o oružju, u nadi da će se nasilje zaustaviti, a tek kasnije, kada bi se ono nastavilo, otkrivale su da je učinilac nasilja bio naoružan. Dodatno, neke žene nisu ni bile svesne prisustva vatrenog oružja u svojim domovima, naročito kada je reč o oružju u nelegalnom posedu.

Učesnici/ce iz policije i ženskih organizacija složili su se da i komšije, kao i članovi zajednice, često oklevaju da prijave nasilje i prisustvo oružja zbog brige za sopstvenu bezbednost i moguće odmazde.

Nedostatak delotvorne podrške od strane porodice, neposrednog okruženja i institucija može dovesti do izolacije žrtava. Žrtve se često osećaju uskraćeno za podršku od strane porodice, organa za sprovođenje zakona i socijalnih službi, što stvara nepoverenje koje ih odvraća od prijavljivanja nasilja u porodici. Ekonomska zavisnost takođe značajno doprinosi nedovoljnom prijavljivanju nasilja u porodici.

6.1.2 Kulturološki značaj i normalizacija držanja vatrenog oružja

Kulturološki značaj koji se pridaje vatrenom oružju kao delu muškog identiteta može dodatno otežati prijavljivanje nasilja u porodici i zloupotrebe vatrenog oružja. Učesnici/ce, naročito iz Crne Gore, naglasili su da se vatreno oružje često posmatra kao sastavni deo muškog identiteta, dominantnog shvatanja maskuliniteta ili kao neizostavni element porodične tradicije i nasleđa. Na primer, uverenje da domaćinstvo nije potpuno bez oružja može dovesti do toga da se prijavljivanje vatrenog oružja smatra „neoprostivim“ činom za ženu. Ova normalizacija

vatrenog oružja obeshrabruje prijavljivanje, jer se takav čin doživljava kao izdaja porodičnih vrednosti ili tradicije, što ženama koje žive u nasilnim odnosima dodatno otežava prijavljivanje zloupotrebe vatrenog oružja. Ovo je u skladu sa ranijim istraživanjima SEESAC-a,⁴⁸ koja ukazuju da stepen u kojem vatreno oružje oblikuje rodne konstrukte – naročito percepcije muževnosti i maskuliniteta – direktno utiče na delotvornost kontrole malokalibarskog i lakog oružja i sprovođenje relevantnih normativnih okvira.

6.1.3 Vatreno oružje kao faktor rizika

Široka dostupnost vatrenog oružja predstavlja značajan rizik u kontekstu nasilja u porodici. Žrtve često prijavljuju pretnje ubistvom, ističući da mnogi učinioci lako mogu doći do vatrenog oružja, bilo kupovinom ili pozajmljivanjem. Učesnici/ce iz Bosne i Hercegovine naglasili su da veliki broj nepredatih komada oružja koji su ostali u civilnom posedu nakon prošlih sukoba dodatno povećava njegovu dostupnost. Takođe su ukazali na vezu između posttraumatskog stresnog poremećaja (PTSP) kod muškaraca i učestalosti nasilja u porodici. Policijski službenici/ce su istakli uzajamno delovanje rasprostranjenog patrijarhalnog miljea i široke

dostupnosti vatrenog oružja kao faktora koji pogoršavaju nasilje u porodici. Takođe je primećeno da se lovačko oružje, iako vrlo rasprostranjeno, često ne doživljava kao opasno, uprkos čestim nesrećama izazvanim ljudskom greškom tokom lova i konzumiranjem alkohola.

Vatreno oružje predstavlja značajan faktor rizika za eskalaciju nasilja do smrtnog ishoda, naročito kada žene pokušaju da napuste učinioca nasilja. Vatreno oružje i eksplozivi se koriste i za ponovno uspostavljanje kontrole nad žrtvom kada učinilac nasilja oseti gubitak moći.

U jednom slučaju iz Bosne i Hercegovine, žena koja je pokušala da napusti nasilnog

partnera i otišla je kod svojih roditelja suočila se sa pretnjom učinioca da će aktivirati bombu ako se ne vrati, što ilustruje kako se vatreno oružje i eksplozivne naprave mogu koristiti za zastrašivanje i kontrolu. Ženska organizacija iz Crne Gore dokumentovala je slučaj u kojem je muž, tokom svađe, izvadio pištolj iz fioke i usmrtio suprugu nakon što je zapretila da će ga napustiti. U Severnoj Makedoniji, učinilac koji je ranije prijavljivao zbog verbalnih pretnji supruzi, ubio ju je lovačkom puškom nakon što je pokušala da napusti brak. Lokalna policija je bila upoznata sa činjenicom da on poseduje vatreno oružje, ali ga nije oduzela tokom ranijih istraga. Drugi dokumentovani slučajevi pokazali su da i oružje u legalnom posedu može dovesti do eskalacije nasilja koje bi inače ostalo bez smrtnog ishoda, naglašavajući da smrtonosnost vatrenog oružja povećava verovatnoću od fatalnog ishoda. Pored

smrtnih ishoda, ženske organizacije su istakle da prisustvo vatrenog oružja značajno povećava strah žena od silovanja i seksualnog nasilja.

Vatreno oružje ima i teške posledice po druge članove porodice i zajednicu, uključujući decu, što se često zanemaruje. U jednom slučaju, nakon ubistva praćenog samoubistvom učinioca u kojem je nasilni suprug ubio partnerku vatrenim oružjem, a potom oduzeo sebi život, njihov sin je takođe izvršio samoubistvo usled psiholoških posledica koje je pretrpeo.

Vatreno oružje dodatno umanjuje sposobnost žena da pruže otpor. Jedna učesnica je opisala incident u kojem je učinilac, dok je žrtvi pružao telefon da pozove policiju, uperio pištolj u nju i zapretio da će je ubiti u roku od nekoliko sekundi, jasno joj stavljajući do znanja da je niko neće zaštititi, jer bi policiji bilo potrebno pet minuta da stigne.

6.1.4 Specifični izazovi za ranjive grupe

Žene iz ranjivih grupa – kao što su žene koje žive u ruralnim područjima, žene sa invaliditetom ili Romkinje – suočavaju se sa specifičnim izazovima u vezi sa prijavljivanjem nasilja, a informacije o njihovoj izloženosti zloupotrebi vatrenog oružja ostaju na niskom nivou. U ruralnim područjima, zbog simboličnog i praktičnog značaja koji se pripisuje vatrenom oružju, kao i zbog upornog verovanja da je nasilje u porodici privatna stvar, prijavljivanje prisustva vatrenog oružja često se smatra neoprostivim činom. Situaciju dodatno otežava slabo prisustvo policije u ruralnim sredinama.

Poteškoće u prijavljivanju su naročito izražene kod žena sa invaliditetom i Romkinja, koje trpe višestruke oblike diskriminacije, što beg iz ciklusa nasilja čini gotovo nemogućim.

Kod žena sa invaliditetom posebno je istaknuta njihova česta zavisnost od učinilaca nasilja u zadovoljavanju osnovnih potreba. Kao opšta prepreka, često je pominjana i ekonomska zavisnost od učinioca nasilja. Kulturna stigmatizacija često sprečava žrtve iz ranjivih grupa da prijave pretnje povezane sa vatrenim oružjem.

Učesnici/ce su ukazali i na slučajeve žena i devojaka žrtava nasilja koje se istovremeno suočavaju sa problemima sa mentalnim zdravljem, napominjući da često postoji manjak informacija o tome gde ih uputiti za dalju pomoć. Nedostatak specijalizovanih prihvatilišta koja nude prilagođene usluge za takve osobe dodatno otežava pružanje podrške.

6.1.5 Pripadnici sektora bezbednosti kao učinioci

Tokom diskusija u fokus grupama, i policijski službenici/ce i predstavnice ženskih organizacija ukazali su na ozbiljnost slučajeva u kojima su učinioci nasilja u porodici policajci ili pripadnici/ce bezbednosnih službi. Žrtvama je posebno teško prijaviti ovakve slučajeve

zbog profesionalnog statusa, institucionalnog položaja i pristupa vatrenom oružju koji učinioci imaju. U pojedinim situacijama, takvi učinioci često uživaju i neformalnu zaštitu i izbegavaju odgovornost. Zabeleženi su konkretni incidenti u kojima su pripadnici/ce bezbednosnih službi

koristili službeno ili lično vatreno oružje za pretnje partnerkama ili članovima porodice. Razmatrana je potreba redovnih psiholoških

procena i podrške za policijske službenike/ce kako bi se sprečile negativne posledice.

6.2 Institucionalni odgovor na zloupotrebu vatrenog oružja u nasilju u porodici

6.2.1 Postupanje policije i procena rizika

Zabeležen je značajan napredak u zakonodavstvu i politikama novijeg datuma usmerenim na suzbijanje nasilja u porodici, posebno u vezi sa zloupotrebom vatrenog oružja. Protokoli organa za sprovođenje zakona usvojeni širom regiona, zajedno sa pratećim alatima za procenu rizika, prepoznaju vatreno oružje kao faktor rizika, iako u različitom stepenu, i pružaju smernice o policijskim procedurama.

Prilikom reagovanja na slučajeve nasilja u porodici, policijski službenici/ce redovno proveravaju registre oružja kako bi utvrdili da li prijavljeno lice ima vatreno oružje u legalnom posedu. Službenik/ca koji postupa takođe treba da pribavi informacije o tome da li je oružje bilo upotrebljeno, da li je prećeno upotrebom oružja i gde se oružje nalazi u trenutku prijavljivanja. Kao deo standardne procedure, od žrtve se traži informacija o tome da li učinilac poseduje vatreno oružje, iako to nije uvek slučaj, a uočene su i razlike u načinu postupanja u regionu. Ukoliko se utvrdi da učinilac ima vatreno oružje u legalnom posedu, ono se oduzima odmah po dolasku policije, zajedno sa dozvolom za vatreno oružje, koje učinioци često dobrovoljno predaju. Nakon toga se pokreće redovan administrativni postupak u skladu sa zakonima o oružju.

Ako policija posumnja da učinilac ima vatreno oružje u nelegalnom posedu, na osnovu informacija dobijenih od žrtve ili iz drugih izvora, pokreće se pretres radi oduzimanja oružja. Policijski službenici/ce su istakli da žrtve često ne prijavljuju oružje zbog straha od odmazde ili zato što nisu upoznate sa tim da učinilac ima vatreno oružje u nelegalnom posedu. Policijski službenici/ce iz Severne Makedonije podelili su primere iz prakse u kojima žrtva nije znala da učinilac poseduje vatreno oružje, ali je

učinilac pretio da će ga upotrebiti, izazivajući strah kod žrtve.

Učesnici/ce sa Kosova su ukazali na problem da pojedinci mogu imati vatreno oružje u nelegalnom posedu, pored zakonski važećih dozvola. Izrazili su zabrinutost zbog mogućnosti da pojedinci poseduju više komada vatrenog oružja (nelegalno) nego što im je zakonom dozvoljeno. Podeljeni su primeri situacija iz regiona u kojima je predat samo jedan komad vatrenog oružja, dok je ostatak oružja ostao sakriven. U jednom slučaju, policija je prilikom dolaska na mesto stanovanja radi oduzimanja pištolja u nelegalnom posedu otkrila i zaplenila više komada oružja.

Postoje naznake da policijski službenici/ce takođe proveravaju da li i drugi članovi porodice koji žive u istom domaćinstvu poseduju vatreno oružje. Međutim, čini se da u regionu postoje značajne razlike u ovim praksama, što ukazuje na potrebu za daljom standardizacijom kako bi se delotvorno smanjili rizici od zloupotrebe vatrenog oružja. Neki policijski službenici/ce izrazili su dileme u vezi sa pravnim osnovom za oduzimanje oružja u posedu drugih članova porodice, čak i u situacijama kada je žrtva prijavila prisustvo vatrenog oružja u domaćinstvu. Drugi su, za razliku, istakli da redovno oduzimaju sve vatreno oružje koje se nalazi u domaćinstvu. Uprkos razlikama u praksi, učesnici/ce fokus grupa uglavnom su se složili oko važnosti provere toga da li drugi članovi porodice poseduju vatreno oružje, posebno imajući u vidu veliki broj velikih porodica ili domaćinstava u kojima više porodica živi zajedno.

U pojedinim slučajevima, učesnici/ce su predložili sprovođenje pretresa u svakom prijavljenom slučaju nasilja u porodici. Pošto to

u praksi nije izvodljivo, neki su preporučili da se to radi barem u slučajevima povratnika. Pravilno određivanje trenutka za sprovođenje pretresa od suštinskog je značaja za delotvornost policijskog odgovora i zaštitu žrtava. Takođe je primećeno da odlaganje pretresa prostorija često omogućava učiniocima da sakriju vatreno oružje, čime se dodatno umanjuje delotvornost zaštitnih mera. Zakasnela i neadekvatna reakcija policije dodatno ugrožava bezbednost žrtve. Ženske organizacije su podelile primere u kojima je policija odlagala oduzimanje vatrenog oružja, što je omogućilo učiniocima da sakriju oružje čak i nakon prijave nasilja.

Uprkos ostvarenom napretku, u regionu su i dalje su prisutni brojni izazovi. Iako je procena rizika obavezna, postoje naznake da se ona ne sprovodi dosledno u svakom prijavljenom slučaju nasilja u porodici ili se sprovodi neadekvatno. Izražena je zabrinutost da se obrazac za procenu rizika često popunjava na osnovu lične procene, koja može biti pod uticajem tradicionalnog razmišljanja i patrijarhalnog mentaliteta, što umanjuje delotvornost postupanja institucija uključenih u slučajeve nasilja u porodici. Ispravna procena rizika je od suštinske važnosti

za sprečavanje negativnih ishoda i zaštitu osoba koje su preživele nasilje. Sličan stav izneli su i predstavnici/ce ženskih organizacija, koji su naglasili da procena rizika, kada je pažljivo sprovedena, ima ključnu ulogu u zaštiti žrtava. Međutim, uspešnost procene često zavisi od lične posvećenosti i razumevanja policijskih službenika/ca koji je sprovode, što ukazuje na potrebu za sistemskom standardizacijom i kontinuiranom izgradnjom kapaciteta. Procena rizika se ponekad sprovodi neadekvatno po principu štrikiranja stavki sa spiska, bez detaljnog ispitivanja situacije ili postavljanja ključnih dodatnih pitanja. Nedostatak obuka o rodno osetljivom pristupu usmerenom na žrtve otežava sprovođenje procedura. Učesnici/ce su predložili organizovanje adekvatne obuke za policijske službenike/ce, formiranje specijalizovanih jedinica za postupanje u slučajevima nasilja u porodici, kao i primenu protokola koji bi prioritet dali bezbednosti i dobrobiti žrtava.

U Crnoj Gori, redovni sastanci stručnjaka/kinja koji rade na slučajevima nasilja u porodici doveli su do češćeg oduzimanja oružja u takvim slučajevima, čime se obezbeđuje da oružje ne bude vraćeno učiniocima.

6.2.2 Izazovi u upravljanju informacijama

Policijski službenici/ce su često isticali da, prema važećoj proceduri, nisu redovno obavestavani o tome da li je zaplenjeno oružje vraćeno učiniocu ili je trajno oduzeto. Naglašavali su značaj toga da ih kolege/inice iz odeljenja za upravne poslove redovno informišu o ishodima, kako bezbednost preživelih, ali i policijskih službenika/ca i drugih pružalaca usluga uključenih u određeni slučaj, ne bi bila ugrožena.

Poseban izazov koji navode policijski službenici/ce odnosi se na njihov pristup registrima oružja i održavanje ažurnosti baza podataka o posedovanju vatrenog oružja. U nekim slučajevima, ukazivali su na to da baze podataka mogu biti zastarele, nedostupne dvadesetčetiri časa policijskim službenicima/cama na terenu ili nepotpune, posebno u vezi sa starijim ili neregistrovanim oružjem.

U Crnoj Gori, elektronska baza oružja u legalnom posedu uvedena je između 1993. i

1995. godine. Međutim, značajan broj oružja u posedu civila nije bio uključen u ove elektronske registre. Pored toga, problemi kao što su migracije ili smrt vlasnika oružja doveli su do toga da vatreno oružje ostaje u domaćinstvima bez odgovarajuće dokumentacije. Na primer, stanovnici mogu posedovati oružje koje su ostavili preminuli članovi porodice ili rodbina koja se preselila u drugi grad ili državu. Iako postoje evidencije koje je Ministarstvo unutrašnjih poslova ručno vodilo u to vreme, policijski službenici/ce koji se bave slučajevima nasilja u porodici nemaju pristup tim evidencijama. Na Kosovu, svaki region ima svoju kancelariju za izdavanje dozvola za vatreno oružje, koje dobro saraduje sa policijom. Međutim, nedostatak jedinstvenog informacionog sistema za oružje za koje je izdata dozvola otežava praćenje i nadzor vatrenog oružja u legalnom posedu. U Severnoj Makedoniji, napori za privremeno oduzimanje

oružja u legalnom posedu otežani su zbog elektronskog sistema registrovanja vatrenog oružja, koji je često zastareo ili nedostupan policijskim službenicima/cama.

Značajna zabrinutost koju su istakli neki policijski službenici/ce odnosi se i na kapacitet za bezbedno skladištenje zaplenjenog ili trajno oduzetog oružja, budući da nemaju sve policijske stanice adekvatne prostorije za skladištenje.

6.2.3 Kapacitet i međusektorska saradnja

Čest izazov je nedostatak policijskog osoblja posebno obučenog za postupanje u slučajevima nasilja u porodici, što je dodatno pogoršano visokim fluktuacijama zaposlenih, jer novi službenici/ce zahtevaju obuku, što negativno utiče na napredak u policijskim procedurama. Kako bi se odgovorilo na taj izazov, učesnici/ce su istakli potrebu za unapređenom obukom policijskih službenika/ca, formiranjem specijalizovanih jedinica tamo gde one ne postoje i uvođenjem protokola koji daju prioritet bezbednosti i dobrobiti žrtava. Naglasili su značaj toga da zaposleni/e u organima za sprovođenje zakona prepoznaju ozbiljnost nasilja u porodici i primenjuju mere za delotvornu zaštitu i podršku žrtvama.

Postoje i izazovi u međusektorskoj saradnji, naročito sa zdravstvenim ustanovama, centrima za socijalni rad (CSR) i tužilaštvom. Pravovremena saradnja sa tužilaštvom je ključna za delotvorno sprovođenje pretresa. Zdravstveni radnici/ce često oklevaju da prijave povrede povezane sa nasiljem u porodici, pozivajući se na poverljivost podataka pacijenata ili strah od dodatnog komplikovanja porodične situacije, što predstavlja prepreku za rano otkrivanje i blagovremenu intervenciju, posebno u slučajevima koji uključuju vatreno oružje. Zdravstveni radnici na prvoj liniji takođe često nisu svesni rizika koje nosi posedovanje vatrenog oružja u domaćinstvima sa nasiljem.

Izazovi u koordinaciji između policije, centara za socijalni rad, tužilaca i zdravstvenih ustanova, kao i nedostatak jedinstvene baze

podataka za praćenje slučajeva nasilja u porodici i posedovanja vatrenog oružja između institucija, i dalje predstavljaju uporne probleme u svim jurisdikcijama, što podriva napore za sveobuhvatnu procenu rizika i praćenje intervencija.

U Albaniji, lokalni koordinatori za borbu protiv nasilja u porodici, koji su deo Koordinacionog mehanizma za upućivanje za slučajeve nasilja u porodici, koriste bazu podataka na internetu pod nazivom REVALB, koja predstavlja sistem za praćenje slučajeva nasilja u porodici preko interneta, i koja se koristi i na lokalnom i na centralnom nivou od strane Ministarstva zdravlja i socijalnih pitanja. Baza uključuje opciju da pokaže da li učinilac poseduje vatreno oružje ili ne. REVALB olakšava sprovođenje procene rizika i omogućava bolju međuagencijsku komunikaciju i koordinaciju, čime se slučajevi delotvornije prate.

Istaknuti su primeri međusobno korisne saradnje između institucija i organizacija civilnog društva (OCD). Ženske organizacije su saradivale sa policijom na identifikaciji rizika, pružale podršku u sprovođenju zaštitnih naloga i pomagale žrtvama.

Složeni slučajevi nasilja u porodici takođe ostavljaju posledice na same službenike/ce. Učesnici/ce su se složili da je njihov rad mentalno i fizički izazovan i stresan. Saglasili su se i da policijski službenici/ce treba da prolaze periodične psihološke procene, te da neki možda nisu podobni za nošenje službenog oružja.

6.2.4 Odgovor pravosudnog sistema

Istaknuta je prekomerna dužina trajanja postupaka za krivična dela učinjena kao rezultat nasilja u porodici, što predstavlja rizik da će žrtva ponovo biti napadnuta, jer trajno oduzimanje

oružja nije garancija da učinilac neće nabaviti novo.

Zabrinjavajuća je mogućnost vraćanja privremeno oduzetog vatrenog oružja učiniocima

koji nisu pravosnažno osuđeni. Iako su neki učesnici/ce napomenuli da je u praksi teško vratiti trajno oduzeto vatreno oružje čak i nakon odustajanja od krivičnog gonjenja (zbog pritiska žrtve ili pomirenja), podeljeni su i primeri suprotne prakse.

Učesnici/ce su naglasili potrebu za daljim praćenjem odgovora pravosudnog sistema. Ženske organizacije su istakle problem popustljivosti i neefikasnosti sudova u rešavanju predmeta u krivičnim delima koja uključuju vatreno oružje

i nasilje u porodici. Visoke stope uslovnih kazni, kao na primer u 65% slučajeva nasilja u porodici u Bosni i Hercegovini, šalju obeshrabujuću poruku žrtvama, ohrabruju učinioce i ukazuju na slabu primenu zakonodavnog okvira. Sudovi često uzimaju u obzir olakšavajuće okolnosti, čak i kada je vatreno oružje izričito povezano sa nasiljem. Takođe, sudovi često ne nalažu hitno oduzimanje vatrene oružja u okviru zaštitnih naloga, čime se ograničava delotvornost pravnih intervencija.

6.3 Regulisanje legalnog civilnog posedovanja vatrene oružja: Odobravanje i oduzimanje dozvola

6.3.1 Zakonodavni okvir i bezbednosne provere

U zakonima o oružju i zakonima o zaštiti od nasilja u porodici postoje robusne zakonske odredbe koje za cilj imaju sprečavanje zloupotrebe vatrene oružja. Prevencija se prvenstveno postiže **ograničavanjem pristupa** podnosiocima zahteva koji su izvršili ili za koje postoji rizik da će izvršiti nasilje u porodici, kao i **oduzimanjem vatrene oružja i dozvola** u slučajevima kada dođe do nasilja u porodici.

Zakonodavstvo o vatrene oružju utvrđuje sveobuhvatne kriterijume podobnosti, u kojima se zahteva da podnosioci zahteva za dozvole za vatreno oružje nisu ranije krivično osuđivani – između ostalog za nasilje u porodici – niti osuđivani za prekršaje sa elementima nasilja, kao i da se protiv njih ne vode takvi postupci. Zahtev će biti odbijen ako postoje okolnosti koje ukazuju na mogućnost zloupotrebe vatrene oružja, između ostalog u kontekstu nasilja u porodici. Ako civil već poseduje oružje, pojava bilo koje od ovih okolnosti dovodi do zaplene vatrene oružja i pokretanja postupka za oduzimanje dozvole.

Standardne procedure za razmatranje zahteva su detaljno regulisane. Po prijemu zahteva, pokreće se sistematska i sveobuhvatna bezbednosna provera, koja se oslanja na više izvora informacija, uključujući krivične i prekršajne evidencije, operativne policijske evidencije i druge zvanične baze podataka. Zaštitne mere izrečene u skladu sa zakonima o

zaštiti od nasilja u porodici uglavnom se uzimaju u obzir tokom bezbednosnih provera u regionu, ali službenici/ce iz Severne Makedonije naveli su da se prijave registrovane u policiji ili privremene zaštitne mere koje je izrekao građanski sud u slučajevima nasilja u porodici ne uzimaju u obzir.

Opšti utisak učesnika/ca fokus grupa jeste da postojeći zakonodavni okvir pruža dovoljno osnova za delotvorno sprečavanje zloupotrebe. Na primer, u Albaniji je primena posebno stroga, pa se zahtevi odbijaju na osnovu bilo koje indikacije ili evidencije o nasilju u porodici, čak i bez pravosnažne presude. Učesnici/ce u toj jurisdikciji naveli su primere odbijanja dozvola za vatreno oružje na osnovu „narušenih porodičnih odnosa“ ili čak nepotpune dokumentacije.

Prakse u vezi sa brisanjem krivičnih osuda i njihovim uticajem na zahteve za izdavanje dozvola za vatreno oružje razlikuju se širom Zapadnog Balkana. U Albaniji, prethodne osude automatski diskvalifikuju podnosioca, čak i ako je rehabilitovan. U Bosni i Hercegovini, brisane osude mogu biti evidentirane tokom bezbednosnih provera, ali ne mogu same po sebi biti osnov za odbijanje, iako službenici/ce mogu smatrati sklonost ka nasilju faktorom rizika. U Crnoj Gori su izražene zabrinutosti da muškarac osuđen za nasilje u porodici može ponovo dobiti pristup vatrene oružju ako se osuda izbriše iz njegovog krivičnog dosijea. Na Kosovu, lica

stiču pravo za podnošenje zahteva za dozvolu nakon izdržane kazne, osim ako je delo zvanično brisano.

U upravnim žalbama, odluke donete u prvom stepenu često se poništavaju jer operativne evidencije i bezbednosne provere nemaju istu težinu kao osuđujuće presude, a često ne postoji konkretan dokaz da će vatreno oružje biti zloupotrebljeno. Predloženo je da se, u slučajevima pravosnažno osuđenih osoba, određene osuđujuće presude, poput onih za krivična dela nasilne i seksualne prirode, nikada ne brišu iz evidencije.

Širom regiona istaknuta je važnost temeljnih bezbednosnih provera, koje prevazilaze proveru administrativnih baza podataka i uključuju terenske posete i razgovore. Tokom bezbednosne provere, policijski službenici/ce moraju proveriti da li postoje druge okolnosti koje ukazuju na mogućnost zloupotrebe vatrene oružja, poput zloupotrebe droga i alkohola, narušenih porodičnih odnosa i sa komšijama, nasilnog i agresivnog ponašanja i poremećaja u ponašanju. Osim na Kosovu, gde bezbednosne provere obuhvataju samo proveru administrativnih baza podataka, u drugim jurisdikcijama one uključuju terenske posete i razgovore, iako postoje značajne razlike u praksi među jurisdikcijama u regionu.

Posebno je naglašena važnost sprovođenja terenskih poseta i razgovora sa članovima porodice, s obzirom na to da većina slučajeva nasilja u porodici ostaje neprijavljena i ne može se delotvorno proveriti samo putem krivičnih ili prekršajnih evidencija. Pouzdana procena zahteva da bezbednosne provere uzmu u obzir ove specifičnosti i da se ne ograniče isključivo na informacije iz baza podataka.

Bezbednosnu proveru sprovodi policijska jedinica prema mestu prebivališta podnosioca zahteva. U situacijama kada postoji indicija da je podnosilac zahteva nasilan, ali nasilje nikada nije prijavljeno, policijski službenik/ca koji sprovodi proveru ima ključnu ulogu tako što u izveštaju navodi da podnosilac ima istorijat nasilnog i agresivnog ponašanja. Učesnici/ce su, međutim, upozorili da se provere često ne sprovedu temeljno, pri čemu se fokus stavlja na odnose sa komšijama, a ne sa članovima porodice.

Učesnici/ce su istakli značaj adekvatnog definisanja ključnih pojmova, posebno

„narušenih porodičnih odnosa“, radi pravilne procene i smanjenja subjektivnosti i pristrasnosti. Složili su se da policijski službenici/ce moraju biti senzibilisani na problem nasilja u porodici da bi proveru sprovedli na odgovarajući način. U nekim jurisdikcijama provere uključuju razgovore sa opštinskim rukovodstvom, članovima uže porodice, komšijama, saradnicima i kolegama, kako bi se umanjila subjektivnost pojedinačnog policijskog službenika/ce. Zaključeno je da velika odgovornost leži na službenicima koji sprovode provere, s obzirom na to da se konačna odluka često zasniva na njihovom mišljenju. Ove provere zahtevaju specifične veštine i kapacitete i treba ih sprovoditi kao kontinuirani proces, a ne završavati u jednom danu. Uprkos važnosti terenskih provera za adekvatnu i sveobuhvatnu procenu, u mnogim slučajevima nedostaju smernice za sprovođenje takvih poseta i razgovora, što ostavlja prostor za subjektivnost i propuste.

Bliska saradnja između službenika/ca koji razmatraju zahteve za izdavanje dozvola i onih koji sprovode bezbednosne provere od ključnog je značaja za donošenje pouzdanih odluka, iako često izostaje. Centri za socijalni rad ili ženske organizacije mogu biti kontaktirani, ali odluku od tome donosi službenik/ca i ne postoji zakonska obaveza. Istaknuti su primeri proaktivnih pristupa, poput sastavljanja liste učinilaca nasilja u porodici povratnika i njenog prosljeđivanja Upravi za upravne poslove radi pokretanja postupaka trajnog oduzimanja oružja ili kao mere predostrožnosti za buduće zahteve za izdavanje dozvola.

Službenici/ce koji rade na odobravanju zahteva za izdavanje dozvola ističu da treba biti oprezan sa podnosiocima koji navode formalni razlog za držanje vatrene oružja, ali mogu imati skrivene motive, te je potrebno izvršiti razumne provere opravdanosti držanja oružja.

Postupak obnavljanja dozvole za vatreno oružje zahteva pažnju kako bi se osiguralo da lice i dalje ispunjava uslove za držanje vatrene oružja. Pojednostavljene procedure obnavljanja dozvole mogu propustiti da otkriju promene u okolnostima nosioca dozvole. Stoga bi proces obnavljanja trebalo da bude sveobuhvatan i da obuhvata razgovore i ponovne procene, slične onima koje se sprovode tokom prvobitnog izdavanja dozvole.

U nekim jurisdikcijama primećen je porast broja žena koje podnose zahteve za izdavanje dozvola za vatreno oružje, ponekad kako bi nasledile vatreno oružje svojih očeva ili zato što

njihovi partneri ne ispunjavaju zakonske uslove, što potencijalno ukazuje na trend kupovine preko posrednika.

6.3.2 Procena zdravstvene sposobnosti

Postupak izdavanja lekarskih uverenja za odobravanje zahteva za izdavanje dozvola za vatreno oružje uključuje brojne izazove. Učestali problem predstavlja nedostatak standardizovanih i rigoroznih zdravstvenih procena. U nekim jurisdikcijama podnosioci zahteva mogu izbeći detaljne zdravstvene provere plaćanjem pregleda u privatnim zdravstvenim ustanovama, gde često dobijaju uverenja brzo i bez adekvatnog zdravstvenog pregleda. Učesnici/ce su često naglašavali potrebu za specijalizovanim institucijama i većom odgovornošću zdravstvenih radnika/ca kako bi se osiguralo da procene zdravstvene sposobnosti budu temeljne i pouzdane.

Saradnja između policije i zdravstvenog sistema u praćenju promena mentalnog zdravlja nosilaca dozvola za vatreno oružje razlikuje se među jurisdikcijama i često je nedovoljna. U nekim jurisdikcijama, iako zakon nalaže lekarima da obaveste policiju ako dođe do značajnih promena zdravstvenog stanja nosioca dozvole, to se u praksi retko dešava. Ovaj nedostatak komunikacije proizlazi iz sistemskih slabosti, kao što je nepostojanje integrisanih baza podataka, što ukazuje na potrebu za sistemskim pristupom u kojem bi lekari prijavljivali sve promene zdravstvenog stanja koje mogu uticati na sposobnost za držanje vatrenog oružja.

6.3.3 Praćenje načina čuvanja, obnavljanje i opravdanost

Prakse koje se odnose na kontrolu bezbednog čuvanja oružja značajno se razlikuju i često se oslanjaju na reaktivne, a ne na proaktivne mere. Iako zakon propisuje bezbedno čuvanje, provere se obično sprovode samo nakon prijava nasilja ili kršenja propisa. Zabeleženi su slučajevi neadekvatnog čuvanja, ali je kontrola primene propisa sporadična. Inspekcije su retke zbog

nedostatka resursa i uglavnom se pokreću po prijavama, a ne redovno. Albanija predstavlja primer dobre prakse, jer se godišnjim planom inspekcija, koje sprovode stručnjaci, proaktivno proverava bezbedno čuvanje i poklapanje serijskih brojeva, iako izazovi i dalje postoje zbog ograničenog broja zaposlenih.

6.3.4 Bezbednost službenika/ca koji rade na izdavanju dozvola

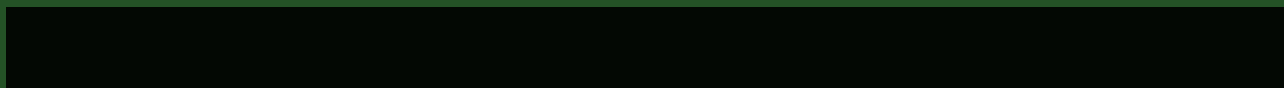
Službenici/ce odgovorni za odobravanje zahteva za izdavanje dozvola za vatreno oružje istakli su stresnu prirodu svog posla, navodeći slučajeve u kojima su podnosioci čiji su zahtevi odbijeni vršili pritisak ili im upućivali pretnje.

Ova zabrinutost naročito je izražena u jurisdikcijama u kojima žene čine većinu zaposlenih koji se bave izdavanjem dozvola za vatreno oružje i gde konačna odluka zavisi isključivo od njih, a ne od posebnih komisija ili višeg rukovodstva.

---

7. Poglavlje

Zaključci i preporuke

7.1 Zaključci

Nalazi su pokazali da zloropotreba vatrenog oružja u nasilju u porodici predstavlja specifičan i veoma smrtonosan rizik sa velikom rodnom dimenzijom koji značajno utiče na bezbednost i dobrobit i žena i muškaraca u regionu, a istovremeno predstavlja veliki izazov za napore

u oblasti kontrole SALW. Posledice su ozbiljne i obuhvataju smrtonosne i nesmrtonosne fizičke povrede i duboku psihološku traumu.

Radi lakšeg pregleda, zaključci su grupisani u nekoliko glavnih celina:

I. Rodno zasnovana priroda i težina zloropotrebe vatrenog oružja u nasilju u porodici

- U kontekstu kriminaliteta povezanog sa vatrenim oružjem, žene i muškarci doživljavaju različite obrasce viktimizacije, a stepen i kontekst njihove izloženosti oružanom nasilju imaju izrazitu rodnu dimenziju. Upoređujući kontekste, vidi se da žene imaju gotovo pet puta veću verovatnoću nego muškarci da dožive zloropotrebu vatrenog oružja u nasilju u porodici, pri čemu stope iznose 29,8% za žene i 6,2% za muškarce. U apsolutnim brojkama, žene su činile većinu, 62,8% žrtava u zabeleženim incidentima sa vatrenim oružjem u porodičnom okruženju u periodu od 2019. do 2023. godine, u poređenju sa 37,2% muškaraca.
- U kontekstu nasilja u porodici, žene i muškarci suočavaju se sa značajno različitim rizicima. Podaci dokumentuju kontinuirani trend prema kojem su žene nesrazmerno više pogođene zloropotrebom vatrenog oružja od strane svojih partnera, te čine 97,7% žrtava incidenata partnerskog nasilja povezanih sa vatrenim oružjem u periodu od 2019. do 2023. godine, što potvrđuje njegovu rodno zasnovanu prirodu.
- Muškarci su, s druge strane, znatno češće žrtve zloropotrebe vatrenog oružja od strane drugih muških članova porodice. Kada je pol takvih žrtava bio evidentiran, muškarci su činili 72,3% tih žrtava, u poređenju sa 27,7% žena. Dostupni podaci ukazuju da se ti incidenti dešavaju između muških članova uže porodice, naročito između očeva i sinova, gde su oni i žrtve i učinioci.
- Ozbiljnost zloropotrebe vatrenog oružja u nasilju u porodici naročito se ogleda u velikom broju smrtnih slučajeva zabeleženih u ovom kontekstu. Od 2019. do 2023. godine, više ljudi

je ubijeno u incidentima sa vatrenim oružjem povezanim sa nasiljem u porodici (152 – 93 žene i 59 muškaraca) nego u bilo kojoj drugoj kategoriji incidenata obuhvaćenih Platformom za praćenje oružanog nasilja (AVMP), čime su premašeni smrtni slučajevi u kriminalnim kontekstima (144) i javnim sukobima (135).

- Iako je značajan broj i žena i muškaraca ubijen u porodičnom kontekstu, nesrazmerno veliki uticaj zloropotrebe vatrenog oružja u nasilju u porodici na žene posebno je vidljiv u prikazu smrtnih slučajeva povezanih sa vatrenim oružjem prema vrsti incidenta. Od ukupnog broja žena ubijenih vatrenim oružjem u regionu, 68,4% je ubijeno u kontekstu nasilja u porodici, što je gotovo osam puta više od broja žena ubijenih u kriminalnim aktivnostima. U istom periodu, 10,9% muškaraca ubijenih vatrenim oružjem u regionu ubijeni su od strane članova svoje porodice.
- U kontekstu nasilja u porodici, žene su bile najviše izložene riziku od zloropotrebe vatrenog oružja od strane svojih sadašnjih ili bivših partnera. Na Zapadnom Balkanu, 50,7% žena ubijenih vatrenim oružjem ubijeno je od strane intimnog partnera, u poređenju sa samo 0,6% svih muškaraca ubijenih vatrenim oružjem u istom periodu. Žene tri puta češće bivaju ubijene od strane svojih sadašnjih partnera ili partnera sa kojima su nedavno raskinule nego od strane bivših partnera.
- Na nivou jurisdikcija, u Srbiji, Bosni i Hercegovini i Severnoj Makedoniji, broj smrtnih slučajeva povezanih sa vatrenim oružjem u kontekstu nasilja u porodici premašio je broj smrtnih slučajeva u svim drugim vrstama incidenata. U Albaniji je nasilje u porodici bilo

treći kontekst po učestalosti smrtnih slučajeva povezanih sa vatrenim oružjem (nakon kriminalnih konteksta i javnih sukoba), kao što je bio slučaj i u Crnoj Gori (nakon incidenata kategorisanih kao „drugo“ i kriminalnog konteksta) i na Kosovu (nakon incidenata kategorisanih kao „drugo“ i javnih sukoba).

- Primetno je da je 2020. godine zabeležen najveći broj smrtnih slučajeva i među ženama i među muškarcima, što se poklopilo sa prvom godinom pandemije, periodom koji je obeležen strogim merama zabrane kretanja u celom regionu. Ovo ukazuje na potrebu za daljim istraživanjem načina na koji su specifične okolnosti tokom pandemije COVID-19 doprinele ovakvim ishodima.
- Muškarci su imali veću verovatnoću od žena da pretrpe povrede povezane sa vatrenim oružjem, iako su tokom pet godina postojale značajne varijacije. Žene su najviše izložene riziku od povreda nanetih vatrenim oružjem od strane svojih partnera, dok su muškarci prvenstveno izloženi riziku od povreda koje im nanose drugi muški članovi porodice.
- Oružano nasilje u porodičnim okruženjima ima veliku rodnu dimenziju, pri čemu muškarci čine većinu učinilaca u incidentima koji uključuju vatreno oružje. Između 2019. i 2023. godine, podaci sa AVMP pokazuju da su muškarci

činili 98,1% učinilaca u takvim incidentima, u poređenju sa samo 1,9% žena. Ovaj obrazac je dosledno dokumentovan u svim jurisdikcijama Zapadnog Balkana.

- Kada su bili dostupni podaci o starosnoj strukturi, utvrđeno je da većina učinilaca pripada starosnoj grupi od 36 do 60 godina, a slede oni iz grupe od 19 do 35 godina, te osobe starije od 61 godine.
- Prema podacima sa AVMP, u periodu od 2019. do 2023. godine, zabeleženo je ukupno 51 ubistvo praćeno samoubistvom počinioca, pretežno u kontekstu femicida u partnerskom nasilju. U 52,2% femicida počinjenih u partnerskom nasilju vatrenim oružjem, učinilac je nakon toga izvršio samoubistvo.
- Između 2019. i 2023. godine, na AVMP je registrovano 14 incidenata povezanih sa vatrenim oružjem u nasilju u porodici u koje su bili uključeni pripadnici sektora bezbednosti na Zapadnom Balkanu. U tim incidentima ubijeno je sedam žena i pet muškaraca, pet osoba je povređeno, a troje ljudi je dobilo pretnje.

II. Nedostaci u podacima i nedovoljno prijavljivanje nasilja u porodici

Sveobuhvatno razumevanje obima i karakteristika ovog problema i dalje je ograničeno zbog ograničenja u vođenju evidencije i nedovoljnog prijavljivanja nasilja u porodici.

- Veliki broj smrtnih ishoda u slučajevima nasilja u porodici u kontrastu je sa relativno niskim brojem prijavljenih incidenata, što naglašava specifične rizike povezane sa vatrenim oružjem, koje povećava verovatnoću smrtonosnog ishoda.
- Zloupotreba vatrenog oružja u kontekstu nasilja u porodici znatno se ređe prijavljuje u poređenju sa drugim vrstama incidenata povezanih sa vatrenim oružjem, uključujući one u kriminalnom kontekstu, javnim raspravama ili

u nerazjašnjenim pucnjavama. Od 2019. do 2023. godine, incidenti povezani sa vatrenim oružjem u kontekstu nasilja u porodici činili su samo 3,1% svih prijavljenih incidenata sa vatrenim oružjem, pri čemu se ovaj trend održao tokom celog analiziranog perioda.

- Dostupni zvanični podaci potvrđuju ovaj trend. Međutim, mali broj prijavljenih incidenata može takođe proisteći iz praksi vođenja evidencija, što ukazuje da je potrebna dalja analiza kako bi se utvrdili razlozi za nedovoljno prijavljivanje.
- Iako su podaci o zloupotrebi vatrenog oružja uglavnom dostupni za ubistva/femicide, povrede i napade, vatreno oružje se takođe koristi kao sredstvo za pretnju i vršenje drugih

oblika rodno zasnovanog nasilja, kao što su psihološko i seksualno nasilje, koje uključuje silovanje, emocionalne povrede, prinudu, kao i ekonomsko nasilje. Iako ovi oblici nasilja često prethode ubistvima, oni se retko prijavljuju.

- Ograničeni podaci o evidentiranim slučajevima upotrebe vatrenog oružja za pretnje pružaju samo delimično razumevanje ovog fenomena. Od 2019. do 2023. godine, na AVMP

je evidentirano ukupno 177 pretnji koje su uključivale vatreno oružje u kontekstu nasilja u porodici. Nešto više od dve trećine takvih incidenata dogodilo se u partnerskom nasilju (67,2%), pri čemu su bile pogođene intimne partnerke/partneri (95 incidenata), ali i druge osobe (24 incidenta). Pored toga, 58 pretnji su počinili drugi članovi porodice.

III. Oružje korišćeno u nasilju u porodici

- Pištolji su najčešće korišćeni tip vatrenog oružja u nasilju u porodici, zatim slede puške i sačmarice, slučajevi sa više komada malokalibarskog i lakog oružja, automatsko/vojno oružje, eksplozivne naprave i vazdušne puške.
- Kada su podaci o zakonskom statusu vlasništva nad vatrenim oružjem bili dostupni,

oni su redovno pokazivali da se vatreno oružje u nelegalnom posedu prijavljivalo češće od onog u legalnom posedu.

- Od 2019. do 2023. godine, na AVMP je registrovano ukupno 55 incidenata u kojima su učinioci, svi muškarci, koristili lovačko oružje u kontekstu nasilja u porodici.

IV. Kvalitativni nalazi o izazovima i institucionalnom odgovoru

Kvalitativni uvidi iz diskusija u fokus grupama potvrdili su uticaj vatrenog oružja, otkrili ključne prepreke za prijavljivanje i identifikovali

specifične izazove u institucionalnom odgovoru i procesu izdavanja dozvola.

Prinuda, kontrola i prepreke za prijavljivanje

- Vatreno oružje služi kao sredstvo prinude i kontrole unutar nasilnih odnosa, te učvršćuje neravnotežu moći i rodnu hijerarhiju.
- Prisustvo vatrenog oružja dodatno smanjuje ionako ograničenu verovatnoću da će žrtve prijaviti nasilje. Žene se često uzdržavaju od prijavljivanja nasilja u porodici, naročito kada je vatreno oružje u igri, zbog straha od eskalacije nasilja i odmazde učinioca. Nasilje se često ne prijavljuje u početnoj fazi, što dovodi do još težih posledica po žrtve.
- Učesnici/ce fokus grupa istakli su da žene obično prijavljuju nasilje tek kada osete da su njihovi životi ili životi njihove dece u neposrednoj opasnosti.
- To važi i za neprijavlivanje oružja u nelegalnom posedu, gde žrtve mogu prećutati ključne informacije zbog straha i mogućih

pravnih posledica za učinioce, kao i zbog straha od odmazde.

- Komšije i drugi članovi zajednice takođe oklevaju da prijave nasilje i prisustvo ili upotrebu oružja, zbog zabrinutosti za sopstvenu bezbednost i zbog moguće odmazde.
- Vatreno oružje smanjuje sposobnost žrtava da pruže otpor nasilnom ponašanju.
- Kulturološki značaj koji se pridaje vatrenom oružju kao delu muškog identiteta može dodatno otežati prijavljivanje nasilja u porodici i zloupotrebe vatrenog oružja.
- Vatreno oružje je i dalje široko dostupno – oružje koje je zaostalo iz prethodnih sukoba, a koje nije predato i još uvek se nalazi u posedu civila, povećava pristupačnost vatrenom oružju.
- Vatreno oružje, kao i eksplozivne naprave, koriste se kako bi učinilac ponovo uspostavio kontrolu nad žrtvom kada oseti da gubi moć.

Pored mogućnosti smrtonosnog ishoda, ženske organizacije su istakle da prisustvo vatrenog oružja povećava strah žena od silovanja i seksualnog nasilja.

- Pored ozbiljnih posledica po neposredne žrtve, vatreno oružje ima i velike sporedne efekte na druge članove porodice i zajednicu, uključujući decu, koja su često indirektno žrtve u kontekstu nasilja u porodici.

Institucionalne prakse i izazovi koje su identifikovali praktičari/ke

- Nedavna dešavanja su ojačala zakonodavne i strateške okvire za prevenciju i odgovor na nasilje u porodici, uključujući zlostrebu vatrenog oružja.
- Policijski službenici/ce širom regiona navode da, u okviru procedura procene rizika koje se sprovode prilikom odgovora na prijavljene slučajeve nasilja u porodici, redovno proveravaju registre oružja kako bi utvrdili da li prijavljeno lice poseduje (legalno) vatreno oružje.
- Ako postoje sumnje da učinilac poseduje oružje u nelegalnom posedu, nakon dobijanja informacija od žrtve ili iz drugih izvora, policija započinje pretres i trajno oduzima oružje.
- Uprkos napretku, procena rizika se ne sprovodi dosledno u svakom prijavljenom slučaju nasilja u porodici ili se često sprovodi neadekvatno.
- Policijski službenici/ce često ističu da nisu uvek obavesteni da li se oduzeto oružje vraća učiniocu ili se trajno oduzima, što u pojedinim slučajevima može ugroziti njihovu bezbednost i bezbednost žrtve.
- Poseban izazov koji navode policijski službenici/ce koji interveniše u slučajevima nasilja u porodici jeste pristup registrima oružja i pouzdanost baza podataka o posedovanju vatrenog oružja.
- Zajednički izazov u svim jurisdikcijama jeste nedostatak policijskog osoblja posebno obučenog za postupanje u slučajevima nasilja u porodici.
- Izazovi u međusektorskoj saradnji su stalno prisutni, ali u regionu postoje i primeri dobre prakse.
- Mogućnost vraćanja privremeno zaplenjenog vatrenog oružja u slučajevima kada učinilac nije

- Žene iz ranjivih grupa, kao što su žene koje žive u ruralnim područjima, žene sa invaliditetom ili Romkinje, suočavaju se sa specifičnim izazovima u vezi sa prijavljivanjem nasilja, a informacije o njihovoj izloženosti zlostrebi vatrenog oružja ostaju na niskom nivou.

pravosnažno osuđen zabrinjava jer povećava rizik od ponovnog nasilja.

- Službenici/e ministarstava unutrašnjih poslova koji se bave odobravanjem zahteva za izdavanje dozvola za vatreno oružje naveli su da zakoni o oružju u regionu utvrđuju sveobuhvatne kriterijume podobnosti koji zahtevaju da nijedan podnosilac zahteva za odobrenje za nabavljanje vatrenog oružja ne sme biti pravosnažno osuđen za krivična dela, uključujući nasilje u porodici ili prekršaje sa elementima nasilja, niti da se protiv njega vodi krivični ili prekršajni postupak.
- Međutim, ograničeno pominjanje nasilja u porodici ukazuje na to da se ono retko navodi kao osnov za odbijanje zahteva ili oduzimanje dozvola.
- Značaj sprovođenja temeljnih bezbednosnih provera, koje prevazilaze proveru administrativnih baza podataka i uključuju terenske posete i razgovore, istaknut je širom regiona. Uprkos važnosti terenskih provera za adekvatnu i sveobuhvatnu procenu, u mnogim slučajevima nedostaju smernice za sprovođenje takvih poseta i razgovora, što ostavlja prostor za subjektivnost i propuste.
- U procesu izdavanja lekarskih uverenja za izdavanje dozvola za vatreno oružje postoje brojni izazovi u svim jurisdikcijama Zapadnog Balkana. Nedostatak standardizovanih i rigoroznih medicinskih procena predstavlja problem koji se stalno ponavlja.
- Saradnja između policije i zdravstvenog sistema, posebno u pogledu praćenja promena u mentalnom zdravlju nosilaca dozvola za vatreno oružje, razlikuje se među jurisdikcijama i često je neadekvatna.

- Službenici/e takođe proveravaju da li su razlozi za nabavljanje vatrenog oružja opravdani. Prilikom razmatranja zahteva i njegove usklađenosti sa zakonskim uslovima, istaknuto je da treba postupati sa više opreza u slučajevima kada podnosilac navodi formalni razlog za držanje vatrenog oružja, ali može imati skrivene motive.

- Na kraju, službenici/e zaduženi za odobravanje zahteva za izdavanje dozvola za vatreno oružje u pojedinim slučajevima se suočavaju sa pritiscima podnosilaca čiji su zahtevi odbijeni. Odbijeni podnosioci vrše pritisak ili čak upućuju pretnje.

7.2 Preporuke

Zaključci i preporuke navedeni u nastavku zasnovani su na ključnim nalazima analize i merama koje su predložili učesnici/ce diskusija u fokus grupama. Oni naglašavaju neophodnost usklađivanja okvira za kontrolu SALW sa okvirima za sprečavanje nasilja u porodici, kao

ključni preduslov za sprečavanje zloupotrebe vatrenog oružja u nasilju u porodici i rodno zasnovanom nasilju uopšte.

Radi lakšeg snalaženja, preporuke upućene institucijama na Zapadnom Balkanu grupisane su u nekoliko glavnih celina:

I. Ublažiti zloupotrebu vatrenog oružja u kontekstu nasilja u porodici – podići svest i smanjiti širenje i cirkulaciju vatrenog oružja u nelegalnom posedu

- Sistematski planirati i sprovesti programe za legalizaciju vatrenog oružja u nelegalnom posedu i promovisati njihovu dobrovoljnu predaju kao sredstvo za smanjenje dostupnosti i nezakonitog posedovanja, a time i njegove zloupotrebe u nasilju u porodici.
- Povezati aktivnosti legalizacije i dobrovoljne predaje vatrenog oružja sa širim naporima na smanjenju nasilja u porodici i sprečavanju zloupotrebe vatrenog oružja u tom kontekstu.

- Sprovesti sveobuhvatne aktivnosti za podizanje svesti i druge ciljne programe kako bi se stanovnici/ce informisali o rizicima povezanim sa vatrenim oružjem, uključujući njegovu zloupotrebu u kontekstu nasilja u porodici, i kako bi se odgovorilo na društveno i kulturološko uslovljavanje veza između maskuliniteta i vatrenog oružja, što može otežati prijavljivanje.

II. Unaprediti procene rizika i ojačati operativni odgovor

- Osigurati da se prisustvo vatrenog oružja – bez obzira na to da li je upotrebljeno ili ne – proverava bez izuzetka u svakom prijavljenom slučaju nasilja u porodici i da dežurni policijski službenik/ca koji prima prijavu evidentira informacije o prisustvu i/ili upotrebi vatrenog oružja.
- Osigurati da postupci procene rizika budu uspostavljeni i da se sprovode adekvatno i blagovremeno u svakom prijavljenom slučaju nasilja u porodici, u skladu sa Istanbulskom

konvencijom i zakonodavstvom nadležnih jurisdikcija.

- Osigurati da procena rizika uzima u obzir sve specifične situacije koje uključuju vatreno oružje, kao što su: učinilac ili neko drugo lice iz domaćinstva (uključujući žrtvu) ima oružje u legalnom posedu, učinilac ili neko drugo lice iz domaćinstva možda ima oružje u nelegalnom posedu, učinilac ima pristup vatrenom oružju po službenoj dužnosti i obučena je za njegovo

korišćenje, ili učinilac može lako pristupiti vatrenom oružju.

- Izraditi obavezan skup pokazatelja koji bi olakšali pouzdanu procenu toga da li je u konkretnom slučaju prisutno vatreno oružje u nelegalnom posedu i da li bi moglo biti zloupotrebjeno.
- Osigurati da se intervencija planira u skladu sa time i da se osigura bezbednost policijskih službenika/ca i žrtava nasilja. Upoznati službenike/ce na prvoj liniji sa pokazateljima visokog rizika.
- Osigurati da se svako vatreno oružje u legalnom posedu učinioca, bez izuzetka, zapleni u svakom prijavljenom incidentu, u skladu sa zakonima o oružju i zakonima o nasilju u porodici, uz pokretanje adekvatnih postupaka, dok se svako oružje u nelegalnom posedu odmah trajno oduzima.
- Osigurati da se u slučaju prijavljenog incidenta svako oružje kojem učinilac može lako pristupiti, uključujući oružje u posedu drugih članova porodice ili osoba koje dele isto domaćinstvo, odmah zapleni.
- Osigurati da službenici/ce na prvoj liniji reagovanja imaju pouzdan, trenutni i dvadesetčetvoročasovni pristup ažuriranim registrima oružja radi delotvornih i blagovremenih intervencija, čime bi se prevazišli izazovi u vezi sa ograničenim pristupom i pouzdanošću podataka.
- Osigurati da policijski službenici/ce koji su intervenisali u konkretnom slučaju nasilja u porodici budu odmah obavješteni o tome da li

je zaplenjeno oružje vraćeno ili trajno oduzeto, imajući u vidu rizik od ponovnog nasilja u slučaju vraćanja privremeno zaplenjenog oružja.

- Omogućiti kontinuiranu izgradnju kapaciteta kako bi se osigurala doslednost procena rizika, obezbeđivanjem adekvatne obuke policijskih službenika/ca i drugih koji radi na prvoj liniji za prepoznavanje rizika povezanih sa vatrenim oružjem u nasilju u porodici, za vatreno oružje i u legalnom i u nelegalnom posedu, te kako bi se pristup usmeren na žrtvu u potpunosti integrisao u institucionalni odgovor.
- Podstaci i ojačati međuinstitucionalnu saradnju između organa za sprovođenje zakona, tužilaštava, zdravstvenih ustanova, centara za socijalni rad i organizacija civilnog društva koje pružaju usluge ženama i drugim žrtvama nasilja u porodici.
- S obzirom na učestalost zloupotrebe vatrenog oružja u nelegalnom posedu u nasilju u porodici, osigurati da se za oružje upotrebjeno u takvim incidentima izvrši adekvatno praćenje porekla i tehničko veštačenje, kako bi se stečena saznanja koristila za oblikovanje politika i operativnih odgovora. Sistematsko praćenje porekla svakog zaplenjenog komada vatrenog oružja doprinosi boljoj obavještajnoj slici o nelegalnom vatrenom oružju na lokalnom i međunarodnom nivou.
- Osigurati da se u slučajevima u kojima su učinioci policijski službenici/ce ili pripadnici/ce bezbednosnog sektora postupa sa dužnom pažnjom, da se oni hitno istraže i da se bez odlaganja sprovedu disciplinske mere.

III. Unaprediti postupke za odobravanje zahteva za izdavanje dozvola za vatreno oružje za civile

- Osigurati da registar oružja bude sveobuhvatan i ažuran, uključujući tačne evidencije o svim vlasnicima vatrenog oružja i njihovom registrovanom oružju. Redovno sprovoditi revizije radi održavanja pouzdanosti registra i usklađenosti sa propisima o vatrenom oružju.
- Pored krivičnih i prekršajnih evidencija, osigurati da se operativne policijske evidencije, kao i informacije o izrečenim privremenim zaštitnim merama i zabranama prilaska,

uzimaju u obzir prilikom razmatranja zahteva za nabavljanje vatrenog oružja.

- Proširiti obim bezbednosnih provera tako da obuhvate i formalne krivične evidencije i dokumentovane obrasce nasilnog ponašanja iz operativnih izveštaja.
- Uvesti praksu obavještanja članova uže porodice, uključujući partnere/ke, o podnetom zahtevu za nabavljanje vatrenog oružja od strane njihovog člana porodice/partnera. Sva takva

obaveštenja moraju uzimati u obzir bezbednosne rizike po članove porodice.

- Unaprediti postupke bezbednosnih provera uključivanjem obaveznih razgovora sa članovima porodice, uključujući sadašnje ili bivše partnere, kao i prijatelje, komšije ili kolege, pre odobravanja ili obnavljanja dozvole za vatreno oružje.
- Takvi razgovori se moraju sprovesti sa oprezom, a službenici/ce moraju uzimati u obzir to da žrtva nasilja u porodici možda neće biti spremna da govori otvoreno iz straha od daljeg nasilja ili odmazde. Informacije dobijene tokom razgovora moraju biti poverljive. Supružnicima/članovima porodice mora se pružiti mogućnost da odbiju učešće u razgovoru. To posebno važi za žrtve nasilja jer bi učestvovanje u razgovoru moglo ugroziti njihovu bezbednost. Ako se proceni da bi sprovođenje razgovora moglo predstavljati pretnju po njihovu bezbednost, treba koristiti druge izvore informacija. U svakom slučaju, partneri/supružnici treba da budu obavešteni o podnetom zahtevu za izdavanje dozvole za vatreno oružje i da imaju kontakt podatke nadležnog službenika/ce.
- Policijski službenici/ce koji sprovode takve razgovore moraju biti adekvatno obučeni i opremljeni potrebnim znanjima i materijalima,

kao što su vodiči za pitanja, kontrolne liste i drugi pomoćni materijali.

- Standardizovati i unaprediti procedure procene zdravstvene sposobnosti, kako bi se verodostojno dokumentovala zdravstvena sposobnost podnosioca zahteva, uključujući mentalno zdravlje i istorijat zloupotrebe psihoaktivnih supstanci.
- Osigurati da zdravstvene ustanove redovno obaveštavaju nadležno ministarstvo unutrašnjih poslova/policijske uprave o svim zdravstvenim promenama koje mogu uticati na podobnost osobe za posedovanje dozvole za vatreno oružje.
- Osigurati kontinuiranu kontrolu ispunjenosti zakonskih uslova za držanje oružja, uključujući delotvornu kontrolu uslova za bezbedno čuvanje vatrenog oružja kod kuće kroz redovne inspekcije, kako bi se osiguralo poštovanje zakonskih standarda u pogledu bezbednosti.
- Osigurati automatsko i trajno oduzimanje dozvola licima osuđenim za nasilje u porodici, kao i za nasilne prekršaje. To bi trebalo da uključuje i zabranu ponovnog podnošenja zahteva nakon brisanja osuda.
- Prilikom razmatranja zahteva, osigurati poseban oprez u slučajevima kada podnosilac navodi formalni razlog za držanje vatrenog oružja, ali može imati skrivene motive.

IV. Unaprediti sisteme prikupljanja podataka i praćenja

- Unaprediti mehanizme prikupljanja podataka kako bi svi incidenti zloupotrebe vatrenog oružja u kontekstu nasilja u porodici bili adekvatno dokumentovani.
- Uspostaviti ili unaprediti postojeće baze podataka radi praćenja podnetih i odbijenih zahteva za izdavanje dozvola za vatreno oružje (između ostalog u vezi sa nasiljem u porodici); zaplenjenog vatrenog oružja (između ostalog u vezi sa nasiljem u porodici); vraćenog vatrenog oružja koje je prethodno bilo zaplenjeno zbog nasilja u porodici; oduzetih dozvola; kao i oružja u legalnom i nelegalnom posedu koje je trajno oduzeto.
- Potrebno je sprovesti dodatna istraživanja o:
  1. Uticaju zloupotrebe vatrenog oružja u nasilju u porodici na decu,
  2. Razlozima za niske stope prijavljivanja incidenata nasilja u porodici sa vatrenim oružjem,
  3. Uticaju specifičnih okolnosti, kao što su one tokom pandemije COVID-19 i mera zabrane kretanja, koje su doprinele velikom broju smrtnih slučajeva u 2020. godini, kako bi se izvukle pouke i smanjili rizici u sličnim situacijama u budućnosti.

V. Obezbediti izgradnju kapaciteta i unaprediti pristup usmeren na žrtvu i intersekcionalnost

- Organizovati obuke za organe za sprovođenje zakona o regionalnim *Smernicama za procenu i odgovor na rizike u vezi sa zloupotrebom vatrenog oružja u nasilju u porodici, Smernicama za rodno odgovorno odobravanje zahteva za nabavljanje vatrenog oružja* i podržati horizontalnu razmenu znanja kroz dalje jačanje regionalne mreže trenera/ki.
- Razmotriti integrisanje i lokalizaciju Smernica u standardne operativne procedure.
- Proširiti obuke iz oblasti rodne osetljivosti za sve institucionalne aktere radi boljeg razumevanja rodne dimenzije zloupotrebe vatrenog oružja i nasilja u porodici i boljeg usklađivanja odgovora sa potrebama preživelih.
- Osigurati da policijski službenici/ce koji reaguju u slučajevima nasilja u porodici budu upoznati sa upotrebom alata za detekciju, kao što su službeni psi i detektori metala, i da im takvi alati budu dostupni kada su potrebni.
- Osigurati da sve intervencije u odgovorima na nasilje u porodici, kao i postupci za razmatranje zahteva za izdavanje dozvola za vatreno oružje, budu zasnovani na pristupu usmerenom na žrtvu – i da taj pristup bude integrisan u obuke – uz prioritarno poštovanje prava i bezbednosti

žrtava (uključujući direktne i indirektno žrtve, kao što su deca), i garantovati da se pomoć pruža sa dostojanstvom i poštovanjem.

- Osigurati da sve takve intervencije i procedure u potpunosti uzimaju u obzir specifične prepreke sa kojima se suočavaju žene iz ranjivih grupa (kao što su žene iz ruralnih sredina, žene sa invaliditetom ili Romkinje), koje ograničavaju njihovu sposobnost za prijavljivanje nasilja, i osigurati pristup sveobuhvatnim uslugama podrške, kao što su prihvatilišta, besplatna pravna pomoć i programi finansijske podrške.
- Podsticati međusektorski pristup prilikom razmatranja zahteva za izdavanje dozvola za vatreno oružje i osigurati da jedinice policije koje rade na slučajevima nasilja u porodici ili određeni policijski službenici/ce budu konsultovani u svakoj fazi postupka bezbednosne provere. Ukoliko je za potpunu procenu potrebno više informacija, razmotriti konsultacije sa centrima za socijalni rad, SOS linijama, prihvatilištima i drugim ženskim organizacijama koje pružaju podršku žrtvama nasilja u porodici, kao i sa porodičnim lekarima.

VI. Održavati i dalje jačati regionalnu saradnju i razmenu znanja

- Podsticati razmenu znanja između jurisdikcija radi deljenja dobrih praksi i usaglašavanja pristupa za usklađivanje postupaka sa međunarodnim i regionalnim obavezujućim zakonodavnim okvirima i najboljim praksama u oblasti sprečavanja nasilja u porodici.

- Ojačati saradnju između službenika/ca na prvoj liniji i ženskih organizacija koje se bave nasiljem u porodici i pružanjem usluga žrtvama. Osigurati da su ženske organizacije uključene u svaki zakonodavni ili strateški proces koji se odnosi na kontrolu malokalibarskog i lakog oružja.

Spisak literature

Gligorijević, Jovana. Pavlović, Sanja i Cvetičanin Knežević, Hristina. *Smernice za medijsko izveštavanje o nasilju prema ženama*. Beograd: Program Ujedinjenih nacija za razvoj, 2021.

Kippert, Amanda. "What Are the Power and Control Wheels?" 16. avgust 2021.

Lacmanović. Vedrana. 2021. *Analiza slučaja femicida vatrenim oružjem (jun 2017 - jun 2020)*. Beograd: UNDP.

OSCE. *OSCE-Led Survey on Violence Against Women: Well-being and Safety of Women - Main Report*. OSCE, 2019.

„Regionalne konsultacije o praktičnim alatima za sprečavanje zloupotrebe vatrenog oružja u rodno zasnovanom nasilju.“ SEESAC, 29. decembar 2023. SEESAC.

Regional Cooperation Council. *Security Barometer Survey (#SecuriMeter)*. Seconded. Regional Cooperation Council, 2022.

SEESAC-ova Platforma za praćenje oružanog nasilja

SEESAC. 2006. 'The rifle has the devil inside' – *Gun Culture in South Eastern Europe*. Belgrade: SEESAC.

SEESAC. 2007. *Posedovanje vatrenog oružja i nasilje u porodici na Zapadnom Balkanu: komparativna studija zakonodavstava i mehanizama za primenu*. Beograd: SEESAC.

SEESAC. 2016. *Rod i malokalibarsko i lako oružje u Jugoistočnoj Evropi*. Beograd: SEESAC.

SEESAC. 2019. *Zloupotreba vatrenog oružja u nasilju u porodici u Jugoistočnoj Evropi*. Beograd: SEESAC.

SEESAC. 2024. *Smernice za procenu i odgovor na rizike u vezi sa zloupotrebom vatrenog oružja u nasilju u porodici*. Beograd: SEESAC.

SEESAC. 2024. *Smernice za rodno odgovorno odobravanje zahteva za nabavljanje vatrenog oružja*. Beograd: SEESAC.

SEESAC. 2024. *Analiza medijskog izveštavanja o zloupotrebi vatrenog oružja u rodno zasnovanom nasilju nad ženama koje su počinili muškarci na Zapadnom Balkanu*. Beograd: SEESAC, 2024.

SEESAC. 2025. *Istraživanje o faktorima koji podstiču potražnju i zloupotrebu vatrenog oružja na Zapadnom Balkanu*. Beograd: SEESAC.

SEESAC-ova Rodna analiza zakonodavnih i strateških okvira kontrole SALW na Zapadnom Balkanu - izveštaji

---

SEESAC- ova serija publikacija *In Focus – Armed Violence Monitor*

Stepanov, Biljana. 2022. *Nasilje u porodici – šta govore podaci*. Beograd: UNDP u Srbiji.

Stevanović Govedarica, Gordana. 2021. *Malokalibarsko i lako oružje, rodno zasnovano nasilje i nasilje u porodici: analiza normativnog okvira i prakse*. Beograd: UNDP u Srbiji

---

Program Ujedinjenih nacija za razvoj. *Karakteristike i prevencija slučajeva femicida-suicida počinjenih vatrenim oružjem u intimnom partnerskom odnosu*. Beograd: Program Ujedinjenih nacija za razvoj, 2023.

UNDP u Srbiji. *Smanji rizik - Povećaj bezbednost – Ka smanjenju zloupotrebe oružja i nasilja u porodici* Brošura projekta

---

UNDP u Srbiji. *Smanji rizik - Povećaj bezbednost – Ka smanjenju zloupotrebe oružja i nasilja u porodici*.“ SEESAC. SEESAC, 25. novembar 2022. SEESAC.

„Western Balkan Authorities to Make Firearms Licensing Gender Sensitive.“ SEESAC. SEESAC, 1. decembar 2022. SEESAC.

World Health Organisation. 2012. *Understanding and addressing violence against women*.

CIP - Каталогизacija u publikaciji
Nародна библиотека Србије, Београд

343.54./55
623.44

ZLOUPOTREBA vatrenog oružja u nasilju u porodici na Zapadnom Balkanu : ključni trendovi i izazovi / [urednik Dragan Božanić] ; [prevod Dušan Miljković]. - Beograd : UNDP SEESAC, 2025 (Beograd : Bigraf Plus). - 87 str. : graf. prikazi ; 30 cm

Nasl. izvornika: The misuse of firearms in domestic violence in the Western Balkans. - Kor. nasl. - Tiraž 50. - Napomene i bibliografske reference uz tekst. - Bibliografija: str. 86-87.

ISBN 978-86-7728-395-7 (broš.)

a) Породично насиље б) Ватрено оружје -- Злоупотреба

COBISS.SR-ID 180521481

[REDACTED]